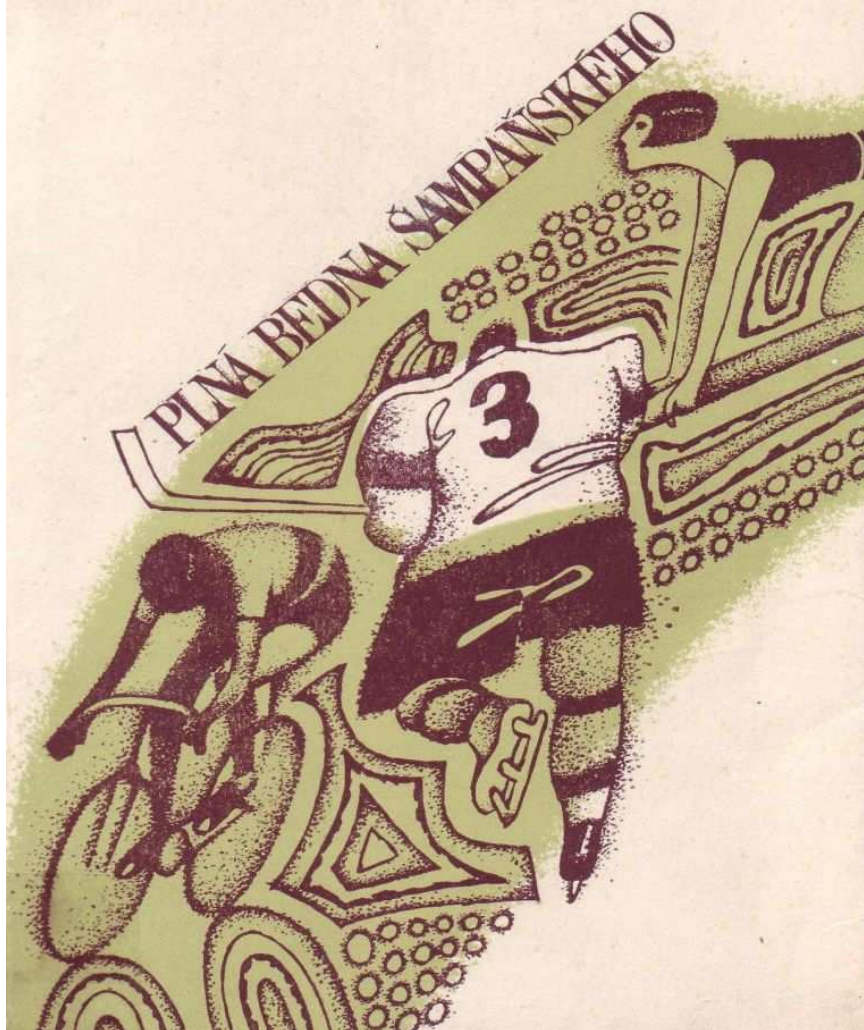

OTA PAVEL

PLNÁ BEDNA ŠAMPAŇSKÉHO

OLYMPIA

OTA PAVEL

PLNÁ BEDNA ŠAMPAŇSKÉHO

POSLEDNÍ ZAPAS FRANTIŠKA KLOZE
(strana 3)
OMYL
(strana 12)
SEDM DEKA ZLATA
(strana 21)
JAK TO TENKRÁT BĚŽEL ZÁTOPEK
(strana 26)
SALTO NAZAD
(strana 51)
BRATŘI
(strana 55)
PROKLETÝ CYKLISTA
(strana 62)
BRANKAŘ
(strana 70)
VÝSTUP NA EIGER
(strana 76)
PLNA BEDNA ŠAMPAŇSKÉHO
(strana 86)
SKOKANI
(strana 93)
PÁR KILOMETRŮ OD TEREZÍNA
(strana 100)
DOSLOV
(strana 114)

Poslední zápas Františka Kloze

Okny nemocničního pokoje prokukovalo jarní slunce. Na druhém lůžku ležel František Kloz. Pravou nohu měl připevněnou na kladce, hodně ho teď bolela. Občas sem nakoukla sestřička Antonie a usmála se na něho. Na ženské míval vždycky štěstí. Byl slavný i veselý, a to je hlavně táhlo. Ale jinak, jak říkala manželka doktora Neumanna, byl smůlovatý chlap:

„Vy jste, Františku, pechfógl.“

Zadáci soupeřů mu často pochroumali nohy. Nikdy ho neodradili, znovu šel se svými kostnatými nohama do soubojů a střílel. Ježíšmarjá, a jak střílel! Jednou dostal nejlepší brankář světa, Franta Plánička, na Kladně tři kusy, dal mu je sám a právě touhle nohou, co teď visí na kladce. Na jedné straně stehna má nevinnou díрку, ale na druhé straně roztráštěnou kost a vytržený kus masa. Musela to být asi ta DUM-DUM. Ale věřil, že se z toho vylíže a ještě bude hrát. Vždyť nemocnice je vlastně naděje v bílém plášti. V té revoluci měl vlastně zase smůlu.

Asistoval a šoféroval doktoru Neumannovi. Neumann s droboučným knírkem pod nosem byl ohromný fanoušek kladenské kopané. Před patnácti lety přivedl Frantu jako nadějněho fotbalistu na Kladno a naučil ho všemu, co má znát zdravotní sestra. Chodila k nim do ordinace spousta havířů, jezdili také za nimi do skromných domečků okolních vesnic: Dobré, Družce, Braškova, Vrapic. Kloz sedával za volantem hadimršky a při jízdě si pobroukával, doktor Neumann si pokuřoval viržínko. Práce to nebyla veselá, zvláště v dobách krize a za války, kdy je všechny spojovala nenávisť k Němcům. Po Lidicích se ještě vystupňovala.

Pak přišla revoluce a měli všechno odvádět.

Šel z ordinace nahoru za paní Neumannovou, která se stala jeho druhou mámou. Řekl:

„Milostpaní, jdu na Němce.“

„Neblázněte, Františku, vždyť nejste voják a neumíte střílet.“

Ale příliš mu to nerozmlouvala. Zнала ho. Franta musel být vždycky v největším frmolu. Seděl v kuchyni v baloňáku, posunul si klobouk do týla a broukal si. Skutečně, před dvaceti lety ho nevzali na vojnu,

pro „nedostatečnou výšku“; až později na hřišti se vytáhl. Jenže tenkrát ho to strašně mrzelo, jako by mu v životě něco upřeli.

Šel se převléknout, vzal si lyžařské kalhoty, na bok dal bajonet a na lodičku připíchl červenomodrobílou trikolóru, kterou měl schovanou z amerického turné. Na shromaždišti byl každý vymustrován, havíři, učitelé, poldováci, na hlavách barety a ukořistěné přilby. Jeho, Kloze, znal na Kladně kdekdo od mladých kluků až po starostu. Viděl, jak jsou rádi, že jde jako obávaný střelec, i když jen fotbalový, s nimi. Zbraní bylo málo, ale jemu dali pušku hned. Byla to krásná puška, střílela. Nákladní auta je vezla do Hříškova k Lounům bojovat o muniční skladiště. Na čelném místě za řidičskou budkou stál jako velitel on, jenž si v životě vystřelil nejvyšší ze vzduchovky na pouti.

Slezli z aut, ve vesnici leželo mrtvé ticho. Rozestoupili se podle silnice, postupovali. Tam někde šel proti nim nepřítel, zatím ho neviděli, jeho přítomnost jen tušili. To bylo nejhorší; dosud byl zvyklý soupeře vidět.

Ruce, držící pušku, mu vlhly, měl zvláštní trému, která se vůbec nepodobala předzápasové horečce. Mohl to být také strach, ale nechtěl si ho připustit. Vpředu se mihly zelenavé německé uniformy, při prvním výstřelu podobně jako při prvním písknutí rozhodčího v zápase z něho chvění spadlo. Rozpoutal se boj, jaký dosud nepoznal. Stál opřen o vrata s krásným kulatým kováním.

Střílel, a tak se stal vojákem této země.

Čas se vlekl, do zdí domečků práskaly kule z kulometu a samopalů, Němců tu muselo být hodně.

Zahlédl v dálce Němce u kulometu. Hmoždili se s ním, asi se jim zasekl pás. Byla to vhodná chvíle, kdy mohl přeběhnout. A tak vyběhl, a nevěděl, že na druhé straně mají kulomet ještě jeden; zajišťovali si důležitý prostor takzvanou křížovou palbou. Když vyrazil, tak se ten druhý kulomet rozeřval a on ho uslyšel. A asi v době, kdy mu prolétlo hlavou, že musí něco udělat - buď padnout, anebo se vrátit - udeřilo ho něco těžkého do nohy. Svalil se do škarpy a nahmatal spoustu krve. Znal to, a tak se provizorně obvázal, ale krev nezastavil. Pak ležel v trávě, než ho odnesli do místní školy. Potom ho Němci vezli na nákladáku se svými raněnými do lounské

nemocnice. Po cestě ho chtěl jeden Němec s umrlčí lebkou na čepici zastřelit a vyhodit z vozu. Už vyndal velkou pistoli z pouzdra, ale ten druhý ho přemluvil, aby ho nechal být. Celou cestu viděl na tom jednom Němci, jak rád by to s ním skoncoval.

V ulicích končily boje. V místnosti rostlo ticho, přerušované jen dechem raněných. S Františkem ležel těžce raněný Němec.

Otvíraly se bílé dveře, k Františkovi přicházely návštěvy. S každou vešel kus života a kus vzpomínek.

Jeho žena Jindra s dobrotivýma očima.

Byla proti němu mladičká, skoro ještě dítě. Vzali se, když doby jeho největší slávy pominuly; hrával už za Slaný a pak za vesnickou jedenáctku SK Vinařice. Neměli se špatně; vozil domů pro rodinu od doktora Neumanna nebo od vinařických obchodníků vždycky nějaký proviant. Byl starší, z práce i tisíců zápasů také unavený, padnul vždycky na kanape a den před zápasem si pařil nohy, lil na ně francovku a balil je do ohromné vlněné strakaté šály. Moc radostí s ním Jindra neměla, ale teď je s ním v nemocnici stále, věrná, jak jenom ženy dovedou být a jak to chlapi asi vůbec nedokáží.

„Co děti, Blanka, František?“

Jindra mu přinesla první poválečné chřupavé housky, měl je strašlivě rád. Chroupal je a uvědomil si, že vedle leží ten nedomrlý Němec. Možná že umře, a přitom toho nemůže mít tolik na svědomí: Němci ho museli zřejmě vytáhnout ze školy.

„Dej mu, Jindro, taky housku.“

To byl celý on. Dovedl dávat, sám sebe, poháry, odznaky, svůj frak, zlaté manžetové knoflíky od londýnského vyslance Jana Masaryka, svlékl i košili, když viděl, že druhý nemá. Bral za vítězný zápas se Spartou rovnou tisícovku, půlku jí rozdělil nezaměstnaným kamarádům a za druhou udělal hostinu u Šamsů. Narodil se sice v Mlékosrbech na Bydžovsku, ale srdcem byl Kladeňák. Tátu téměř nepoznal, zastihla ho smrt při práci v sodovkárně, máma pracovala v cihelně a starala se o něho a ještě o brášku. Věděl, co je bída, proto tolik rozdal. Zbyl mu jediný odznak: na památné utkání Anglie-Československo. Byl to překrásný odznak. Dostal ho každý hráč v tomto utkání. Plánička, Kolský, Puč, Říha, Nejedlý i ostatní. Byl z

pravého zlata a na čelní straně bylo napsáno The Football Association a byl tam erb se třemi lvy a královská koruna a na druhé straně nápis England - Czechoslovakia. Tak si už tehdy Angličané vážili české kopané. Utkání mělo dramatický průběh a padlo v něm devět branek. Angličané zvítězili až po velkém boji 5:4.

Přišel ho navštívit Mirek Šebor, výborný chlapík a kladenský fotbalista, bydlil teď v Lounech, z Vinařic přijeli přátelé Mejtský, Kasík, Danda. Němce už přendali jinam, po chodbách se smáli a vyhrávali na harmoniku Rusové. Chodil tu mladičkový Saša. V oblouku vzpěry, která mu držela zraněnou ruku, měl nastrkány snítky akátů. Venku tedy už kvetly akáty, které voněly tak hořce. . .

Z Kladna přijel doktor Neumann. Hned se ho ptal:

„Pan primář říkal, abych si nechal nohu uříznout. Co myslíte, pane doktore?“

„Já bych to na vašem místě udělal, Františku.“

Neumann měl tedy stejný názor jako lounští lékaři. Ti ho přemlouvali, aby si nechal nohu vzít, báli se otravy. Musel podepsat prohlášení, že odmítá. Ne, zatím nemůže. Ve své medicínské praxi viděl horší rány a nemocní se z toho vylízali. Dostane se z toho i se svýma nohama, má vůli. Jeden z návštěvníků blábolil, že mu jako invalidovi dají hostinec, a ten se může jmenovat U bombardéra Kloze. Málem ho vyhodil. Nedovedl si představit život bez pravé nohy, s kterou dával góly.

Upadl do horeček a znovu hrával své velké zápasy. Hrají doma v modrobílém dresu Kladna, před havíři, dělníky z Poldovky, na hřišti posypaném škvárou z hutí. Mají často popel ve vlasech a uších, krev z nich teče, ale bijí se po celém hřišti povzbuzování mohutným: „Kladno, jedéém!“ a „Kladno hází!“ Válejí tehdy v nejúspěšnějších letech „systém Klok“. Střední záložník Kája Kraus předkládá útočníkům a hlavně malinkému Pepíkovi Junkovi a centrforvardovi Mildovi Procházkovi přesné přízemní přihrávky a ti mu servírují polovysoké a vysoké míče do prostoru velkého vápna. On, Klok, vyráží. Má značnou akceleraci, proráží obránce anebo jim utíká a střílí většinou ze vzduchu halfvolejem nebo volejem. Teplitzer FK

má ohromný nástup do ligy, v pěti zápasech nedostal gól, brankář Patzelt je skvělý. Dává mu tři branky v jediném zápase.

Láká ho na čas Slávia, pak Sparta. Ale necítí se v Praze šťastný, nehraje dobře, chybějí mu spoluhráči. Procházka a Junek a kladenské prostředí. Vrací se zpátky, jeho výkon roste jedině s Kladnem, když na tribunách a v ochozech burácí:

„Kladno hází!”

Mnozí to nechápu, že může hrát jenom za Kladno. Krátce poté, co se vrací z Prahy, dává Spartě v jediném zápase pět gólů. Po zápase k němu přibíhá spartánský útočník Belgičan Braine:

„Františku, kdybys takhle hrál za Spartu, tak nás nikdo neporazil.”

Třikrát je králem ligových střelců.

Stadión San Siro v Miláně. Kladno hraje Středoevropský pohár proti slavné Ambrosianě. V brance v žíhaném dresu Ceresoli, na beku internacional Allemandi. Uniká Allemandimu a dává gól. Stav před koncem 2:2. Další jeho míč mine těsně břevno a zaduní na zdi amfiteátru. Znovu dostává balón a střelí přes celou šířku branky nechyatelný vítězný gól. Ceresoli opouští branku a jde mu jako brankář gratulovat!

Usmívá se ve spánku; Jindra mu hladí ruku.

Vždyť plují na lodi Olympic do Ameriky. Hrají na palubě bosí a s hadrákem, jako za klukovských let. Jsou zase šťastné děti. Vplouvají po řece Hudsonu do New Yorku; jak ohromné majáky a nebetyčné kostely svítí do výšky mrakodrapy.

V Chicagu je vítá při příjezdu troubení sedmi tisíc automobilů, vezou je za bouřlivého jásotu v otevřených vozech městem. To je poslední odkaz starosty města Čermáka, jehož táta byl kladenský havíř:

„Postarejte se důstojně o mé Kladeňáky.”

Čermák, mohutný a nebojácný chlap, který, jak bylo v Chicagu známo, se nebál ani gangsterů, zemřel kulkou z revolveru. Kladeňák Čermák se stal jednou z největších postav Spojených států amerických.

V kladenském mužstvu, co je v Chicagu, mají řadu malých hráčů a manažer Sparty Chicago Fencel se ptá kapitána Káji Krause:

„Cos to přivezl za dorostence?”

Odpovídají na hřišti Soldier Field devíti brankami Spartě Chicago; Kloz jich sám dává šest, nejkrásnější z dálky třiceti metrů.

Sedí ve světlých oblecích a modrobílých kravatách barev klubu v Rádio City. Zpívá slavná americká herečka a sopranistka Grace Moorová z Tennessee. Grace je kouzelná. Má slavnou dráhu jak veliký fotbalový střelec, i když na jiném poli. Začala kariéru v Musical Comedy, pak debutovala v Metropolitan opěře jako Mimi v Pucciniho Bohémě. Hrála a zpívala po celém světě, obrovské úspěchy měla v Latinské Americe. A teď ta Grace skoro jako by zpívala jen pro SK Kladno. Pak je celé mužstvo mezi usedlými Staročechy v restauraci U Kostků. Kája Kraus usedne za klavír, udá takt a mančaft SK Kladno spustí:

„Ten kladenský kostelíček, kolem něho černý les...“

Není všechno jenom hezké. Vrací se z Ameriky, na Wilsonově nádraží k němu přistupuje chlap:

„Ukaž, Franto, já ti ten kufr vezmu.“

Klidně mu parádní kufr svěruje, má v něm od Čechoameričanů dárky pro kladenské příbuzné: fotoaparáty, plnicí pera, dolary. Ten člověk mu vzal kufr opravdu, nikdy už ho neviděl, všechno musel nahradit.

Hraje znovu v Norsku, na Maltě, v Anglii. A nejčastěji na škvárovém hřišti, ohraničeném dřevěným plotem, za kterým vykukují borovice. Nejlepší beci: B McGr, Čtyřoký, Fiala, Ženišek se ho marně snaží udržet. Na bílém dresu má lva; nastupuje za Československo proti Maďarům, osm let je Čechoslováci neporazili. Někteří diváci při nástupu hvízdají, nelíbí se jim sestava: prostějovský Melka ve středu, kladenský Kloz na spojce. Proti němu je v bílém dresu brankář Palinkas. Kloz mu dává hned gól, ale rozhodčí Angličan Lewington píská ofsajd. Pak nastřeluje tyč. Maďaři téměř po půlhodině hry stále vedou. Dostává balón od Rulce, vyrovnává. Střelí Palinkasovi ještě druhý, třetí a čtvrtý gól. Kopecký ze Slavie přidává pátý. Pak ještě památný zápas v Anglii, v němž prohrávají 4:5. A tam také dostává na banketu ten odznak z pravého zlata.

Válka. Není už nejmladší, a přesto mu Němci nabízejí hostování za německý klub. Odmítá. Trénuje a hraje za maličký SK Vinařice. Dojíždí do Vinařic na kole, střílí za ně góly, pomáhá jim v postupu

do vyšší třídy. Většinou kope na venkovských škvárových hřištích, ale sní o tom, že po válce budou na Kladensku všude hřiště zelená.

Co je to jen za písničku? Už ví, líbila se v Americe, zpívali ji ve všech městech:

„Houpy hou, na vlnách se keňu houpá, píseň má ku hvězdám stoupá...“

Vylezou si s Pepíkem Junkem před chicagskou firmou Cachia na černý fiakr, sedí spolu na kozlíku, před nimi přešlapují nádherní bílí koně. Otočí se a vidí, že ve fiakru nejsou cestující, ale rakev.

Zeptá se Junka:

„Pro koho to, Pepíku, je?“

Pepík má smutné oči jako nikdy. Mlčí. Po dlouhé době řekne:

„To je, Františku, pro tebe.“

Budí se v potu a znovu usíná. Zápasí takhle tři týdny. Pak zavolá primáře.

„Pane primáři, uřízněte mi tu nohu. On ten život je přece jenom krásnej.“

„Uvidíme, pane Kloz, co se dá ještě dělat.“

V té době se na Kladně rozkřiklo, že jejich Kloz leží v nemocnici. Přicházejí a přijíždějí lidé z vesnic a nabízejí svou krev. Pro Františka. Také pacienti z nemocnice ji nabízejí, tolik krve, že by zachránila bataliόν vojáků.

Ale Františka Kloze, nejlepšího fotbalistu, jakého kdy mělo černé Kladno, nemůže už nikdo zachránit. Už se nedá nic dělat. Je příliš pozdě. Přenesou ho do místnosti pro beznadějně případy. Nemocnice prožije ještě nálet, téměř všechny vynesou do sklepa, jenom s ním už nemohou hýbat. Do jeho blízkosti padne letecká bomba, jako by si smrt chtěla pojistit jeho odchod na onen svět.

Na pokoji jsou jen dvě lůžka. Jedno jeho, na druhém bdí Jindra, chce mu svou přítomností pomoci v nejtěžších dnech.

Píchají mu morfium, tiší bolesti. Bojuje dlouho svůj zápas. Poslední zápas.

Ví už, že zemře.

Proč do toho boje vlastně šel?

Jednou dávno, ještě než do této země přišli Němci, hráli daleko na severu Evropy v norském Stavangeru. Po zápase je pozval do svého domu bohatý Nor, měl za manželku Češku. Báječně se bavili, jedli nejvybranější lahůdky. Na té ženě viděl, že jim chce něco říci. Neřekla však nic, netroufala si. Vyšli už před dům, stáli v přítmí na schodech, loučili se, a teprve potom se odhodlala:

„Chtěla jsem vás poprosit, abyste mi zazpívali naši hymnu. Už dlouho jsem ji neslyšela.“

Někdo okamžitě namítl:

„Tady a teď? Copak jsme Kocourkovští učitelé?“

Ale jiný ho hned okřikl:

„Nekecej, blbče!“

Kája Kraus udal tón a celý mančaft zpíval pod severskou oblohou na zahradě hymnu o zemi, kde je domov jejich a také té ženy, která stála na schodech, a při té písni jí tekly slzy a oni je viděli ve třpytu severského měsíce.

Později na to vzpomínal, možná že také ve chvíli, kdy si vzal pušku a lezl na nákladák. Vždyť celou válku jim připadalo, jako by stáli na cizích schodech a žili v jiné zemi než ve vlastní. Mísí se mu tu vzpomínky s myšlenkami na poslední utkání, kdy hrál na Prvního máje za SK Vinařice v Hnidousích; drobounce přšelo a ve vzduchu už poletovala svoboda. Přestože ho bolela noha, nádherně se mu střílelo, dal v první půli tři branky.

To byl jeho poslední fotbalový zápas.

Už žádný jiný nesehraje, nikdy už nesáhne po složeném dresu, vonícím sluncem a mýdlem.

Už nevstřelí žádný gól, je horko a zase prší, míč je přetěžký a napitý, vůbec se nezvedá ze země a trčí v blátě. Marně volá na Junka:

„Pepíku, už!“

Nikdo mu nenahrává a nohy jsou jako z olova a nemůže s nimi pohnout.

Pak se mu uleví.

Skončil nějaký veliký zápas, musel hrát dobře, vždycky to pozná, když mu to šlo. Ale dnes to byl nějaký jiný boj, nikdo mu potom nepodal obálku s penězi za vyhrané utkání. Kolem jsou slavnostně

oblečení kamarádi - Pepík Junek, Kraus, Milda Procházka - přátelé doktor Neumann, Mejtský, Kasík. Jdou k Šamsům, naposledy je hostí a zve také havíře, úředníky z Poldovky, hutníky. Kája Kraus si zase sedá ke klavíru a hraje staré šlágry, nakonec spustí tu novější:

*Kladno, ty černé Kladno,
na tebe nikdy nezapomenu.*

Vychází ven, čeká tam spousta lidí, nikdy jich tolik pohromadě neviděl.

Berou ho na ramena a nesou jak v dobách největší slávy . . .

V dolině pod kladenským kostelíkem je klid, jen zpovzdáli zaznívá křik kluků, honících mičudu.

Kvetou tu kaštany a ve vzduchu voní jaro. Na černém mramoru je jeho usměvavá tvář, ramena a hrud' ve fotbalovém dresu.

A jenom dvě slova a několik číslic:

FRANTIŠEK KLOZ

19. 5. 1905

13. 6. 1945

Omyl

Dali mi zase květiny, vrátili mi diplomy, v tvrdý červený rouře, objímali mě a zase líbali a mezi jiným říkali, že je to omyl. Jeden dokonce povídal, že to bylo nedorozumění, a já měl šílenou chuť mu jednu vrazit, poněvadž já takový nedorozumění neuznávám, to bylo normální svinstvo. Dají vám strašně po hubě a pak se omlouvají. Mě to moc mrzelo, že to bylo právě ve sportu, protože sport by měl být jak studánka čisté vody.

Za chvílku mám jet na tyhle plzeňský dráze se svým přítelem Kubrem svý poslední čestný kolo. Bude to naposledy v mým cyklistickým životě, co takhle pojedu před diváky. Bojím se, abych se nerozbrečel, jestli budou volat mé jméno. Já už svý jméno strašně dlouho neslyšel, a když, tak jenom ve špatných souvislostech.

„Ať žije Veselý! Ať žije Veselý!“

Volají, jako volali tenkrát. A přitom snad ani nevědí, jak to přesně bylo, a já na to musím pořád myslet i teď, když jedu nejdůležitější kolo svýho života.

Nepředpokládal jsem tenkrát, že budu v desátým ročníku Závodu míru moc dobrej, ale taky jsem netušil, že budu v takovém srabu. Předtím jsem víc jak rok pořádně netrénoval, chtěl jsem ježdění nechat, byl jsem už starej, měl jsem za sebou skoro dvacet let závodění. Navíc mi nastydly ledviny, bolela mě záda, ale nemohl jsem odstoupit, řekli by: „Ten se vymlouvá!“ Nechal jsem se vlastně ke startu přemluvit. Říkali: „Bude to prímový, Honzíku, zakončíš svou kariéru nádherně v jubilejním desátým ročníku Závodu míru.“ Byla to chyba jejich, a hlavně moje, já totiž neuměl nikdy nic odříct, to až zkušenosti mě naučily říct ne.

Hned v první etapě z Prahy do Brna to vyhlíželo na hezkej průšvih. Začal jsem putovat vzadu s Maďary a Finy. Ale uvažoval jsem - *Rozjedu to! Všechno dobře dopadne!* Do Brna jsem přijel dvaasedmdesátej, slezu z kola a lidí se ke mně hrne jak v dobách, kdy mi to jezdilo. A pak jsem teprve pochopil:

„Jeníku, tys měl ale smůlu. Tolikrát píchnout.“

Hlasatelé na stadiónu nevěřili, že bych mohl tak mizerně jet, a namluvili divákům, že jsem měl na trati několik defektů. Chtěl jsem odporovat: lidi, neblázněte, koukněte se, vždyť jsem nepích ani jednou! - ale pak jsem mávl rukou. Snad to bude k něčemu dobrý. *Snad se to rozjede. Zítřka.* Druhý den jsem makal víc, než když jsem vyhrál celý Závod míru. Jenže jsem zase zajel blbě. Ale furt jsem se nevzdával. Říkal jsem si: *Do Prahy musím! Zaber!* A různý takový povzbuzovačky, který si člověk namlouvá, když je v bryndě. Vydržel jsem s pelotonem až do Dobříše, teprve tam mě utrhli. V Praze jsem mockrát vyhrál, a teď jsem přijel třiasedmdesátej. Jen Kubr ze sebe vyždímal úplně všechno a zajel tu třetí etapu naneštěstí dobře. A v tý čtvrtý etapě, v tý jsem pochopil víc než za celejch dvacet let svýho předešlýho závodění.

Foukal silnej a studenej protivítr, prostě jak na severu Evropy. Motal jsem se na konci s Kubrem. Kubr už zase zvadnul a jel pomalu, byl na tom asi jako já, operovali mu už předtím křečové žíly, krev v nohách nemohla dobře kolovat, navíc si stěžoval na nějaký bolesti na prsou; doktoři ho nejspíš vůbec neměli pouštět na start. Byli jsme smutná dvojice. Až do tý doby jsem měl morálku, ale najednou jsem měl toho přemáhání dost. Funkcionáři v tatrách osmičkách už poznali, že jim a sobě tentokrát žádnou slávu neudělám, a jak jezdili kolem, probodávali mě pohledy. Už mě pohřbili. Do tý chvíle za mnou nepřišel ani jedinej, aby se zeptal, proč mi to nejede, anebo se mě snažil nějak povzbudit - vždyť proto tam snad byli. Možná že by to nepomohlo, ale člověk by aspoň viděl zájem.

Ne aby tě načutli jako hadrák, když tě nepotřebujou, když ti to nejede. Ty jejich pohledy mi dodaly. Byli mezi nimi i ti, co po mých vítězstvích na stadiónech se ke mně před filmaři první tiskli a vystavovali se, aby je viděli jejich známí. Ještě teď jsem slyšel to jejich „Honzíku“ a „Honzíčku“. Ale teď se na to teprve vyfláknu! Nedokázal jsem to, šlapal jsem nějakou setrvačností dál. Říkal jsem si: *Kdyby mi to zase frčelo, byl bych jinej!* Klidně bych se otočil, až by mi přišli gratulovat - ale asi bych to neudělal, na to jsem moc velkej pitomec. Každěj by byl zas můj nejlepší kamarád. Byla to trnitá etapa.

Před Plzní v táhlém stoupáku stála jedna známá házenkářka, a jak jsem se pomalu plazil kolem ní, vmetla mi do tváře:

„Ty srabe!“

Kdyby to nebyla ženská, slezl bych z kola a dal jí facku. Takhle jsem jen sklopil hlavu a šlapal dál. Ježíšmarjá, jak to jako sportovec mohla ze sebe vůbec vypustit?! Copak ona nikdy nehrála blbě? Co ona ví o tom, jak jsem jel etapy v Africe za šíleného vedra a z rozpraskanejch rtů jsem nemohl vydat hlásku? Ví, co je to etapový závod? Když celý mančaft spí na břicho, protože má zadky rozbitý do krve? Nebo když jsme všichni, ale opravdu všichni podepsali krví přísahu, že už nikdy nepojedem tenhle strašnej závod - Závod míru -, a přitom druhej den jsme jeli jak čerti a úplně jsme rozsekali Němce na mraky, a ti byli tenkrát moc dobří. Ví, co je to, když dojde cyklistovi v lahvích voda, nemá co pít a má v žáru stíhat ujetou skupinu jen proto, aby byl třetí do mančaftu?! Diváci přitom stojí kolem silnice v plavkách, podle trati tečou řeky a potoky, lidi se v nich cákají. Poznal jsem v životě různý těžký práce, jako kluk jsem dělal u sedláka, pak jsem rozvázal na kole nůše chleba, točil volantem nákladáku, ale se silniční cyklistikou se nedá nic srovnat. Někdy je to sport a radost, ale většinou je to sakramentsky krutá dřina. Vědí to vůbec funkcionáři a žurnalistí?! Vyhrál jsem etapu, a oni o mně psali jako o hrdinovi. A já vyhrál docela lehce, šlapal jsem furt ve vedoucí skupině a potom jsem byl v závěru rychlejší než ostatní. A jindy jsem jel, abych byl třetí do počtu mužstva, dotahoval jsem desítky kilometrů, nadřel jsem se desetkrát víc, nakonec jsem to dokázal, a v novinách vyšlo: Veselý až dvacátý druhý. Buď při závodech v autech spali, anebo je k ničemu nepustili. Fakt je, že někdy jsou v Čechách žurnalisti chudáci, pořád jedou za námi a jen jednou nebo dvakrát je spojka protáhne kolem nás a ukáže jim cyklisty jako exotická zvířata. Ale pak nemají psát tak dlouhé a podrobné litanie, anebo se mají závodníka zeptat, co se v té etapě vůbec dělo. Ale to už byl jenom detail ve všem, co mě tenkrát napadlo a trápilo.

Pršelo v tý etapě čím dál víc. Končetiny jsem měl ztuhlý, chtěl jsem brzdit a nemohl jsem ohnout prsty, husí kůži po celém těle a záda mě příšerně bolely; necejtil jsem spodek chodidel a málem jsem čural

bolestí. A při tomhle mým náramným stavu slezl Honza Kubr u Bečova z kola, zakroužil hlavou a že dál nepojede. Já jsem na tom špatně, prohlásil. Slezl jsem taky, stáli jsme na silnici sami uprostřed lesa jak vyhnanci. A představ si, jaký jsem byl hlupák, já ho přemlouval, aby jel dál. Kubr na mě vždycky dal, zastával jsem trochu jeho tátu, kterýho mu oddělali za války fašisti. Po léta jsem jemu a ostatním dělal kapitána. Říkával jsem mu: „*Musíš je chytit!*“ A on vždycky poslechl. Přirozeně, jako kapitán mančafu jsem nemohl kluky jenom honit, musel jsem se jich taky zastat, říct třeba, že na pokojích v přípravě je zima anebo že jídlo je mizerný anebo že tréninkové metody se nám zdají špatný. Vypadal jsem před funkcionáři jako hlavní rebel, a to byl druhý důvod, proč ty zdrcující pohledy z vozů a proč nastalo *veliký účtování*. Mnohým lidem se hodilo prostě do krámu, že nám to nejelo. Už dva roky předtím ani potom jsem se v žádný etapě tak nenadřel. A pak se mi podělalo kolo. Z mechanickýho vozu mi dali už *podruhý* v tomto jediným závodě špatně smontovaný náhradní kolo. Popad mě vztek a zařval jsem: „*Vyseru se na to!*“ - no, vážně jsem to ve skutečnosti nemyslel, prostě jsem se nedovedl v té zoufalosti ovládnout. Tehdejší státní trenér mi na to řekl: „*Tak se na to vyser!*“ Já v té chvíli vytrřestil oči, protože jsem poznal, že on to myslí vážně. Vůbec jsem nechápal, jak ti tohle může říct trenér v poslední etapě, kdy jde o to, zda v mužstvech vyhraje Československo. Až později jsem pochopil, že by byl býval rád, kdybych vzdal už tenkrát. Možná že ten trenér to myslel s cyklistikou dobře, ale se mnou to myslel každopádně špatně, o tom jsem přesvědčeně dodnes. Tehdy jsem diskutoval přímo na kole: „*Kdyby šlo jen o tebe, tak už dál nešlápnu ani pedálem, ale já to dojedu kvůli lidem!*“ A taky jsem to dotáhl na tom blbě smontovaným kole, a ty mančafy jsme vyhráli. To *kvůli lidem* - to nebyla taková fráze, jaké se psaly v novinách o tom závodě, to jsem myslel náramně vážně. Psalo se: Závod míru. Ale copak je závod nějaký mír? Tam se jelo, jak my říkáme, na plný céres, jeden na druhýho, Rus na Francouze, Polák na Čecha, žádný pardony. Cizinci se smáli: Jó, mírový by to bylo, kdyby se jelo manifestačně od vesnice k vesnici, ale takhle! Vždyť nemáme v tom frmolu čas

prohlídnout si ani výzdobu. Kamarádil jsem se se Schurem. Tenkrát jsme se přímo rvali o žlutý trikot, a ujel mi a definitivně mi ho sebral, když jsem musel jet pomalu až na konci pelotonu, protože jsem se potřeboval za jízdy vymočit. Snad nevěděl, že močím, snad věděl, ale já mu to nikdy neměl za zlý, to je prostě život a sportovní boj. Nebo - dovedeš si představit kapitána, který by říkal klukům něco takového jako: „Dneska musíte bojovat za vlast?!“ Asi by mě praštili pumpičkou. My měli švejkovský heslo z té písničky o Hercegovině: „*Za císaře pána!*“ To znamenalo *zabrat!*, a já to říkal v pravou chvíli a kluci to rozšlapali, i kdyby byli sebevíc utahaní. A fakticky jsme jeli kvůli sobě a *kvůli lidem*. Kvůli takovým dobrým lidem, kteří k nám přicházeli na besedách a zbožně na nás civěli, protože jsme něco dokázali a párkrát jsme se přičinili o to, že jméno *Československo - Czechoslovakia* se psalo ve všech světových novinách velkými písmeny. Přitom měli mozky unavený anebo ruce od práce vytahány až na zem, ani si neuvědomovali, že oni fakticky taky pořád jezdí za Československo. Kvůli těmhle lidem jsem měl dojet do Varšavy a pomoci vyhrát mančafy, aby z toho měli zase radost. A chtěl jsem, aby se pokusil ještě i Kubr, říkal jsem mu: „*Jeníku! Nesmíš to sbalit! Musíš jet!*“

A on mě, svého kapitána, tak jako vždycky, poslechnul, vylezl těžce na kolo, šlapal dál a brečel bolestí.

To byla největší pitomina, že poslechl, protože kdyby byl vzdal hned, nemuselo dojít k tomu, k čemu došlo potom.

Jel jsem za ním až do cíle etapy jako anděl strážnej, aby si to snad ještě nerozmyslel. Dojeli jsme do města jako poslední. V koupelně jsem na moc věcí zapomněl. Teplá voda je po etapě báječná věc, snad vůbec nejlepší na světě. V Karlových Varech nás ubytovali v Grandhotelu. Ty dvě noci v Karlových Varech jsme vůbec nespali. Nervy jsme měli dočista v kýblu, pořád jsme se chodili mýt a otvírat a zavírat okna. Poznal jsem to taky na Kubrovi, když se v noci vrátil Vlasta Růžička, který s námi bydlel v pokoji. Vždycky jsme Růžičkovi pití promíjeli. Vlasta za to ani tak moc nemohl, byl na pití příliš zvyklý, táta se mu zabil na motocyklových závodech, vyrůstal

sám na vinici a pil prý místo mlíka kořalku. Tenkrát ale na něho Kubr přímo řval, aby nechal chlastu, anebo sportu, málem se porvali. My měli ale ve skutečnosti Vlastu rádi, já ho z jedné stránky dokonce obdivoval. Co ten uměl ze sebe vůlí bez pořádného tréninku vyždímat, to nedokázal nikdo. Držel se pelotonu jako klíště a pak to všem nandal. On pil v etapě jednou i francovku a do jedné z lahví si někdy míchal koňak s vymačkanými citróny. Jednou se mi v etapě udělalo šoufl od žaludku, přijedu k němu a stěžuju si. Řekl mi: „Tak si lokni!“ a podal mi ten svůj popoháněč. Málem jsem sletěl z kola, taková to byla síla. Vlasta začal pít vždycky v rozhodujících okamžicích, většinou až pár kilometrů před cílem, a to ho povzbudilo jako jiného doping, pak jel jak vrtule, ničeho a nikoho se nebál - kočičí hlavy na silnici - pekelně jedoucí cizinci - to mu bylo prostě fuk. Jinýho by to zabilo, jemu doping kořalkou na krátkej čas zřejmě pomáhal. A v tom jubilejním ročníku, kdy jsme byli s Kubrem tak mrtví, Růžička do Lipska *vyhrál etapu*. Ten nám panečku dal. V novinách se do mě a Kubra pustili, jaký jsme my dva srabi.

Pak přišla etapa do Berlína.

Měl jsem toho úplně dost. Nohama jsem nemohl otočit a rukama pohnout, v zádech příšerný bolesti, vůle odpochovala. A když jsem si představil, že mám před sebou skoro půlku závodu, polila mě hrůza.

Už dřív jsem pil občas v etapě syrová vajíčka, nařukával jsem je vždycky o řídítka a vycucl, jednou jsem do sebe hodil pukavce, no to bylo něco strašného. A teď mi bylo tak, jako když jsem vypil to smradlavý vajíčko, a snad ještě o něco hůř. Anebo jako tenkrát před Jelení Horou, kde jsem najel v plný rychlosti na psa a udělal jsem z kola hromadu kotrmelců. Cítil jsem se jako zpráskaný boxer, co se potácí v ringu a neví, co bude dál. Ale boxer je na tom hůř, protože ho navíc ten druhej tluče, a možná líp, protože jeho trenér může vhodit do ringu bílej ručník kapitulace, když vidí, že jeho zdraví je ohroženo; já to musel udělat za sebe sám. *Ale jel se mnou Kubr.* A taky pár Fiňáků a Maďarů. Jedině před Kubrem jsem se styděl slízt z kola, protože předtím jsem ho přemlouval, aby jel dál, a teď jsem chtěl vzdát sám. A taky jsem se bál, jak mě uvidí, že vzdá taky.

Poslal jsem ho tedy dopředu; byl to poslední příkaz, který jsem jako kapitán vydal. Povídám mu: „*Jed! Roztrhej tuhle srabovou skupinu!*“ A on se na mě tak nešťastně podíval, ale vyrazil.

Byl pryč, a tak jsem mohl slízt. Nebylo to nic lehkého přestat šlapat, i když bylo daleko těžší šlapat dál.

Slezl jsem z kola a vlezl jsem si jako myška do jednoho našeho auta. Moc se mnou nemluvili, byl jsem pro ně zrádce. Přirozeně Kubr se brzy dověděl, že dál nejedu. Řekl prý: „*Ted' je všechno v prdeli,*“ - a slezl taky. Já to chápal, dodával jsem mu na kole vědomí, že není v tom srabu sám. A jak jsem vzdal, neměl sílu jet dál. Napadli nás, že jsme byli *domluveni* a že jsme vzdali *manifestačně*. Udělali z toho aféru. Vzdali jsme *Závod míru* a tím jsme prý *zradili mír* a taky *dělnickou třídu*.

Před námi vzdali etapové a dokonce jednoetapové závody mistří světa a další sekáči, ale na to se tehdy nikdo neptal. Z Berlína se rozhodli poslat nás šupem domů. Přestali mi říkat „*Honzíku, Honzíčku*“ a nahradili to slovem „*soudruhu*“ a pak už mi jen vykali.

„Dostanete pokyny, co budete dělat zítra.“

„Zítra ráno v pět hodin se přestěhujete do jiného hotelu!“

Popad mě vztek. Jsme prašivé ovce, od kterých je nutno ostatní izolovat? Odmítli jsme. Půjdeme do jinýho hotelu, ale až se v klidu vyspíme a najíme. Po snídani jsme odcházeli a šli nás vyprovodit Angličan Brittain a Schur - prostě cyklisti, kteří chápali, že někdy už člověk doopravdy dál nemůže a má právo slízt z kola. Byli jen překvapeni, proč odjíždíme tak brzy. V tom novém hotelu jsme měli mít zajištěný obědy a večeře, ale nic tam zajištěného nebylo, my to tušili a nabrali jsme si u snídaně do kapes housky.

Chodili jsme po tom cizím městě bez konce sem a tam, a i když všude jezdilo a chodilo plno lidí, padla na nás taková pitomá samota. *Prostě jsme přestali existovat*. Žádný vedoucí, který by s námi promluvil, žádný lékař, který by nás prohlídl, jak jsme na tom tělesně a duševně. Jenom dvě jízdenky na noční vlak domů.

Na hranici si nás celníci prohlíželi ve světle baterek a řekli jen: „*Tak to jste vy.*“ Zprávy o nás tenkrát předběhly noční vlak domů.

Do Prahy jsme přijeli k ránu jak zpráskaní psi. Hokejista Franta Tikal pronesl jednou památný výrok, že z pražského letiště a nádraží by měly vést kanály pro sportovce, kteří v cizině nic nevyhrajou. Nebylo by to marný. Pak vynesl Československý svaz tělesné výchovy rozsudek. Jenom proto, že jsem vzdal v závodě. Napsali mi, abych vrátil titul zasloužilého mistra sportu a vyhlásili pro mě *dva roky zákaz startů*. Tak to tedy bylo pro mě v mých čtyřiatřiceti letech to slibované zakončení kariéry. Když za mnou přišli někteří novináři, kteří se ke mně chovali dobře, chtěli vědět, co jsem v životě na kole udělal. Řekl jsem jim:

- Několikrát jsem úspěšně startoval na mistrovství světa, v Kodani jsem byl osmý,
- vyhrál jsem Závod míru a dvakrát jsem byl v Závodě míru druhý,
- čtyřikrát jsem byl kapitánem vítězného mužstva Závodu míru,
- v Závodě míru jsem vyhrál šestnáct etap,
- osmkrát jsem vyhrál nejdelší a nejtěžší československý závod: Praha - Karlovy Vary - Praha,
- pětadvacetkrát jsem získal titul mistra republiky na dráze a na silnici a
- jedenkrát jsem vzdal v Závodě míru.

Říkalo se, že po tom, co jsem dostal dopis, abych vrátil titul zasloužilého mistra sportu, zabalil jsem nejen tento odznak a diplom, ale i ostatní odznaky a diplomy do krabice od bot, převázal to špagátem a odnesl do vrátnice na Československý svaz tělesné výchovy. S tou krabicí od bot a cukršpagátem to bylo přehnaný. Pravda je, že jsem všechny tituly, úplně všechny, dal do veliký obálky a do té vrátnice jsem je odnesl. My dostávali za vítězství většinou diplomy a poháry. Pohár je pěkná věc, ale měl jsem jich už plný skříň a neměl jsem je kam dávat. A přitom si někteří lidé mysleli, že jsme dostávali za vítězství auta. Měl jsem tehdy žádost na auták tři roky a nakonec jsem si koupil starýho opla a montoval ho přes celou zimu nahoře nad Prahou. Vyhrál jsem řadu pěkných věcných cen, ale většinu z toho zas pohltilo kolo, součástky a pořádný jídlo. V armádním klubu jsme měli dobré podmínky, takže jsem se mohl cyklistice důkladně věnovat, ale nikdy jsem nedostal za

vítězství ani korunu, to jsou výmysly. Zato jsem kvůli cyklistice nemohl nikdy dělat pořádný zaměstnání a stavět si to svý hnízdečko jako mnozí z těch, co mě tak rychle odsoudili a odepsali. Měl jsem za sebou víc jak půlku života, ničím jsem nebyl a nic jsem neměl.

Zůstaly mi hlavně vzpomínky na bitvy na silnici a na dráze, vzpomínky na chvíle, kdy jedeš sám a se vším se musíš vyrovnat a nikdo ti nemůže pomoci. Anebo kdy ti kamarád pomůže anebo ty pomůžeš jemu. Tyhle pocity ti nikdo nemůže vzít, prostě nejde napsat dopis, abys je vrátil.

Všichni však nebyli stejní, taky na tělovýchově se našli rozumní lidé, ale tehdy nějak nemohli prosadit svůj rozum, anebo se báli. A pak se ve velký většině ukázali dobří ti drobní lidé, o kterých jsem už mluvil. Pro ty jsem zůstal Honzíkem. Jen někteří říkali, že jsem trouba, proč jsem to nepodepsal k francouzským profesionálům, když jsem od nich měl báječnou nabídku na balík peněz.

Fakt je, že jsem tehdy vzpomínal na všechny ztracený příležitosti svého života, tak asi jako člověk vzpomíná na konci každý cesty. Kdybych byl jezdil jenom *na sebe*, a ne na pomyslné vítězství mužstev, která se v cyklistickém světě tolik necení, mohl jsem Závod míru vyhrát *dvakrát, třikrát*. Kdybych měl víc příležitostí v těžkých zahraničních závodech a nejezdil často jako turista na poslední chvíli, *mohl jsem vyhrát další velké závody a snad se stát mistrem celého světa*.

Našli se však takoví, co věděli, že člověk může jednou chybit anebo se mýlit a nemusíme mu hned dávat po hubě.

A pak se cosi změnilo. Naši cyklisté vzdávají už při nemoci anebo vyčerpání nejen etapové, ale i jednorázové závody, protože se přišlo na to, že je nesmysl, aby si ničili zdraví, když na to nestačí. Cyklistům se dávají peníze za vítězství, aby měli na kola, galusky a pořádný jídlo. Vrátili mi všechny mé tituly a omluvili se mi. Ale nikdo vám nevrátí to, oč jste přišel a o kolik líp jste se mohl mít. A taky vám nikdo nevrátí léta, kdy jste žil ušlápnutý, jako by vám stál někdo na botě a přitom vás držel ještě za ruku. To ne, zvláště to poslední nemůže nikdo odčinit. A nestačí říci, že to byl *omyl*.

Sedm deka zlata

Vrzla vrata baráku, vyšel z nich človíček a stoupal nahoru k Vyšehradu. Plynové lucerny visely přímo na domech a vrhaly světlo rovnou pod sebe. Jeho tvář zůstávala skryta ve tmě, a nakonec splynula s temnotou tunelu vedoucího na hradby. Šel po paměti. Chodíval sem hlavně za války, od doby, kdy odmítl cvičit mládež v Kuratoriu. Zakázali mu vstoupit do tělocvičny. Dokud ho nezavrou, bude chodit alespoň na vzduch. Provětrat plíce a koukat na Prahu. Bydlil kousek odtud, v Krokově ulici. Žilo se mu mizerně. Už na počátku války ho trápily závratě, točila se mu hlava a celý svět jezdil na kolotoči. Seděl v kuchyni na židli, kyvadlo hodin klouzalo dva metry doprava a dva metry doleva. Uštval se prací nad kolonami čísel a patnáctiletou dřinou v tělocvičně. Dodali mu Němci, chtěli se mu pomstít za vítězství na berlínské olympiádě. Při opakovaných domovních prohlídkách říkali:

„Jednou vás vezmem s sebou.“

Měl noci plné těžkých snů. Žena ho našla s rozbitou hlavou venku na dlažbě. Tělo navyklé pohybu trpělo. Chodil tedy celou válku pěšky do práce přes půl Prahy, ušel za ta léta tisíce kilometrů. Někteří lidé se mu vyhýbali. Měl jen tu chůzi, svůj Vyšehrad a zahrádku na Hajnovce. Tady se vrtal v zemi jako krtek, bojící se světla a lidí. Jen někdy přicházely i světlé okamžiky. Jednou se ozvalo za plotem zahrádky nečekané volání, jaké slýchal na závodech: „Hudec! Hudec!“

U vrátek stál profesor s celou třídou, děvčata a chlapci volali, potom odešli a ten staříčký pán jim ještě cosi nadšeně vykládal, rozhazoval přítom rukama.

Za podobnými vzpomínkami vycházel právě na blízký Vyšehrad, kde měl nad sebou jen širé nebe a v něm nad Vltavou nekonečné prostory pro salta a přemety. Vyhoupil se do mraků a cvičil. Zprvu se čtyřmi bratry uprostřed jejich vesnického dvorku. Hrazdu tvořily trámy a dřevěná žerď. Do okolních vesnic jezdili na vystoupení se žebříňákem, kočí v parádním klobouku s péry jel oblohou a práskal bičem. V jedenatřicátém roce jel jako chlapec do Paříže. Kankán a

moře aut, záře světél a krásné ženy. Na nádvoří vojenské školy v Joinville měl být vyhlášen mistrem světa závodník, který získá v každém nárad'ovém a lehkootletickém závodě nejméně šedesát bodů. Přecházel od náradí k náradí, šplhal po laně, skočil přes latku svou výšku, oslnil poprvé svět na kruzích. Po patnácti hodinách jediný splnil požadavky na mistra světa.

„Bravo, Ydek, Čékoslovákí!“

Na cestě domů ho čekala Plzeň s plzeňským, Beroun s koláči a Praha ho nesla přes Václavské náměstí.

Vracíval se z Vyšehradu změněný.

V městě to bylo jiné. Žili na lístky, jen z malého platu, nemohl přeplácet jídlo a jezdit pro ně na vesnici.

Jedinkrát svítla naděje - seděl jednou v zubařském křesle:

„Pane Hudec, podívejte. V téhle zásuvce je pro vás připraveno pětasedmdesát tisíc.“ Nechápavě vzhlédl.

„Přineste svou olympijskou medaili. Uděláme z ní lidem zoubky. Po válce vyhrajete jinou.“ Viděli v té medaili jen zlato. Jeden čas byl už tak zoufalý, že skutečně medaili vážil na kuchyňských vahách. Měla sedm deka. Pak si to rozmyslel, nikdy ji neprodá, raději pojde. Bylo to jediné, co dostal. Vítězil po celém světě, ale v první třídě se ohřál, jen co jel parádní vlak a cvakaly fotoaparáty. „Tys bratr náš“ platilo jen pro písničky a slavnostní projevy. Slibovali mu náramné postavení. Znal podobné sliby rozpálených hlav. Dělali je vždycky, když stoupala jeho zásluhou vlajka na stožár.

Potom rychle zapoměli. V neděli závodil ve Vídni a v pondělí o šesté hodině musel stát v Brně u soustruhu. Pak ho Pražané přetáhli do hlavního města a stal se podúředníkem. Denně pracoval a cvičil šestnáct hodin. A musel pořád závodit. Často bral přímo v závodě utišující prášky. S oboustrannou kýlou jel třetí třídou do Jugoslávie. V Budapešti vyhrál titul mistra světa na kruzích s natrženým svalem. Berlínské zlaté se nevzdá. Na budovách a stadiónech už vlály hákové kříže, když o ni podstoupil boj.

V Berlíně neměl vyhrát jediný Čech.

A tak ho rozhodčí nespravedlivým známkováním odsunuli až na čtvrté místo v bradlech, na hrazdě přehlédli jeho nevídané závěrečné salto.

Nastupoval na kruhy. Podíval se ještě do tváří těm dvaceti tisícům lidí, jako by od nich žádal v následujících vteřinách pravdu.

Naskočil a jeho drobounké tělo znehybnělo. Protáhle se pohnul a přešel do rozporu. Místo očekávaného jednoho rozporu jich udělal pět, jeden dokonce střemhlav, nedržel je předepsané tři vteřiny, ale věčnost. Kdesi už nevydrželi napětí, tleskali, potlesk rostl při cvičení, nastalo spojení mezi ním a diváky, dával vše, co mohl dát. Přemetem nazad seskočil do nehybného postoje.

Přicházeli se mu poklonit vědci, umělci, politici, největší mistři tělocviku. Zaujatí rozhodčí mu dali známku, jakou dosud nikdo na olympijských hrách nedostal. Hnědé a černé uniformy a muže s fouskem přinutil vzdát čest hymně, která vyprávěla o českém domově a blýskání nad Tatrami.

Novináři psali: „Už nikdy nevidíme výkon, jaký předvedl Hudec v Berlíně. Takový pohádkový zázrak se podává v boji, kdy jde o čest národa, kdy se člověk bije a ví, že jenom nadlidské úsilí může spasit a zachránit.“

Přežil válku hákových křížů.

Na Vyšehradě pod ním plynula řeka, nikde se už nestřílelo. Teď už sem nebude chodit, nebude čas. Začne znovu v tělocvičně.

Právě dnes jde poprvé cvičit.

Vkročí do tělocvičny skutečné, kde vrže hrazda a houpají se kruhy.

Sešel cestou k řece.

Vyšehradská sokolovna svítila do noci jasnými okny, zatemnění zmizelo. Vstoupil jak ve snách, zvolna se svlékal, vychutnával dotek trička a šponovek.

V sále na něho čekali, na zaplněném balkóně mávala dcerka, která ho nikdy neviděla cvičit. Ponořil dlaně do bílého prášku magnézia a pomalu přejížděl chladnou tyč hrazdy.

Vytáhl se těžce vzhůru. Pomalu překonával uzlová místa, ale cvičil tak, jako pije žízňivý.

Děti ho prosily:

„Pane Hudec, ukažte nám své salto!“

Neměl cit a odhad, snad proto váhal.

Ale přece jen roztočil tělo, prováděl veletoce a přednožky, hrál si a připravoval se na těžký konec. Jak to psali a vyprávěli? Hudec vyletí vysoko nad hrazdu a snese se loopingem.

Vtom se již pustil a nesl se vzduchem. Jeho svaly však měly příliš mnoho nastřádané energie. Přelétl narovnané žíněny, minul přistávací plochu jak letoun, jehož pilot nezvládl přistání. Tvrdá podlaha, pocit překvapení, bolest v nohou.

Vynesli ho s oběma přeraženými nohama.

Jakmile kosti srostly, učil se chodit. Přišel den, kdy mohl poprvé jet tramvají do práce. Ale domů šel krůček za krůčkem. Přicházel zalit potem. Žena mu po příchodu hladila mokré vlasy, najednou v nich vyrostlo mnoho šedavých pramének.

Pak pro něho zašli, aby cvičil na exhibici. Rusové ho chtěli vidět, mnoho o něm slyšeli. Budou se od něho učit. Odvezli ho do vinohradské tělocvičny a vysadili na kruhy.

O rok později už vyhrál v New Yorku utkání s Amerikou. Pak opakoval svůj úspěch v Dánsku.

A najednou konec. Je příliš starý. A také už ho nepotřebují. Nějaký rychlý krejčí mu přišel na kabát označení „starosokol“. Někteří lidé se mu vyhýbali. Zbyly mu jen vzpomínky a ta zlatá olympijská medaile.

Začíná první poválečná spartakiáda a na plochu nastupují nejlepší sportovci této země. Diváci tleskají, potlesk mohutní a světlo na stadiónu sílí.

Trampač ohlašuje:

„Alois Hudec, absolutní mistr světa v nářadovém tělocviku a olympijský vítěz z Berlína.“

Světlo reflektoru se upírá na něho. Má stříbrné vlasy a je maličko nahrbený. Opět volají:

„Výborně, Hudec!“

Napřimuje se. V ruce tiskne odznak zasloužilého mistra sportu. Až přijde domů, uloží ho vedle olympijské medaile. Ten odznáček není

zlatý, ale pro něho má cenu zlata. Bude mu říkat až do posledních dnů života, že lid nezapomněl.

Jak to tenkrát běžel Zátopek

Měl jsem přání: napsat jednou o Zátopkovi. Nyní ta chvíle nastala; ale mám strach, jaký má běžec, než vyrazí na trať; o Zátopkovi bylo už mnoho napsáno, z toho řada věcí dobrých. Jeho rekordy už všechny padly, je i Zátopek minulost? Začal jsem před časem na Velké Fatře. Emil a jeho žena Dana oslavovali dvanácté výročí svatby. Pili jsme moravské víno, Emil dostal náladu a poprvé a naposledy jsem ho slyšel, jak se chlubí. Vyprávěl o běhu, o němž jsem zatím nikde nečetl. Soupeřem mu byl pes. V době svých velikých výkonů trénoval na Českomoravské vysočině a jednou vzal s sebou vlčáka. Pes vrtěl ocasem, kdypak se mu stane, aby s ním šel někdo běhat? Vyzazili. Vlčák radostně štěkal a otáčel se po tom človíčkovi, pobízela ho ke spěchu, věděl dobře jako všichni psi o své běžecké převaze nad lidským tvorem. Ale netušil, že běží se Zátopkem. V desátém kilometru se jejich krok vyrovnal. Pak si vlčák už sedal, vyplazoval jazyk a nakonec ho Emil honil kolem rozlehlého rybníka před sebou. Večer se divila paní domu: „Copak je s tím psem? Nechce žrát ani pít.“

Druhý den vyběhl Emil Zátopek znovu. Jak ho vlčák zvětlil, zakňučel a zalezl hluboko do boudy.

Jedno sobotní dopoledne jsme hovořili o závodě na pět kilometrů v Helsinkách, o tom, jak Belgičan Reiff vzdal. Kdy se vlastně člověk vzdává? Potom jsme běželi z Dejvic do Troje, kde si Zátopkovi staví domek. Bylo strašné vedro. Utíkali jsme oblečení. Emil držel ještě pod paží aktovku; pouštěl mě dopředu, jako by nemohl; dával mi iluzi, že mu stačím; ve skutečnosti na mě čekal. Ve Stromovce jsme lezli přes koleje a proplétali se houštím. Běhá tu prý z práce na stavbu pravidelně; dělá tu svou poslední běžeckou trať za dvanáct minut.

Vozili jsme písek, míchali maltu, Emil Zátopek navíc stavěl. Pracoval v ohromném tempu; ve skutečnosti i při práci běhal, nejen pro cement a vodu; jsem reportérem už řadu let, ale nikdy jsem neviděl nikoho tak pracovat. Plně se soustředil, nebyl hovorný jako jindy. Po dvou hodinách se mně objevovaly mžitky před očima;

nepolevoval v tempu. Po třech hodinách, zbrocen potem, se svlékl do naha, vylil na sebe dva kbelíky vody a pokračoval. Musel jsem se posadit, už jsem nestačil. Nebylo ještě šest; měl jsem toho dost, navíc se u mě objevil dříve nepoznaný pocit; vedle obdivu i závist. Nakonec jsem odtamtud utekl. Sebral jsem se a šel do Stromovky. Připadal jsem si jako ten vlčák; nechtělo se mi jíst ani pít.

Před olympijskými hrami v Helsinkách startovala skupina československých atletů v Kyjevě. Sovětský svaz se měl poprvé účastnit olympijských her; sovětsí odborníci zapojili do příprav všechny dosažitelné vědecké a technické síly. Zhotovili přístroj měřící atletům odraz. Byl důležitý i pro běžce, u něhož se pohyb nohou skládá právě z odrazu a frekvence, to je z počtu kroků za určitý čas. Výsledek, jenž dosud není nikde zveřejněn, byl ohromující. Ze dvou stovek atletů měl nejhorší odraz světový rekordman Emil Zátopek. Pořadatelé byli zdrceni, Emil Zátopek se tvářil nešťastně; nechtěl jim způsobit zklamání; ale byl snad jediný z nich, kdo už dlouho věděl, že má pro běhání mnohem menší předpoklady než tisíce jiných lidí. Pokus se opakoval; chtěl udělat pořadatelům radost a snažil se odrazit co nejvíc; ale přístroj vydal stejné svědectví. O dva měsíce později vyhrál v Helsinkách tři zlaté medaile. Patnácté olympijské hry, kterých se zúčastnilo 5870 sportovců z 69 zemí, vstoupilo do dějin sportu jako hry Emila Zátopka.

Jak se mohlo stát, že právě on zvítězil?

Pokusíme se najít odpověď.

Na berlínské olympiádě v roce 1936 si doběhl pro stříbrnou medaili v závodě na patnáct set metrů Američan Cunningham; kdysi byl mrzák. V Melbourne zvítězil v kladivu Američan Connolly; v dětství prodělal obrnu a má jednu ruku kratší. V Římě vyhrál zlatou medaili v běhu na pět kilometrů Novozélandčan Hallberg; měl kdysi poraněný hrudník a dosud hýbá pořádně jen jednou paží. Život je poškodil, hledali svou příležitost a našli ji. Chtěli přinejmenším totéž, co ostatní, a museli proto dokázat dvakrát nebo desetkrát víc.

Jak to bylo s Emilem Zátopkem?

Narodil se v desetičlenné rodině moravského stolaře. Ze všech synů nebyl nejstarší, na kterého jsou rodiče pyšní, ani nejmladší, jehož rodiče hýčkají. Měl vysoký písklavý hlásek, kamarádi se mu smáli, že vůbec není kluk. V obchodě se ho jednou ptali: „Co si přeješ, holčičko?“ Přišel domů celý nešťastný; ptal se maminky: „Proč mi říkají, že jsem holčička?“ Matka, přímá vesnická žena, ho neutěšovala: „Seš takový futr.“ Nedochůdče, ubožátko. Nepral se, neházel kamením, nikoho neuhodil kromě nejmladšího bratra; i tomu ji vrazil jen tehdy, když byla maminka v bezpečné vzdálenosti a neslyšela, jak řve. Nevynikal ve fotbale, ale chtěl ho hrát; byl příliš měkký, pobíhal mezi hráči neúčinně sem a tam.

Ale byl chytrý; měl výbornou paměť, dobře se učil. To první ocenil tatínek. Učitelka jim uložila naučit se do příštího dne tři odstavce z básně Král Lavra. Zapamatoval si báseň celou. Nazítří ji recitoval před třídou. Dosud byl nezkušený a po vítězství se pyšně rozhlédl. Učitelka byla ohromena; ale mezi spolužáky obdiv nezískal. Jen jednou se mu dostalo příležitosti okusit velké klukovské radosti - běhu. V Kopřivnici si kluci vyhlídli asi kilometr dlouhou trať. Emilek vydržel nejvíc - měl zřejmě zdravé plíce a nohy, cupital drobnými krůčky a šťastně se uculoval; konečně měl obdiv a uznání za to, v čem byli oni vždycky lepší. Jeden ze starších bratrů se dokonce snížil a nabídl mu kapesník, aby si utřel pot. To byl krásný dar. Jenže štěstí mělo krátké trvání; jako kluk už neprožil podobnou slast. V městečku se hrál jen fotbal.

Ale měl ještě jednu vlastnost; právě ta ho možná předurčila k tomu, že přišel na nový způsob tréninku a rozmetal hranici lidských možností a výjimečnost nadvlády severských běžců. Zkoušel všechno jinak než ostatní. Nezabil mouchu, která mu usedla na ruku, a nechal ji nacucat krve. Pozoroval chytré a mazané lidi a uvažoval, jestli to, co dělají dobře, nedělají vlastně špatně. A tak sledoval na trhu lakomého kramáře, jenž úzkostlivě odháněl kluky v obavě, aby mu něco nevzali. Zdálo se, že nad tím chlapíkem už nikdo nevyzraje. Jednoho dne odpoutal jeho pozornost kamenem hozeným v opačném směru a vzal mu přímo před nosem dřevěný hrníček. Maminka chtěla vědět, kde to vzal. „To jsem sebral,“ řekl. „Jeden chlap to hlídal jako

poklad a myslel si, že mu to nikdo nevyfoukne." Maminka se zhrozila; syn krade. Mrzelo ho to. Už to nikdy neudělal. Ale vlastnost vymýšlet, šťourat se ve všem a počínat si jinak než ostatní mu už zůstala.

Nastoupil do zlínské Baťovy školy práce, doporučované mladým mužům.

Historie se opakovala. Baťova škola práce nebyla nic jiného než dřívější prostředí v drsnějším provedení. Pro odvážné, aby se stali odvážnějšími. Pro tvrdé, aby se stali tvrdšími. Na internátě, v němž spal, visela hesla: Zbabělci se nedali s námi do boje a slabí zůstali cestou! Anebo: Nechte mladé orly letět k slunci!

Jakýpak byl on orel? Jestli si doma někdy zahrál fotbal, tady nekopal vůbec, protože se hrálo bezohledně, a jak někoho nakopli, ani nečekali, až odkulhá mimo hřiště. Protože se neuměl ozvat, dali ho na jednu z nejhorších prací, do gumáren. Nasazoval za směnu na kopyta dva a půl tisíce tenisek; běžící pás se nesměl zastavit. Ve dne pracoval až deset hodin v továrně a večer tři hodiny studoval na průmyslové škole. Nebyl nadšen novým prostředím; byl ořesen, na posteli vzpomínal se slzami v očích na domov, z něhož rád odešel, protože si myslel, že jinde to může být lepší. Ale podrobil se a bude se podrobovat po celých osm let, co bude u Bati. Bude pracovat v pokusných dílnách, jimž se mezi zaměstnanci říká Ďábelské ostrovy, bude v nezdravém prostředí sekat louh, bude zacházet se rtutí, která se umí vylít a ničit, bude mlít křemičitany, vařit mýdlo, vyhýbat se nástrahám. Byl bystrý a bude po těch osmi letech ještě bystřejší. Byl chytrý a bude ještě chytřejší. Naučí se dobře a vytrvale pracovat. To by mu snad stačilo k tomu, aby se stal spolehlivým dělníkem, mistrem nebo laborantem, který chodí v bílém plášti. Laborant byl v té době jeho největší sen.

Ve Zlíně se pořádal tradiční běh městem. Pro mladé Baťovy muže byl povinný. Ale devatenáctiletý Zátopek nechtěl běžet. Měl pracovat, učit se a ještě se honit? Dávno už zapomněl na svůj dětský triumf v běhu. Šel k doktorovi a žádal o osvobození. „Nic ti není,"

řekl lékař přes rameno. „Pěkně poběžíš!“ V hodinu určenou pro běh se vytratil s učebnicí chemie na čítárnu. Našli ho a vyhnali na start. Stál mezi ostatními a měl vztek. Protože neuvažoval jako většina chlapců, kteří z trucu utíkali pomalu, udělal něco jiného. Běžel rychle. Někteří spolužáci zahruli za roh, tam na ně čekali kamarádi s kabáty. Nakonec zůstala vpředu malá skupina a pak už jen Zátopek a trénovaný mladý atlet Krupička. Lidé jim tleskali; blesklo mu hlavou: to patří také mně! Poprvé v životě mu někdo tleskal. Líbilo se mu to. Chtěl najednou vyhrát; nezmáhl však; ale už nezapomněl. Našel svou šanci a chopil se jí jako nikdo druhý.

Většinu závodů v příštích třech letech prohrál; svou životní příležitost však už nepustil. Zlínský doktor „Ali“ Haluza mu dal první cenné rady a ukázal mu, jak běžecká kometa Šale trénuje rychlé dvoustovky. „Vidíš, to dělá Šaleho.“ Nikdy pak na dvoustovky nezapomněl. Dosud však zůstávali Haluza a Šale nedostižitelnými vzory; trénoval podle nich. Chtěl se sžít s jejich zásadami; ale ne s jejich omyly, napříště mu bude hloupé zůstávat v omylech a brzy bude za veliký omyl považovat celý běžecký trénink vytrvalců.

Dosud mu přikazovali u Bati namáhavou práci; nyní nastoupil daleko těžší dobrovolně. Byla z mnohonásobena nesmírnou touhou být alespoň tak dobrý jako druzí. Nemyslel na olympijská vítězství a světové rekordy jako tisíce jiných začátečníků (když jich brzy nedosáhnou, odcházejí ze sportovní dráhy). Teprve mnohem později začal snít o velikých výhrách. Chtěl vždycky jen o stupínek výš. Jakmile vystoupil, pokusil se udělat další krok. Převracel takzvané pravdy života ze všech stran, aby našel své pravdy:

- Stav není zlý. Obtížné jsou změny a v běhu je to při přechodu na vyšší trénink.

- Bolest je milosrdná věc. Jak trvá bez přestávky a je jí moc, otupí se sama.

- Při sportu a vítězství se dostavuje pocit štěstí.

Konečně může také dělat to nejkrásnější. Vybočit z řady. Vymýšlet, jak to dělat jinak. Použije slova „kdyby“. Co kdybych spojil vytrvalecké dávky s rychlostí? Co kdybych střídal rychlé úseky s

pomalejšími a trénoval desetkrát, dvacetkrát tolik, co druzí? S podobnou myšlenkou mohlo přijít mnoho lidí. Ale učení by řekli to, co řekli ve většině případů všem převratným novátorům: „Nezbláznil jste se?“ Zbývalo jediné: dokázat to skutkem. Udělal to a byl první; to mu už pak nikdo nevzal, ani když jeho rekordy začaly padat. Protože neměl velký talent, musel zpočátku překonat obtíže tréninku obrovskou námahou; stahovala mu tvář a ústa do hořké křivky. Tisíce lidí pak tato grimasa odpuzovala a zároveň přitahovala. Vystihl to nejlépe francouzský spisovatel Magnan: „Člověk, který běží jako my. Člověk, který viditelně platí za vítězství velkou cenu.“ Vyhrál své první závody. Hráz byla protržena; už nikdo příval nezastavil, ač se o to mnozí pokoušeli. Běžec byl objeven. Vydával se na cestu šťasten jako chlapec, jenž nastoupil na zámořskou loď a netušil, kolik bouří ho čeká. Po válce opustil Emil Zátopek Zlín. Lákala ho nová armáda, v níž se rozvíjel sport. Přátelé ho zrazovali, aby nechodil na vojnu, že tam bude mít po závodění. Nedal na tyhle řeči a stal se žákem vojenského učiliště v Hranicích. Byla to dřina; měl málo času, ale byla tu rozcvička, příležitost pro rozhybání těla, překážková dráha a plížení - vhodný doplňkový sport, a taky přesuny v poklusu. Kde jiní fňukali nad nedostatkem času, tam sportoval. Profesor estetiky Emil Utitz v jedné knize vypráví, jak se slavný spisovatel E. E. Kisch divil, že dostává za přednášku honorář, že je to pro něj víc zábava než práce. Ten, kdo se v něčem cítí šťasten, pokládá všechno za snadnější.

Každý lidský život má své sny a cíle. A tak i Emil Zátopek v žákovské lavici přímo snil o každodenním běhu. Dostal se k tréninku až večer; využil každou sebemenší možnost; často se musel vytrazit ze samostatného studia. Běhal na hřišti denně svých patnáct kol. Jenže blízko stál pokaždé jiný strážný a ten volal do tmy: „Stůj!“ a pak: „Stůj, nebo střelím!“ Býval nejen šťasten, ale někdy také zoufalý. Jednou se neovládl a na strážného vybafl: „Tak střel!“ A běžel dál. Strážný nestřelil. Příští den byl malér. Trénoval pak v konírně, v hlubokých pilinách, experimentoval a bral si na nohy vysoké vojenské boty. Počítal, že bez bagančat se mu pak v závodech

poběží lehčeji. Ale z konírny ho brzy vykárali, že narušuje koňům cestičky. Trénoval takhle plných sedm let.

Většinu lidí by takové potíže odradily. Byl však příliš dlouho v životě odstrkován a nenechal se už odradit.

Po vyřazení z akademie nastoupil do Milovic ve funkci velitele čety. Na novém místě měl práci, trénoval někdy až o půlnoci, rohy hřiště si vyznačil vápnem, aby se ve tmě nepotloukl. Neměl trenéra a neměl ho pak už nikdy. Připravoval se sám. Často nemohl jít na večeři, a tak si nalámal do piva chleba. Nebyla sprcha, a tak se v zimě po tréninku poléval studenou vodou v koupelně ověšené rampouchy. Co by jiného zničilo, jemu prospívalo. Žil v té době přesvědčením, že tvrdé podmínky vedou k výborným výsledkům. Když trénoval ve dne, utíkal do vojenských zakázaných prostorů, kde se mu nikdo neposmíval a nepokřikoval na něho. V lese bylo dobře; koncertovali tu jen ptáci a bzučící hmyz, prosluněné průseky protkané mechem a vřesem přímo vyzývaly k běhu. Zaběhl průsek rychle, nazpět pomalu, znovu rychle, opět pomalu . . . Někdy se svlékl a běhal nahý. Byl nevýslovně šťasten; svět o něm ještě nevěděl a nikdo na něm dosud nechtěl tisíce autogramů a stovky besed.

Občas jel závodit; dostavily se první vítězství i trpké porážky. V Oslo, na mistrovství Evropy, doběhl v závodě na pět kilometrů pátý. Na kratších tratích prohrál v mezinárodních utkáních s Reiffem i s Holanďanem Slykhuisem. Hned druhý den po porážce usilovně běhal. Překonával první československé rekordy. Daleko zůstali Šale a Haluza.

Finové ho pozvali k utkání s Viljo Heinem. Na dosavadních olympijských hrách už získali jejich sportovci přes sto zlatých medailí. Jel do Finska poprvé, pln očekávání, co uvidí a pozná. Počínal si jako turista, všechno chtěl vidět; památky, saunu, obchody, při bílých nocích téměř nespál a nesoustředil se na hlavní, co mělo přijít.

Konečně stanul na startovní čáře vedle světového rekordmana Heina. Ještě mnohokrát běžel se soupeři a proti rekordním časům, ale tohle byl jeho nejtěžší závod života. Naplněné hlediště vítalo Heina, jenž v Helsinkách nikdy neprohrál a nesl dál pochodeň slavných severských

běžců Kolehmainenena, Nurmiho, Ritoly, Hágga. Ještě nevyběhli, a obecenstvo už skandovalo: „SUOMI! - FINSKO!“ Náhle si uvědomil, že dnes vlastně proti němu poběží nejen Heino, ale celá tato sportovní země, celý sportovní sever Evropy, který se nechce smířit s koncem své slavné běžecké nadvlády. Přijelo také mnoho Švédů a švédských novinářů. S hrůzou pomyslel na to, že nemá žádnou taktiku, je myšlenkově nepřipraven a z těch všech dojmů i unaven. Co teď, a hlavně, co v příštích minutách? Už hezkou řádku běžců udolal svým tempem na trati, zkusí to i na Heina - podle prostého: kdo uteče, vyhraje. Po výstřelu to napálil. Stále byl první, jenže nebyl sám; cítil na svých zádech soupeřův dech a v podvědomí slyšel jeho kroky. Trvalo to zatím krátce, ale jemu se to zdálo nekonečně dlouho; chtěl by Fina setřást jako únavu, která se mu začínala hromadit ve svalech. Přidává, skloní nezvykle hlavu, nahlas si odfrkne a běží kus se skloněnou hlavou jako těžký tažný kuň. Pak nasadí trháč, jenže se nic nestane, právě naopak, křik hlediště roste v uragán: Heino nastoupí a v čele nadiktuje ještě pronikavější tempo. V následujících minutách se děje něco, co je ojedinělé ve vytrvaleckých bězích. Předbíhají se zhruba po dvou stech metrech, každý chce vést a zničit nervy a fyzickou sílu toho druhého. Při tom všem jsou jako dva nerozumní kluci, do skutečného cíle chybějí ještě dva kilometry. V atletice jsou prý nejhorší čtyřistametrové a osmisetmetrové závody, krátce řečeno čtvrtky a půlky, závodník v nich musí běžet stále naplno. To, co teď oba běží, je jedna dlouhá nekončící čtyřstovka. Lidé už tuší, co se před nimi odehrává. Heino vbíhá do předposlední rovinky, dopředu by měl jít Zátopek, ale Zátopek nemůže, Heino tedy prodlužuje krok. Už toho moc nezbývá - posledních dvě stě metrů. Fin vede, lidé jásají: „SUOMI! SUOMI!“ Zátopek už nemá žádné běžecké síly, a proto nejde napsat: běžel dál z posledních sil. Ty síly už vydal do této chvíle. Teď však v sobě zmobilizoval něco neznámého, co měl ukryto pro chvíle nejtěžší, duševní a fyzickou nadzásobu, kterou člověk vydává, když mu jde o život. Obecenstvo náhle zmlkne, je to jako by je někdo pokropil studenou vodou z obrovské konve. Zátopek se sune krok za krokem

vedle Heina, už běží bok po boku, Emil už vede o pár centimetrů a v cíli je o prsa dřív.

Za cílem si padnou oba do náručí, ale ve skutečnosti podpírají jeden druhého, aby se nezhroutili na vratkých nohou. Byl to nevídaný boj. Od té doby si Zátopka na severu zamilovali, jako by patřil jim, a ne nám. Běžci však byli po tomto běhu ještě dlouho vyčerpáni. Emil Zátopek utekl večer z recepce k moři. Bylo mu stále zle. Na břehu zvracel.

Za rok po Helsinkách získal v běhu na deset kilometrů v Londýně první lehkootletickou zlatou medaili pro Československo. Heino, uštván zátopkovským tempem, v tomto závodě vzdal. Tomu, kdo byl kdysi „fňutrem“, tleskaly desetitisíce lidí; lékaři, dělníci, letci, umělci, vědci, ministři, milionáři a nejlepší sportovci z celé zeměkoule. Stál na olympijských schůdcích a myslel právě na to. Sláva a obdiv, to už nebyl kapesník laskavě půjčený bráškou; nyní ho uznával celý svět. Už byl také poučen: po vítězství se nerozhlížel pyšně jako tenkrát, když recitoval Krále Lavru; stál vzpřímeně a skromně přijímal ovace.

V dalším olympijském běhu na pět kilometrů si nechal příliš utéci Reiffa, pozdě zahájil finiš a přišel o zlatou medaili. Reiffovi vítězství přineslo Leopoldův rytířský řád a Zátopkovi další draze zaplacenou zkušenost: dokud není soupeř v cíli, není závod ztracen.

Po londýnských hrách zdolával mnoho rekordů: osmnáct rekordů světových a jedenašedesát československých. Měl také to, čemu Angličané říkají BIG COMPETITION SPIRIT - ducha pro velké závody. Uměl se prát na trati do posledního metru; dokázal v desítkách závodů běžet naplno, i když byli soupeři daleko za ním; předběhl lidi, a už běhal sám proti času a připravoval se tak na chvíli, kdy mu budou soupeři stačit; společně s dalšími sportovci rozbil zdánlivě nepřekročitelnou hranici lidských možností. Stal se světovým běžcem číslo jedna; sportovní svět ho nazval „českou lokomotivou“.

Ale každá věc má dvě stránky. S úspěchy přichází i závist průměrných, kteří v životě nedokázali nikdy nic mimořádného. Předpovídají mu, že takové výkony zanechají následky na zdraví. Ve

skutečnosti se utěšují, že jejich jednotvárný život je nejlepší. Jedna košíkářka prohlásí na Prvního máje, že s takovým řemeslníkem v průvodu nepůjde. Zátopek byl také mužem bez trenéra; naši trenéři nesouhlasili s jeho stylem a způsobem tréninku. Jen doktor Haluza ho kdysi vystřelil na správnou dráhu jako kometu. Dál už musel letět a zářit sám. Jeho běh, jeho život, všechno, co dělal, bylo podrobeno kritice. Nazvali ho profesionálem. Jaký byl vlastně profesionál?

Londýnské medaile přece dobyl po přípravě, jejíž velkou část absolvoval v akademii a v útvaru. Po Londýně ho dali do kanceláře na ministerstvo; musel dělat ouřadu a vyřizovat čísla jednací. Chodil trénovat až za tmy. Velký spartakiádní stadión byl už zavřen. Olympijský vítěz a světový rekordman přelézal plot. Jeho žena Dana ho vybídla, aby oznámil, že nemá čas na trénink. Neřekl to. Když prohrál pár závodů, zavolal ho tehdejší velitel Armádního tělovýchovného klubu. Přeložili ho do ATK, aby měl dost času na trénink. O žádné etapě jeho života se nedá říci, že by jenom běhal. Dělal jeden čas velitele roty atletům, filmaři s ním natáčeli film, sochaři modelovali jeho sochu, vystřídaly se u něho stovky novinářů z celého světa, musel poskytovat tisíce autogramů, vystudoval po večerech trenérskou školu, byl členem Výboru obránců míru, musel udělat v týdnu až pětadvacet besed, daleko víc než konferenciéři, kteří to mají jako své povolání. Skvěle vypráví, a tak na besedách už pobavil tisíce lidí. Tenkrát na Prvního máje měl chuť té košíkáře říci: „Holka, jsem na tom hůř než ty.“ Studoval cizí řeči, mluvil s prezidentem NDR, s finským a naším, s vynikajícími sportovci Nurmim, Owensem, Häggem, s vědcem Joliot-Curiem, a po jednom zimním vítězném startu na přespolním běhu v Belgii, kde mimo jiné odmítl teplý dres a pod tričko si nacpal staré noviny, řekl mu funkcionář bruselského Royal Racing Clubu Jean Noël: „Velice se mi líbíte, jaký jste. Bylo by krásné, kdybyste takový zůstal.“

Překonal během čtyř let od londýnských olympijských her sérii světových rekordů a vyhrál desítky závodů; ale toužil po olympiádě, léta sní o olympijských bojích. Dočkal se. Patnácté olympijské hry pořádalo Finsko, země, kterou si za svých mnoha startů zamiloval a v níž se cítil vždycky šťasten. Ale všechno nebylo tak jednoduché, jak

by se mohlo zdát u rozhlasových přijímačů anebo dokonce v Helsinkách na olympijském stadiónu. Vyzvali ho, aby vyhlásil závazek na zlaté olympijské medaile. Bylo to proti jeho zásadám, ale svolil: chtěl si dát závazek na jednu medaili. Vyčetli mu okamžitě, že chce zase prohrát na pět kilometrů jako v Londýně. Slíbil tedy dvě zlaté medaile. Pro jistotu se přihlásil ke třem olympijským běhům. Ale v olympijském roce onemocněl těžkou angínou. Na mezinárodních závodech v Kyjevě - třicet devět dní před svým olympijským startem - běžel naplno, a přesto byl v běhu na pět kilometrů třetí za sovětskými atlety Kazancevem a Popovem. A také nejlepší čas v běhu na pět kilometrů měl v tomto roce Němec Schade. Zbýval jen obrovský trénink a víra.

V té době výborně běhal za Armádní tělovýchovný klub také Stanislav Jungwirt, později světový rekordman na patnáct set metrů. Byly k němu nějaké výhrady. Emil Zátopek slíbil, že si ho vezme pod patronát, půjčoval mu knihy a mnohé mu vysvětlil. Poznal, že je to spolehlivý kluk, za kterého ručí: „Když nepojede na olympiádu, nepojedu také!”

Zřejmě to nikdo nebral vážně. Zátopek měl cestovat do Helsink v prvním letadle. Letěl by bez Jungwirta.

Odmítl. Začalo se odehrávat malé drama. Každý mu říkal: „Leť, neblázni.“ Dokonce i Jungwirt už rezignoval. Seděl se svěřenými rameny. „Leť beze mne, nemá to cenu!” Zátopek však odešel trénovat na Strahov. Předtím řekl Jungwirtovi: „Budeš tady, aby neřekli, že tě nemohli najít. Když neodletíš, odevzdáš mé věci se svými.”

Drama vyvrcholilo. Start budoucího nejlepšího sportovce her Emila Zátopka byl ohrožen. První letadlo odlétlo bez něho. Ale ve druhém letadle seděli Zátopek i Jungwirt. Pod nimi se objevilo Finsko. Olympijské hry mohly pro Emila Zátopka začít.

V Helsinkách dvacátého července devatenáct set padesát dva vyhrál na deset kilometrů. Vyhrál je především nervově; kromě jediného atleta nebyl nikdo přesvědčen, že by ho mohl porazit. Na startu ho pouštěli jakožto světového rekordmana do první řady, jako by říkali:

prosím, račte vyhrát. Oním jediným nebezpečím byl alžírský atlet Mimoun, startující za Francii. Běžel nejenom teď, ale také v příštích závodech jako stín za Zátokem; nestřídal ho, nechal se vézt, aby v závěru mohl případně slíznout smetanu. Zátopek věděl, jak je Mimoun vychytralý. Vyrazil svým tempem vyzkoušené lokomotivy; vlekl za sebou desítky vagónů; pak přidával páru, jako by měl té zátěže za sebou moc, a jeden vagón za druhým odpadl; kilometr před cílem měl blízko za zády už jen Mimouna. Ale nad jeho důmyslnost - stejně jako to dělal v dětství - postavil ještě větší důmyslnost. Nasadil trháč ve chvíli, kdy předbíhal o kolo dva závodníky; Mimoun už neměl sílu dostat se přes ně a navíc zachytit jeho nástup. Závod byl rozhodnut; první zlatá medaile. Mimoun byl druhý, Anufrijev třetí. Přiběhla spousta gratulantů, mezi nimi také výborná atletka Čudinová: „Emil, ty moloděc!“ Po běhu na pět kilometrů mu Čudinová řekla: „Emil, ty geroj!“ A po maratónu: „Emil, ty velik!“ Zátokovo vítězství na deset kilometrů se čekalo. Na této trati během sedmi let absolvoval a měl ještě absolvovat třicet sedm závodů bez jediné porážky!

V běhu na pět kilometrů byla padesátka atletů rozdělena do tří skupin. Z každého rozběhu postupovalo pět prvních do finále. Už v této předehře se ukázalo, jak těžké bude finále. Němec Schade překoná v prvním rozběhu olympijský rekord, Mimoun ve druhém rozběhu francouzský. Emil běží ve třetím rozběhu. Zpočátku se drží na konci, spoří se silami, neví, co ho čeká teď, a hlavně potom ve finále. Po několika kolech musí dotahovat. Všimne si, že se ho drží mladý sympatický Američan Stone, pobídne ho: „Come with me. Pojď se mnou.“ A tak postupují dopředu spolu a předběhnou pět závodníků. Chvilku si odpočinou při klidném běhu, Emil volá na Stona, že v příštím kole opět společně vyrazí: „Next round again!“ Předběhnou zas čtyři a už se blíží k vedoucí skupině, Emil marně povzbuzuje Američana, ten už na to nemá sílu. Emil Zátopek už postupuje po dráze sám. Dostane se do vedoucí pětky, ta má dostatečný náskok. Emil Zátopek to pozná a volá, že jich je pět a nemusí proto tolik pospíchat. Ale ne každý z této pětky je zkušený. Mladý sovětský atlet Saša Anufrijev chce předběhnout Emila, a ještě

k tomu v zatáčce, kde musí vynakládat více sil. Emil volá: „Saša, ně náda!“, ale Saša se dere kupředu. Zátopek však nechce závodit, je připraven vydat jen tolik sil, kolik je třeba k postupu. V příští vteřině plácne lehce Anufrijeva po zádech a řekne: „Idi!“ Mezi obecenstvem to rozumné a přátelské gesto vzbudí potlesk, u některých však i nelibost; proč ten Čech pouští Rusa tak lehce kupředu? Vyhraje Anufrijev, Švéd Albertsson je druhý, Emil si zkusí zaběhnout sprintérsky poslední stovku, běží lehce - pokud se ovšem o něm dá říci, že běží lehce - pár centimetrů nad zemí, jako když letí vzduchem. V rozběhu skončí třetí a je spokojen. Dosud neukázal nic z toho, co si chystá pro finálový běh. V olympijské vesnici a v jejím okolí trénuje každý den, kdy nezávodí.

Přijížděly sem desítky novinářů, známí závodníci, přicházeli nejméně z chytrých, lékařů a trenérů, chtěli s ním mluvit a dovědět se všechno o způsobu jeho tréninku. Jedním z nich byl australský trenér Cerutti. Chtěl sledovat Zátopka co nejdéle. Přinesl si s sebou deku, aby se mohl zdržet až do tmy. Byl rozhodnut přespát i pod smrkem. Večer přšelo. Emil nechtěl, aby odešel v dešti, a tak mu nabídl své lůžko a šel spát k veslařům. Ráno Ceruttiho nenašel. Vedoucí ho večer kvůli pořádku vykázali do deště.

Ve velké dramatické atletické hře sehrálo hlavní role několik běžců. Němec Schade (čerstvý nositel olympijského rekordu, radniční úředník ze Sollingenu v Německé spolkové republice, přinesl Zátopkovi ještě před finálem na pět kilometrů krásné přibory na důkaz přátelství); Belgičan Reiff (olympijský vítěz v běhu na pět kilometrů v Londýně, novinář); Francouz Mimoun (dobrý, zkušený voják, za války těžce raněný, bojoval v Africe proti fašistům); mladičkový sovětský atlet Anufrijev (nový objev sovětské atletiky, doma prý jedl syrové maso, v Kyjevě před závody řekl důrazně Zátopkovi, že se nebojí ani medvěda); Chataway (běžec s nejkrásnějším stylem, budoucí anglický ministr); Angličan Pirie (úředník pojišťovny). A pak náš Emil Zátopek.

Co dělal hodinu před nejdramatičtějším závodem svého života?

Jel na stadión ve zvláštním autě. Davy lidí před stadiónem byly takřka nepropustné, řidič křičel a ukazoval za sebe: „Zátopek.“ Okamžitě se utvořila ulička: lidé volali „Satu-Peka!“ což ve finštině znamená „pohádkový Pét’á!“ Emil Zátopek jim mával jako nejslavnější gladiátor; usmíval se; ale ve skutečnosti je už příliš nevnímal; nechával mozek odpočívat. Ani na stadiónu si nepočínal jinak. Čekali ho novináři. Odpovídal duchem nepřítomen. Musel dělat to nejdůležitější: rozcvičit se. Soustředit se uprostřed tisíců. Když se mu Dana svěřila se svými obavami z hodu oštěpem, vyhrkl na ni: „Prohrála jsi víckrát, tak víš aspoň, jak se to dělá.“ Ten den vyhrála skvělým prvním hodem zlatou medaili.

Byl opět sám. Přišel za ním státní trenér: „Tak co, poběžíš to? Bude to palba. Schade udělal rekord, Mimoun rekord. To nemusíš vyhrát! Snad by bylo lepší, kdybys to neběžel.“

Vytřeštil oči; do startu zbývalo několik minut; uvědomil si, jak mu v tom závodě věří žalostně málo lidí.

Měl plán vydržet s ostatními tempo a zahájit finiš už čtyři sta metrů před cílem; čtyři roky se připravoval na tento ve vytrvaleckém běhu nezvyklý sprint, dneska ho chtěl uplatnit. V olympijské vesnici byl za ním slavný švédský běžec Gunder Hägg a také mu radil, aby nešel prvních sedm kol do čela. Na trávníku teď okukovali jeden druhého, jak to s ním vypadá. Emilovi nebylo moc dobře; na rozdíl od londýnských pěti kilometrů poběží dnes proti čtyřem, pěti rychlým běžcům. Zdraví přítele Schadeho - Schade je na smrt bledý - a připomíná mu, aby se nevyčerpал a nechodil často do čela.

Stadión naplněný sedmdesáti tisíci diváky šuměl jak obrovský roj včel, na tribunách se už mluvilo tlumeně. Favorit Schade udělal všechno podle předpisu. Později to popsal v knize Atlet v pěti kontinentech: „Složil jsem si tepláky a blůzu. Dělal jsem to, protože jsem byl léta na to zvyklý, a také proto, aby mi nemohl nikdo nic vyčítat.“

Seřazují se před čarou; Zátopek je vylosován na zadní pozici, po startu se octne mezi posledními. Vede Chataway, pak je Schade, Reiff, Mimoun, Pirie. V tomto běhu si nikdo z favoritů nemůže dovolit běžet vzadu; co kdyby mu utekla špička? Emil musí dopředu,

ale stojí ho mnoho sil předbíhat třicetimetrové pole závodníků. Vpředu teď diktuje tempo Schade. Emil předbíhá také Sašu Anufrijeva, pobídne ho, ale Saša „na to dnes nemá“, nerozumně se vyčerpá bojem o první místo v rozběhu (ve finále skončí až desátý). Po druhém kole se utvoří vedoucí čtyřka: Schade, Chataway, Reiff, Mimoun. Mezera je zatím malá, ale zvětšuje se, a tak se Zátopek rozhodne vydat kus svých sil, aby se s nimi spojil, později by ho to mohlo stát daleko víc; napálí to a v cílové rovince zapadne do mezery; přilípne se na vedoucí čtyřku a odpočívá. Schade pořád vede. Emil si teď odfrkne a o tempo se nestará, veze se: slunce svítí, nohy běží a nervy odpočívají. Hůř je Schademu. Běžec v čele totiž nejen rozráží vzduch, ale nese na sobě tíhu vedení, musí se daleko víc duševně soustředit na tempo; táhne ostatní za sebou; je to, jako když jeden hledá cestu lesem a ti ostatní jdou pohodlně za ním. Emil si už za těch několik vteřin odpočinul, zapíná mozek, nohy dosud běží spíše automaticky. Schade je pořád v čele, propáníčka! Co tam pořád dělá? Pirie se octl vzadu, ale Mimoun, Reiff a Chataway se nechají vézt. Emil si stokrát před tímto během umiňoval, že nepůjde do vedení; má právo být ze všech nejvíc unaven; prodělal už deset kilometrů a před sebou má maratón. Ale uvažuje, zda vést. V těch vteřinách ho napadnou desítky myšlenek. Nikdy takový nebyl a nebude takový ani dnes. Ale co když se vyčerpá a nebude mít v závěru síly na čtyřsetmetrový finiš? Než vyhrát takhle, tak raději vůbec ne. Bude jednou také vychytralý? Což aby to zkusil - jen jednou, jedinkrát? Čtyři roky se na tento běh připravoval. Teď to chce z milosrdenství zahodit? Ale Schade je jeho přítel. To rozhodne. Nechce dělat hrdinu, ale nechce být ani zbabělý. A tak udělá rytířské gesto, jde do vedení; předbíhá Schadeho; volá na něho, že dvě kola povede: „Komm mit, zwei Runden!“ Obecenstvo ho odměňuje voláním: „Hive Satu-Peka! Výborně, pohádkový Pét'o!“ Ale Schade mu nevěří; nechce mu věřit, přestože je Zátopek jeho přítel; znovu jde do čela. Emila nenapadne nic jiného než: „To je trdlo!“ Půlka závodu je za nimi; ta pětka Schade, Reiff, Zátopek, Mimoun, Chataway krouží téměř klidně po oválu dráhy; je to jako před bouřkou; obecenstvo dychtivě čeká, kdy to vypukne. Každý běží, ale

každý z nich je už na tom zle; mozek a nohy jsou unaveny, smysly otupeny. Také Emil Zátopek bere síly z té druhé půlky; vadí mu čtyři spoluběžci; cítí se nepříjemně; hlas mu našeptává: „Nakopni to! Uteč jim! Pryč od nich! Vyžer jim to!" Potlačuje to; byl by to nesmysl. Je příliš brzy. Má svůj plán; to jen mozek a nervy ho nutí udělat něco jiného. A dřív než to může vážně promyslet, učiní to Gaston Reiff; Reiff dosud nezapomněl na svůj triumf z londýnské olympiády, kde utekl právě v běhu na pět kilometrů Zátopkovi a Slikhuisovi, teď to chce opakovat. Utíká jim, ale v podstatě běží do své záhuby. Vrhnou se za ním jako honící psi; dostihnou ho a nechávají ho osudu. Reiff už nemá sílu se jich alespoň chytit; a nemá ani sílu pokračovat; zabočí do měkké trávy, kde už nemusí nikam běžet. Jsou čtyři - Schade, Mimoun, Zátopek, Chataway - a medaile jsou jen pro tři. Emil běží v předposledním kole na třetí pozici, z té se chystá zaútočit. Má všechno promyšleno; čtyři roky na to myslel. Ne jim utíkat ze špičky; daleko horší pro ně bude, když je předběhne zezadu, a tak znásobí jejich porážku na dvakrát. Gling! Gling! Poslední kolo. Zazvoní to jako na lodi, která se potápí; Zátopek vyrazil; zachraň se, kdo můžeš! V té chvíli se všechno zvedá ze sedadel; stadión rázem vyrostl o dva metry. Zátopek finišuje a uvažuje: mám pět nebo už deset metrů náskok? Vzápětí si musí připustit, že nemá nic. Ostatní ho předbíhají! Teď se už nelítostně bijí jako boxeři, jenomže přitom neteče krev. Tisíce kilometrů naběhali ti čtyři v přípravě na tento boj, a teď běží posledních tři sta metrů. Pro Emila je to úplná katastrofa. Je čtvrtý, a měl být první, ostatní běží teď rychleji než on. Ocitá se ve stejné situaci jako předtím Reiff; dohnali ho a předběhli. Chtěl je napálit, a oni napálili jeho. Anebo jen razantně vyrazil a pak přešel do normálního běhu? Tělo a svaly vydávají nyní ohromné zásoby energie; ale není to nic proti tomu, co produkuje mozek. Copak je možné, aby měli všichni čtyři stejnou taktiku? To není možné! Ještě není všechno prohráno; dosud nejsou v cíli. Jen plán se ukázal špatný. Musíš udělat nový! Co když se nechali vyprovokovat? Kdoví, jak to budou šlapat v poslední stovce. Tak se řítí za nimi a pozoruje je. Do cíle zbývá ještě dvě stě metrů, a oni tak divně našlapují. Napadne ho: „Jsou zralí!" Vyrazí dopředu. První běží

Schade, druhý Chataway, třetí Mimoun. Ale Mimoun už nechce dopředu nikoho pustit, byť by to byl i Zátopek, bojí se uzavření, a tak Zátopka nabere loktem. Ale Emil už není ten kluk, co si nechal nabančit, má v sobě pernou Baťovu školu, učiliště, desítky tvrdých závodů. - A tak Mimounovi loktem úder oplátí a jde vpřed. V příštím okamžiku neunese tíhu boje budoucí anglický ministr Chataway, dostane šok a zhroutí se. Okamžitě se zvedne, ale je už jen pátý za finišujícím Piriem. Už nikdo Zátopka neudrží; finišuje a vítězí. Mimoun předbíhá vyčerpaného Schadeho, na kterého za všechno úsilí zbyla jen bronzová medaile. Němečtí novináři o něm v novinách napíší: Geschlagen - rozbit. Emil mu hned navrhne, že mu dá alespoň na památku svou zlatou, ale Schade odmítne.

Emil Zátopek - „česká lokomotiva" - stál na stupni vítězů už podruhé. Co doma slíbil - splnil: dvě zlaté medaile.

Noc před maratónským během nemohl usnout. Přitom věděl, jak je spánek nutný. Ležel tedy aspoň se zavřenýma očima a odpočíval. Chtěl nemyslet, ale musel; ve všem byla obava z maratónu. Zítřka poběží maratón poprvé v životě a před obecnstvem, které ho dosud vidělo jen vyhrávat. Doma mu někteří odborníci radili, aby si maratón zkusil na čas. Odmítl, časy soupeřů z různých maratónů se nedají dobře srovnávat; jakmile by odpověděl na jednu otázku, vyrostla by řada jiných. Byl maratón správně naměřený? Byl jednosměrný, anebo dvojsměrný? Byl vítr, anebo nebyl? A tak dále.

Myslel také na hádku s jedním českým novinářem, který napsal, že kapitalističtí pořadatelé a rozhodčí připravili úmyslně sovětského atleta Suchareva o třetí místo v běhu na sto metrů. Emil však viděl cílovou fotografii, na níž byl Sucharev jasně čtvrtý. Novináři vynadal: „Copak by to sportovní Finové připustili? Jsou čestnější než my!" Novinář to nepřiznal, a tak se pohádali. Na to stále myslel a nemohl se uklidnit. Takový nesmysl, a prohraje mu závod.

Noc pokročila, spánek nepřišel; ale jeho soupeři také nespí; závod vlastně začal už teď; kdo bude víc spát a přijde na zítřejší start čerstvější? Rozhodl se zhluboka dýchat, překysličit krev a upadnout do jakési slabé mdloby. Tak dokázal usnout, ale brzy se budí a vyskočí prudce z postele. Zhrozí se, zdálo se mu, jak vyhrál maratón

a leze na stupně vítězů. Takové sny! I ve spánku se bál myslet na vítězství, které dosud nepřišlo. V polospánku strávil zbytek noci.

Dlouhé hodiny před maratónem se hodnotí, kdo a kdy vyhrál. Už desítky let sbírají běžci maratónské vavříny pro svou zem, ale v olympijském maratónském běhu dosud nezmohla ani jedna z tak sportovních zemí, jako je Anglie, Německo nebo Švédsko. Nejlepší vytrvalci světa - šedesát osm běžců z čtyřiceti zemí - se čtyři roky poctivě připravovali jen na tento závod; absolvovali už maratóny v Bostonu, Košicích, Tokiu. Někteří mají zřejmě slíbené za vítězství velké částky; například argentinský vítěz maratónu Juan Zabala dostal od státu za vítězství vilu. Emil Zátopek nemá slíbeno nic, naopak, v Praze se dosud nezastavil návrh na jeho potrestání za komplikace v reprezentaci. Úplný nováček Zátopek byl na startu trochu vyjevený. Nikdo z odborníků s ním vážně nepočítal. Emil pozoroval tři zkušené Japonce; metali při rozsvičce dokonce kotouly. Měl to dělat taky? Zdálo se mu, že si tím Japonci sahají předem do kapsy pro peníze. Ne, raději udělá pár kotrmelců až po závodě. Dokonce se vůbec nerozsvičil; co kdyby mu tyhle síly potom chyběly? Celá jeho rozsvička se skládala z toho, že lehce klusal přes celé hřiště na záchod. Šetřil každým pohybem; jenom občas rychle zacupital anebo se pružně odrazil, zatnul pěsti; zjišťoval, jak reagují nervy a svaly. Pak zkoušel běžet pomalu a sunul nohy lehounce nad trávničkem. Řadil se na startu.

Maratónci byli pestrá chasa, v čepičkách a v šátcích přes čelo; měl rudé tílko s bílým lvem, bílé trenýrky, punčošky a tretry. Ověřil si všechno, na punčoškách má gumičky, aby do nich nevlétl kamínek. Byl pečlivý, a přesto přehlédl uzlíček na punčošce (ten později způsobil, že se mu udělal bolestivý puchýř; také nehty na palcích ve špičkách treter mu od nárazů zčernaly a odpadly). Má trochu strach z běhu po silnici, silnice by podle něho měla patřit autům, a ne běžcům. Dnes si to na ní poprvé zkusí a je zvědav sám na sebe, co dokáže. Měl svůj plán, držet se nejzkušenějšího maratónce Angličana Jima Peterse. Nenechal nic náhodě, předem si ověřil, zda číslo sto osmdesát sedm je skutečně Peters. Zeptal se ho: „Are you Peters?“ - „Yes. I am.“

Po startu byl Emil v klubku běžců, než opustil stadión, zřetelně slyšel, jak mu lidé přejí šťastnou cestu: „Zátopek!“ Měl tisíc chutí jim zamávat, bylo by to krásné a v duchu olympijské myšlenky; ale neodvážil se to udělat.

Měl radost, že zase běží; nezdálo se mu to těžké, a dokonce se přistihl, že se na tento neznámý boj tak trochu i těší.

Jen Peters utíká rychleji, než si Zátopek představoval. Nerozumí tomu, ale zároveň mu cosi velí, aby se Peterse držel a nenechával ho moc utéci, mohl by uniknout definitivně. Volí tedy střední cestu, a běží tak, aby měl Angličana stále na očích. Emil vidí z něho vpředu jen jeho bílá záda a klouzavý, úsporný pohyb. Sám je v hloučku deseti lidí.

Skupinka se každým kilometrem zmenšuje.

Zbude sám se Švédem Janssonem. Běží oba za Petersem a přepadají je první obavy. Není to příliš rychlé? Nejzkušenější Argentinci a Japonci jsou dosud někde vzadu. Jansson se Emila něco ptá, ale neumí jinak než švédsky, a to zas neumí Emil. Marně zkouší na Janssona angličtinu a němčinu. Že je to rychlé - to potvrzuje čas na pěti kilometrech. U trati stojí v šedém členové Fučíkova souboru a skandují: „Věříme ti, Emilku, že se vrátíš za chvíli!“ Emil se usměje a pokyne jim lehce rukou, dbá však na to, aby ji příliš nezvedal, spoří každým pohybem a plně se soustřeďuje na běh.

Peters kluše velkoryse pět kilometrů po jedné straně silnice, dalších pět kilometrů po druhé, prostě jako ortodoxní Angličan. Emil nechce ztratit ani metr, snaží se podle stromů vpředu uhádnout, jak se silnice zatáčí, a běží pokud možno po přímce.

Po patnácti kilometrech se náskok Peterse zmenšuje. Zdá se, jako by mu docházel dech. Dohoní ho a Emil volá: „Není to moc rychle?“ Peters odpoví, že je to dobré; už nemá sílu říci, že je to špatné a že svému tempu podlehl; je s ním konec a tenhle závod už vlastně prohrál. Emil ho zve, aby běžel společně s nimi: „Together!“, ale Peters už nemůže dál a závod vzdá. Ten Peters, kterému na trati kanadského maratónu síly vystačily až na stadión, kde upadl a přes startovní čáru se doválel v domnění, že je to čára cílová. Pak omdlel, všichni ho předběhli a diváci se odvraceli, aby se na to nemuseli

dívat. Když se Peters v nemocnici probral, první jeho otázka zněla, zda vyhrál. Ošetřovatelka řekla ano, protože neměla sílu mu říci ne, rozplakala se, utekla, a on všechno pochopil. Emila se zmocňuje na okamžik strach; Peters udal tempo nejen sobě, ale také nám, to tempo ho udolalo, nezničí i nás dva? Podívá se po očku na Janssona, ten je ale klidný, jako by se nic nestalo, snad se tedy doopravdy nic nestalo a bude to dobré. Mezitím na čekající stadión dojde zpráva, že v čele je už Jansson a Zátopek; obecnstvem proběhne vlna vzrušení. Emil dosud nepomyslí na vítězství, i když ho napadají stovky myšlenek. Už ho běh netěší jako zpočátku, na dvacátém kilometru ho bolí lýtka a stehna, je stísněný, a to ještě neproběhl ani půlku závodu. Celý běh mu nyní připadá jako hon na zajíce, byli tři a honců je pětadesát, už dostali Peterse, teď se chystají na něho a Janssona.

Na obrátku přiběhnou se Švédem ještě společně. Emila překvapí protivítr, ukazuje Janssonovi, aby běželi v zákrytu jeden za druhým, budou se střídát ve vedení. Ale Švéd nerozumí a snad ani nechce rozumět; tváří se na nabídku podezřívavě. Nedá se tedy nic dělat, klušou vedle sebe a každý zbytečně odvádí energii větru. Na pětadvacátém kilometru, kde je občerstvovací stanice, sáhne Jansson po citrónu, Emil odmítá, neví, co citrón v takhle unaveném těle udělá, počká, jak bude Švédovi. Jansson běží dál, ale v příštím malém kopečku se jeho dlouhý krok krátí, Emil neslyší už jeho dech a krok, napadne ho - jsi sám! Ten, který by měl být rád, že se zbavil dvou největších soupeřů, Peterse a Janssona, se toho naopak zhrozí. Nemyslí teď na vítězství, jímá ho hrůza osamělosti. Ti dva, Peters a Jansson, vlastně nebyli jenom soupeři, ale druhové, a bojovali s ním proti tamtěm vzadu. Zbyl ze tří jediný a zřejmě je na řadě; odpadne také? Jsou to chvíle, kdy myšlenky vystupují nad hladinu jako kameny v opadávající vodě. Je v roli, v jaké byl Schade v běhu na pět kilometrů; on, který maratón nikdy neběžel, má udávat tempo desítkám specializovaných maratónců, z nichž někteří běží proti němu se stopkami v rukou. Celá ta tíha teď padá na něho.

V příštích minutách prožije celý těžký život maratónce. Nejhorší je pomyšlení na kapitulaci. Také on, vytrvalec nad vytrvalce, je najednou tou myšlenkou posedlý; napadne ho v době, kdy vede a kdy

má zároveň strach ze všeho, co přijde, pootevřel jí trochu zadní vrátka a ona vnikla do mozku a nabádá ho: „Sbal to! Stejně nevydržíš! Proti všem nevyhraješ!“ Zadní vrátka neotevře naplno; odežene děsivou myšlenku. Vrábí se? Už se nevrátí. Nejhorší je v životě změna. Musí si teď zvyknout na to, že běží úplně sám.

V dalších kilometrech je mu o něco lépe; snaží se na nic nemyslet. Má v podvědomí všechny tragédie, jež se na maratónské trati odehrály. Nezemřeli po vyčerpání v maratónském běhu Portugalec Lazaro anebo Řek Stamulis? Viděl na londýnské olympiádě Belgičana Gaillho, který vedl šestadvacet kilometrů, na stadión přiběhl první, ale neztvítězil; klopytal, zastavil se a pak zmaten běžel zpátky k bráně.

Na třicátém kilometru Zátapek znovu odmítne občerstvení. Co když Janssona oddělal právě ten citrón? Tady už se duševně s během vyrovnává; teď přicházejí daleko víc útrapy tělesné. Slunce stále svítí; je mu horko; bolí ho každé šlápnutí; má žízeň a dusí se v lehkém tričku. Vysouká si tričko nahoru, dá mu to nesmírnou námahu; není to příliš zdravé, ale vítr ho teď chladí. Po pár kilometrech mu tričko spadne dolů; nemá už sílu vyhrnout je, a tak je nechá plandat dole; stává se apatickým; jenom zaregistruje: „Tričko mi spadlo.“

Vzadu za ním už se honci zorganizovali; nastupují skvělí Argentinci Corno a olympijský vítěz z Londýna Cabrera, domácí Finové Karvonen a Puolaka, kteří znají každý metr tratě, výborný Korejec Čilčoi a myšlenky na vítězství se stále nevzdává Švéd Jansson. Stadión, Finsko, vlastně celý sportovní svět ví už z rádia a telegrafů, že vede Emil Zátapek. Tuhle skutečnost znají i běžci za ním; ale věří, že Zátapek tak těžký třetí závod nevydrží.

Jen on sám ví, jak je mu těžko a kolik ho maratónský běh stojí sil. Nikde to už v budoucnosti nebude vykládat, protože by to vypadalo jako chlubení, s čím vším se musel vypořádat. Do Helsink má dosud daleko, ale trať už lemují skupinky lidí; jsou ohromeni jeho výkonem, a přestože by v čele raději viděli Finy, přemohou své zklamání a povzbuzují ho: „Hive Satu-Peka! Výborně, pohádkový Pét'o!"

Maratón je opravdový početní úkol, rozpočtený na dvě a půl hodiny a rozdělený do desetitisíců kroků. Nejlepší z těch vzadu to mají vypočteno na vítězství, dívají se na stopky, a ty jim říkají, že dosud je všechno v pořádku: Zátopka předběhnou. Emil se v té době rozhodne: udělá si náskok, dokud je při síle. Přidává, a honci se dovídají, že uprchlík se jim vzdaluje. Ne, proti Zátopkovi se nedá v současné době běžet se stopkami v ruce, Emil je člověk bez pravidel a zákonů; dosud všechny naměřené časy rozbil. Běžce za ním poprvé napadá, že už ho nikdo nedohoní. Ale je v sázce příliš cenná medaile, než aby kapitulovali. Dávají už proti Zátopkovi všechny síly a budou je dávat, dokud nepřiběhnou na stadión. Dopředu se už dere štíhlý Argentinec Corno, chce opakovat vítězství svého krajana Cabrery z poslední olympiády.

Emil si uvědomuje, jak je to strašlivě dlouhé. Od třiceti do pětatřiceti kilometrů byl každý kilometr přímo dálava, nyní od pětatřiceti je každý kilometr bez konce. Svaly od nezvyklých nárazů na silnici bolí, trhá to a řeže, jako by se mu odbourávala svalová tkáň. Domníval se, že kdysi dávno už vypnul mozek, ale není to zřejmě pravda, nemůže běžet bezmyšlenkovitě, přestal by mít techniku, rytmus a tempo. Ocitá se v situaci, jakou běžný člověk neprožije; necítí už nohy a srdce mu buší ve spáncích. Jen zpola vnímá lidi kolem, stále jich přibývá. Běží dál v bolestech, hlava mu třeští. Utíká už podél olympijské vesnice, spatřuje v podvědomí tváře známých soupeřů, kteří tu stojí. Bleskne mu hlavou: To je Reiff! Ten, který na pět kilometrů vzdal. To je Mimoun! Ten, který vždy běhal jako mazaný lišák za ním. To je Pirie! Ten, který mu před několika dny řekl, že je vychytralá myš, protože při běhu dává na odiv svou svěžest mluvením, a to prý ničí soupeře. Tahle slova Emila strašlivě mrzela; povzbuzování na trati myslel vždycky v dobrém. Teď vidí jejich otevřená ústa; volají jeho jméno. V očích mají obdiv, ale i závist, a zároveň přání, aby zvítězil; jestliže opět vyhraje, jeho velikost znovu omluví jejich předešlé porážky. Běží dál v jakémsi transu; jednotlivé obličeje už nevnímá. Zahlédne ještě tváře fučkovců, kteří zas něco skandují o udatném Emilkovi. Ale už nemá sílu, aby jim zamával (později mu to někteří fučkovci dokonce

vyčtou: „Emilku, Emilku, ani jsi nám nezamával!“). Nemá sílu, aby se usmál; navíc ho rozčilí skandování o udatném Emilkově; má všeho udatenství až po krk; polohlasně mumlá: „Polibte mi prdel!“

Helsinky už nemohou být daleko; zástupy narůstají. Pořadatelé na něho z auta volají, že soupeři jsou daleko, nebere to na vědomí, pro něho nastane konec, až proběhne cílem. Mezi diváky vede už jen mezera, kterou běží. Povzbuzují ho; jenže to, co by mu mělo pomáhat, ho ubíjí. Nikdy neběžel uprostřed mohutných špalírů; není na to zvyklý; nikdy tak hlasitě nevolali a on nikdy necítil tak velikou únavu při závodě; nikdy ho tak nebolela hlava jako tentokrát. Chtěl by křičet: „Lidi, prosím vás, neřvete na mě!“ Ale nemůže; nemá sílu; a také by to nemělo cenu. Může jen odevzdaně běžet. Myslí na to, jak by bylo krásné ubíhat v lesním tichu, v němž často trénoval. Ale není to možné; musí draze zaplatit za dnešek a musí prožít běh maratónce se vším dobrým i špatným. Naběhal přece v tréninku za den ještě víc, ale nikdy nebyl tak zatížen vědomím vedoucího běžce, soupeři, diváky, silnicí.

Konečně spatřil věž olympijského stadiónu; polije ho rázem blaho. Ale ještě jednou ho vyzkouší osud, zda má právo stát se olympijským vítězem v maratónu. Předloží mu takový stometrový kopeček. Zprvu ho napadne, že nahoru nevyběhne, bude muset lézt dál po čtyřech. Bleskurychle to zamítne; nejraději by ten kopeček vyšel. Ale to by ho dostihli. Musí běžet! Sune nohy nahoru, jde to těžce, ale jde to. Nahoře si odfrkne a zajásá: „Hurrá, je to za mnou! To je krásné! Teď dolů a do cíle!“ Vpadne na olympijský stadión. Lidé věděli ze zpráv, že vede, a přesto vyheknu překvapením. Je to on!

Běží už po měkoučké dráze, už věří, že doběhne a že ho nikdo nedohoní. V cíli se usměje, což zmýlí tisíce lidí, že doběhl svěží. V podstatě toho má dost; nohy navyklé celé hodiny na jednotvárný, nepřetržitý běh odmítají příkaz zastavit. Odplivne si nad tou dřinou a je rád, že nemusí už nikam běžet. Teprve po chvíli vnímá plný pocit štěstí nad vítězstvím.

Dvě a půl minuty poté se objeví na stadióně Argentinec Corno. „Kde je Zátopek?“ Teprve za ním Emilův spoluběžec Švéd Jansson. Švéd

je na stupních vítězů šťasten, že má bronzovou medaili; Corno se mračí na celý svět a na sebe, že nevyhrál.

A jak je nyní Emilovi?

Všichni jsou nadšeni jeho třetím vítězstvím, on však prožije na stupních vítězů nejsmutnější okamžik života. Finové totiž volají: „Näkemiin Satu-Peka! Sbohem, pohádkový Pét'o!" Emil si jasně uvědomuje, že to „sbohem" je pravda. Stojí na nejvyšším stupínku a vlastně na vrcholu sil, už nikdy nemůže dokázat víc. Jedenáctkrát v této zemi startoval, a nikdy neprohrál; vyhrál tu tři zlaté olympijské medaile. Teď se s ním loučí celá tato země; Finové jako by tušili, že už ho nikdy neuvidí v běžeckých tretrách. Přál by si všechno prožít znovu, ale život takový není; dává ty nejkrásnější věci většinou jen jednou.

Zamává tedy lidem: „Näkemiin! Sbohem, přátelé . . ."

Po olympijských hrách v Helsinkách Emil Zátopek ještě pět let závodil. Stal se držitelem všech světových rekordů od pěti do třiceti kilometrů, znovu mistrem Evropy, zvítězil v těžkých přespolních bězích. Dobył v deseti letech všechno, víc už nešlo dokázat, olympijské rekordy, světové rekordy, tituly mistrů.

Byl jmenován nejlepším sportovcem světa. Dorozumí se sedmi jazyky, stal se mírovým běžeckým poslem mezi lidmi různých zemí. Byl a je svérázný, na ničem nelpěl a nelpí. Někteří sportovci se nechávali fotografovat před vitrínami plnými pohárů, ale on všechny poháry rozdával. Měl srdce otevřené, nedělal tajnosti ani se svou průkopnickou přípravou. Do Prahy za ním přijížděli nejlepší trenéři a běžci. Vyprávěl jim a povzbuzoval je, aby se nebáli nácviu rychlosti a velikosti dávek; sám trénoval léta podle zásady: „Čím víc, tím líp." Maďarský trenér Igloi s ním strávil celý den, nechtěl obědvat, nechtěl večeřet, chtěl jenom slyšet Emila Zátopka a sledovat ho při tréninku. Koloběh žádného jevu na zemi se nezastaví. Nejchytřejší si vzali ze Zátopka vše potřebné, přišli na nové a potom ho předběhli jako na atletické dráze.

Své síly proti němu mobilizoval celý atletický svět. Sportovní lékaři dávali trenérům nejnovější výzkumy a společně hledali mezi

stovkami běžců veliké talenty. Sovětští trenéři začali pracovat s Kucem podle tříletého grafikonu na načasování formy. Krátce potom, co Kuc překonal světové rekordy, první kroky trenéra Chomenkova vedly k Zátopkovi: „Děkujeme ti, byl jsi první, kdo se nebál ohromných dávek, a ukázal jsi všem cestu.“

To byla doba, kdy v Austrálii vyrostl později světový rekordman Ron Clarke. Jako student si koupil ze svého kapesného olympijský film s vítěznými starty Emila Zátopka, mnohokrát si ho pouštěl a nechával se nadchnout jeho vůlí a odvahou.

Nejsmělejší ze smělých byl konečně poražen. Muž, který běhal většinou bez trenéra. Tak jak dovedl vítězit, uměl i prohrát, včas odejít a pověsit atletické tretry na hřebík. Smířil se brzy i s tím, že padnou i jeho světové rekordy; vždyť každý rekord je veliký podle doby, ve které vznikl.

Jeho vůle je i nadále nekonečná, je stálým akumulátorem nabitým spoustou nevyčerpatelné energie.

Přišel a odešel - tak to ve sportu bývá.

Přišel a odešel - a zůstal. Jistě se najdou v naší zemi další, kteří ho budou následovat. Stal se v tomto století velikým příkladem nejen pro silné a nadané, ale především pro slabé a netalentované, protože sám takový kdysi byl.

Našel si jen stupínky, po kterých kráčel vzhůru. Svě sny nejen snil. Každý den udělal něco pro to, aby je splnil.

Salto nazad

V moskevském Paláci sportu cvičily nejlepší gymnastky světa prostná, obrovské lampy ozařovaly zelený čtverec. Ve stínu čekala Eva Bosáková. Do jejího vystoupení chyběla už jen minuta. Chvěla se a tvář měla vlhkou. Slova „nesmím brečet!“ jí tentokrát nepomáhala. Přitom prostná byla vždy jejím největším triumfem. Cítila, že se pro gymnastický tanec zrodila, pohyby plynuly z těla jeden za druhým. Naučila se lehkosti baletčína kroku a cirkusáckým skokům. Vybrousila všechno do dokonalosti, zbývalo jenom salto nazad jako součást velké násobilky. Vedoucí a trenéři ji přiměli, aby skok zařadila do sestavy:

„Salto tam musíš mít! Jinak tě nikdy neuznají za mistryni světa.“

Svolila. Příliš dlouho šla za tím unikajícím štěstím dokázat víc než Rusky a Japonky a být jednou první na světě.

Dosud nepoznala pořádně strach. A jestli ho pocítila, zadupala na něj na odrazovém můstku a nechala ho mezi pevnými bradly. Při letu nazad a letu zpátky jako by však jistota těla neexistovala, ztrácela představu, kde je. Bála se, že si zlomí vaz.

Do mistrovství světa chyběly ještě měsíce, a tak spoléhala na dostatek času.

Z měsíců však zbyly nakonec týdny. Celé československé družstvo už salto nazad skočilo.

Nejlepší z nich, Bosáková, to nedokázala.

Na klavír gymnastky doprovázel Jan Seehák; v nejtěžších fázích tréninku jim podával jak chladnou vodu s bublinkami osvěžující melodie. Zabrnkal; sedly si kolem něho a poslouchaly, únava z očí zmizela.

Inspirovala Seeháka svou bitvou na koberci, vracel jí všechno skladbami komponovanými na její výbušnou povahu. Slíbila mu: salto skočí.

„Jdu, Jendo. Hraj!“

„Tak pojd', Evičko . . .“

Jeho ruce se rozběhly s jejími skoky, stupňovaly úderý až k rozběhu, vířily jako cirkusové bubny na salto mortale, pak pokračovaly ruce

dál, ale už tančily po černobílém klavíru samy. Lidské tělo stálo, otřásalo se v křečích. Křičela: „Nejdu!“, ale nikdo jí už neodpovídal. Choreograf Luboš Ogoun s trenérem Padušákem ji přivázali jak vzpínajícího se koně na řemenovou lonži a skákala salto mezi nimi. Takhle se cítila lépe, brzy skočí sama. Rozběhla se a - nic. Vždycky naplňovala svou postavou prostor tělocvičny, nyní se schoulila na zem do vzlykajícího klubíčka, aby byla co nejmenší. Přesto zůstala dominantou; v tom byl význam a tragika okamžiku. Jindy bušila pěstí do koberce a křičela, že má v životě také právo jednou něco nedokázat. Ale jako všichni, kteří jdou neúprosně za velikým cílem, nedovedla se dlouho vymlouvat. Znovu na hráškový koberec. Ogoun jí salto nazad sám předvedl, pak řval:

„Ted' ty!"

„Neskočím, zlomím si vaz!"

Strach se tentokrát ukázal silnější, seděl jí na ramenou a tlačil ji k zemi, jako by jí vracel všechna příkoří, kdy ho po desítku let podrobovala.

Už na to nikdo neměl nervy a snad také přestali věřit. Všichni se vzdali, zbyl jen jediný - trenér. Ježíšmarjá, co s ní zkusil! Když se jí všechno dařilo, přehlížela ho; jak byla v bryndě, vždycky jí pomáhal. V okamžicích, kdy nemohla salto skočit, toužila po zařízeném bytě, ve kterém uvaří teplou večeři - toužila po tom, co bylo samozřejmé u mnohých, kteří jí záviděli její život. Na dívčí léta stačily jedny taneční šaty a deset trikotů; nešla ani na maturitní večírek.

Trenér na ni řval, sál se podobal lví kleci. Zůstávali v tělocvičně do tmy. Měl z házení diskem chlapské ruce, když padala na hlavu, stačil ji udržet. Cloumal s ní, nadával jí, ale zároveň ji litoval a omlouval. Snad proto to nedokázali; ale na to myslela až později. Spoléhal se: zrodí se den, ve kterém se to povede.

Ten den se rodil jen v polospánku, mnohokrát se ve snu přetočila ve vzduchu. Na mistrovství světa ji přivítali jako královnu prostných. Olympijské hry v Melbourne a vítězství v Leningradě ji posunulo do korunovační síně; netušili, že má zranitelné místo. Před trenérem se tomu smála: „Bude to ohromný průšvih, až to praskne!"

Ostatní gymnastky nevěděly, že neumí salto nazad; Japonky dokonce předváděly salto nazad s vrutem. Bosákovou znaly, s obavami pokukovaly po podivné dvojici, uvažovaly, jakou tajnou zbraň předvede - trenér ji vodil na šňůře jako psíka. Když skočila jakési nepodařené salto nazad, Japonky se usmívaly. Podobné triky znají. . . Trenér ji odvázal, měla skočit sama. Skončila rozběhem:

„Před Japonkami to nikdy neudělám!"

Věděl, že se jen vymlouvá, věděla to také. Nemuseli si navzájem nic říkat, mohli jen čekat, nějak to dokončit a vrátit se domů.

Po této chvíli už zůstala sama. Jak se nyní minuty změnily ve vteřiny, opouštěly ji síly. Z těch tisíců možností skočit salto nazad v tréninku jí zbývala poslední možnost: skočit to salto přímo a naposledy na mistrovství světa před rozhodčími a dvaceti tisíci diváky. Bylo to šílenství. Mohla ještě salto vypustit, ale nezvítězila by.

Nahoře na pódiu skončila svá protná nejmladší účastnice mistrovství světa, její přítelkyně Čáslavská. Palác sportu se radoval nad jitřenkou na gymnastickém nebi. Ale od Bosákové čekali tenkrát lidé víc, jako od uznávaného umělce. Také hlasatel pateticky oznamoval:

„Eva - Bosáková!"

Vystupovala vzhůru, maličko se jí chvěly nohy. Naposledy se podívala ke klavíru; na židličce seděl Jenda Seehák, jeho bílá košile svítila v seskupení ctihodných funkcionářských obleků klidem. Pokynul jí a usmál se, jako by nastupovala na exhibici.

Seehák složil zvláštní píseň. Když se vraceli olympionici z Melbourne na sovětské lodi Gruzii, zašel za ním lodník s žádostí, zda by mohl napsat píseň o námořnících, kteří vezou sportovce do Vladivostoku. Píseň měla mohutnost mořských vln, z počátku zněla jemně a pak narůstala, přímá a těžká plavba lodi se podobala životní cestě člověka.

Zněl její úvod. Stála nehybně, poprvé hudba připravovala pro cvičení také diváka, byl to nezvyklý a odvážný začátek, napovídal:

„Teď něco uvidíte!"

Lod' v Seehákově písni už opustila pevninu, spoléhala se jen na svou sílu. Také ona plynula s hudbou na světlý koberec. Salto je hned v úvodní části, krátce po rozběhu a přemetu stranou. Už udělala oboje, stála na chodidlech a odrážela se . . .

Celou svou zlobu a zášť proti strachu dala do odrazu. Spatřila nad sebou světelnou klenbu, udávala jí směr v letu, v půloblouku se nad ní překlenul strop. Náhle, jak letěla vzduchem, si připadala nesmírně lehká. Nohy a hlava opsaly celý kruh a přistála bezpečně na místě.

Zůstala překvapeně stát. Rozmáchlá ruce ke stropu a po dlouhém čase se přímo na pódiu opravdově usmála. Jendu Seeháka měla nyní za sebou, potom jí řekl, že viděl, jak se jí smějí i záda.

V každém dalším pohybu zněl její úsměv. Na cestě podél obvodu koberce udělala tři přemety nazad, zvané flik-flaky; točila je pomalu, měly plavnost českých krajek a pohyb lopatek holandských větrných mlýnů. Zkroutila tělo do spirály, svezla se vzduchem do rozštěpu a pak do ranečku, v němž našla dokončenou bolest z měsíčních porážek, kdy klesala a tloukla bezmocně pěstí do koberce.

Přísné rozhodčí propadly jejímu nadšení, strnule zvedaly nejvyšší známky, znamenaly titul mistryně světa v prostných a zlatou medaili.

Jen hrstka lidí v sále věděla, že Eva poprvé v životě skočila salto nazad. Ale pro ty lidi to bylo už neuvěřitelné. Ostatní řekli a napsali:

„Bosáková dobyla po skvělém výkonu a podle očekávání zlatou medaili.“

Bratři

(I) Nad ruzyňskými hangáry se objevilo promrzlé slunce. Jedno z velkých letadel vezme olympijské sportovce. Hokejisté se dosud v salónku baví se svými blízkými, hráči jsou rozpačití, jednou nohou vlastně jsou v letadle, druhou doma. Jedni pijí u barového pultu poslední povolená piva, jiní opakují věty řečené už mnohokrát: „Dej pozor na děti.“ „Kdyby tekl strop, zavolej Karla, opatří instalatéra.“ „Ať se nenastydneš.“ Vtom padne mezi lidmi věta, která může být osudovou pro jednoho z nich. Ten mohutný zrzek je Franta Tikal, dítě Starého Města pražského, idol dělníků z ČKD, kluků z Letné a Vysočan, úředníků a maminek v domácnosti. Rozdává kolem sebe úsměvy, v té záplavě uděluje herdy svým navlas stejně zrzavým kloučkům. Ten druhý, co řekl jen na půl úst tu větu, je vždy výborně informovaný novinář František Steiner:

„Za Austrálii hraje taky Tikal. Píše to curyšský Sport.“

Nic víc Franta neslyšel, a přesto ho ty dvě věty polijí horkem, jizva od vystřeleného puku začne pálit, oční víčko škuje s větší intenzitou. Pomyslí s nevolí, že právě kvůli tomuhle ho pět let nikam nepouštěli. Pouštěli ho, až potom co si vzal Fáberovu dceru. Její táta, trolejbusák, se nezastavil před ničím, obešel všechny od ministerstva vnitra až k prezidentovi. Pak teprve Franta jel. Nejdřív do Moskvy, pak do západního Německa. Už to bylo dobrý, a teď pár minut před odletem na olympiádu do Ameriky tohle! Ze všech tváří v salónku vnímá jen jedinou, přichází k němu od dveří celnice. Ví, že ten člověk je od Bezpečnosti, zve ho stranou. Tak, a jedeš do háje! Slyší: „Už asi víš, kdo bude hrát v Americe. Co ty na to?“

Neví, co říci, jen nešťastně pomrkává.

Ten od Bezpečnosti přistoupí k barovému pultu:

„Dvakrát plzeň.“

Barman před ně postaví štíhlé sklenice. Franta se připravuje na dlouhý úvod, kterým mu zas všechno vysvětlí a zdůvodní jako v minulosti. A pak mu poví, aby chápal, že nemůže jet. On přikývne a odjede domů taxíkem. Bezpečák mu přistrčí sklenici a svou cinkne do té jeho:

„Šťastnou cestu!“

A nic víc. Franta pije a červeň se mu vrací do tváře. Lidé jsou opět zřetelní, támhle je Honzík a Frantík a vedle nich se usmívá jeho žena Dáša. Nyní má slovo tlampač:

„Olympijská výprava do Squaw Valley se připraví k nástupu.“

Rozloučí se a kráčí k letadlu. Necítí vítr, nevnímá vůbec nic, jde po namrzlém betonu jak po hedvábí. Sedne si k okénku a pozoruje letící sněh. Tak to přece jen skončilo.

Letadlo má před sebou volnou trať:

Paříž - New York - San Francisko.

(2) Svět je malý, když se cesty sblíží na křižovatce osudů. Franta se vlekl sněhovou ulicí ve Squaw Valley od olympijských domků k hokejovému stadiónu. Měl zdvižený límec, šálu omotanou po bradu, v duši zmatek. Snad proto vzal s sebou spoluhráče z obranné dvojice Karla Guta, řekl mu:

„Karle, pojď.“

Karel se rychle oblékal, věděl, že ho Franta potřebuje. Šel by s ním všude, tak jako s ním by šel Franta. Léta to táhli spolu, zaskakovali za sebe, vrhali se do ran, neřekli si špatné slovo, nevyměnili si zlý pohled. Teď šli na setkání s Frantovým bratrem.

Šli a mlčeli. Franta se na toto setkání připravoval, přitom byl na ně připraven celá léta, kdy sedával ještě jako výrostek s uplakanou mámou v Josefovské ulici a kdy pomrkával a nevěděl, co jí má říci a jak ji utěšovat. Potom už měl svoje kluky a ti se ptali:

„Babi, kdy se vrátí dědeček a strýček?“ a ona jim říkala:

„Dejte furt pokoj. Jsou v Austrálii, až to tam odpracují, tak se vrátí.“

Máma prostě trpěla, srdce jí ti dva málem vyrvali z těla. Franta měl bráchu Zdeňka vždycky rád, ale od té doby, co utekl, říkal o něm občas, ale nikdy před mámou, „ten náš pitomec“. Nepomyslel, že mu jednou bude moci všechno říci. A teď k tomu sbíral odvahu, aby mu to řekl.

(3) Zastavili se s Karlem Gutem u mantinelového hrazení z plexiskla, do zad jim otevřenou střechou stadiónu svítilo slunce a

kreslilo na led stíny olympijských kruhů ze střechy. Zrovna na těch stínech měl kanadský trenér shromážděné Australany, něco jim vytýkal. Každý z nich jiná figura, jiná tvář, zřejmě ze všech koutů světa. Pak ten trenér mávl silně rukou, něco vykřikl a Australani se rozjeli po kluzišti.

Jinak na stadiónu nikdo nebyl.

Z kouta kluziště sem přijížděl jeden z Australanů. Na sobě měl nádherný vlněný žlutý dres, vypadal menší, než si Franta představoval, ale Zdeněk to byl. Franta ho poznal podle zvláštního měkkého pohledu očí; jak k němu přijížděl a přenášel váhu těla z brusle na brusli, dostávaly ty oči stále měkčí podobu a topily se jak ostrůvky v moři. Potom Frantův pohled sklouzl na ten žlutobílý dres, v němž ležela celá pevnina Austrálie uprostřed oceánů a v ní seděl klokan. Ten klokan ho přivedl k myšlence, jak leželi jako kluci vedle sebe v posteli a šeptali si, že by jednou mohli spolu válet za národní mančaft a měli by na prsou stejného lva, jakýho si přivedl do svého znaku kníže Bruncvík. Zvedl oči a viděl, že celé moře se rozlívá do Zdeňkových očí, možná že Zdeněk myslel zrovna na stejné věci, když zase on viděl na Frantovi toho lva. Karel Gut šel stranou. Stáli tu teď s bráchou sami, mačkali se k sobě a Zdeněk zamumlal něco jako:

„Těbůh, bráško!“

Franta řekl něco podobného; kanadský trenér už volal na Zdeňka, aby jel znovu trénovat.

Čekal na něho, až skončí, že si půjdou sednout do kavárny, co nesla název Squaw Lodge. Stál a pozoroval teskně Australany, moc toho neuměli.

Karel Gut šel domů napřed.

(4) Seděli v Squaw Lodge. Franta mlčel, věděl náhle, že z toho, co mu chtěl říci, mu nepoví asi vůbec nic, alespoň teď ne.

A tak se rozpovídal o všem možném. Hlavně o mámě. Zdeňku, tys byl přece máminý všecko, já klečívál na hrachu, a ty ses přimlouval, aby mi to odpustila. Měla tě odjakživa radši, nosíval jsi jí na jaře kvítky, kozí bradičky, a ona ti přece říkala „moje kytičko“. Děkuje ti

za kombiné (pomyslel si, nebude mu říkat, že ho má ve skříni, protože je jí malý); bolí ji často srdce, ale vlasy má stále krásné a hnědé (to taky nebyla pravda, má je šedivé a barví si je); je pořád veselá (občas pláče a chodí se za tebe a za tátu modlit k svatému Tadeášskovi); a opatřila si od pana Špalce štěně kolie Ajaxe, a jezdí stále s pojiždnou prodejnou textilu, daří se jí vůbec skvěle (v zimě jí vždycky mrznou ruce).

No, a Václavák furt stojí. Je pořád pěkný, heled', Zdeňku, kus světa jsem projel s hokejisty, coural jsem po Piccadilly a Oxford Streetu, po Broadwayi, ale jak přijedu domů, jdu s Dášou a říkám jí: holka, ten Václavák je přece jenom Václavák.

Franta najednou zmlkne, vidí, že se mu v nejbližších chvílích Zdeněk rozbřečí, jako by teprve teď spatřil ty prošedivělé skráně a poznal, že je smutnější, než býval. A tak řekne: co ty, tobě se vede skvěle, vid'? Ted' je to prima (zpočátku nebylo, pokoušel jsem se hrát v Mnichově taky hokej, ale neuspěl jsem); naše začátky byly však moc těžký (odjížděl jsem z lágru v dámském svetru a prsty mi čouhaly z bot); v Austrálii jsme s otcem a s ostatními přistěhovalci kopali rok kanály, pak táta vzal řemeslo, táta je prima řemeslník, však víš, zámečník, studnař, betonář, začal jsem dělat cest'áka a vedlo se nám dobře. Oženil jsem se a pak zase rozvedl (ta holka, co utekla taky z Čech, hledala v Austrálii jiný štěstí a mě přivedla na mizinu); ted' jsem si vzal Rakušanku, máme už domek (sice na splátky); jde to.

To víš, táta je sekáč (už to není ten sekáč, co utíkal se mnou kolem Černýho jezera, když nás honili pohraničníci); stýská se mu hlavně po Praze, po jižních Čechách a po rybnících (kdybys věděl, Františku, jak se mu stýská, vždyť on samým žalem brzy umře a já ho pohřbím na melbournském hřbitůvku); táta je dobrý (není to pravda, ale tobě nechci brát iluze, tys měl vždycky o něm náramný představy).

Prodávám dánskou čokoládu Dana Confectionery, zapustil jsem v Austrálii kotvu natrvalo (ale často myslím na domov, zvlášť o vánocích vidím mámu, jak dává borovicový šišky za obrázky); jsem prostě Australan a ty Čech (není to tak docela pravda, dal jsem si z tý

australský vlny uplíst červenomodrobílý svetr, abych byl aspoň na čas jedním z vás).

Na tahle slova, že Zdeněk je Australan a on Čech, musel myslet Franta ještě později. Když si dal kus pečeně a pil džus, pil Zdeněk sladké mléko a k masu jedl marmeládu. „Jak to můžeš jíst?“ „Jak to můžeš jíst ty?“ Byli už v mnohém jiní, svět je rozdělil. Zvláště o tom Franta uvažoval, když se schylovalo k prvnímu zápasu Československa. Snad ho trenér Farda nepostaví.

(5) Ale Eda Farda ho do sestavy zařadil, protože právě v tom prvním zápase proti Austrálii potřeboval připravit mužstvo na těžší bitvy. Bez Tikala si nedovedl hru představit, mančaft měl „zrzka“ rád, Franta byl parťák a dovedl ve hře nejen bránit, ale rychle přihrát a forsírovat celý útok dopředu. Rovněž v Kanadě a zvláště v Trailu ho uznávali; on a Bubník byli pro ně znamenití hráči. Prostě Tikal hraje. A za Austrálii nastupoval jakýsi Tajkl - jak pražský rozhlasový reportér s brilantní anglickou výslovností představil posluchačům Zdeňka.

Na ledě se Franta vždycky k nepoznání změnil, ve Squaw Valley proti Austrálii tomu bylo zrovna tak, byl obráncem nejen postavou hranatého pořízka, ale celým srdcem. Dokázal trefit bodyčekem nejrychlejšího hráče, poslal dolů Bobrova, později Staršinova, Warwicka, Tumbu Johansona. Nebál se skočit útočníkovi do rány a nebál se zas férovou ránu dát. Při jednom z vítězných zápasů proti Švédům ho třikrát musel lékař ošetřovat a v poslední třetině, kdy vítězství viselo na vlásku, vyrazil Tumbův kotouč z vlastní branky - hlavou. Na čele mu vystoupily vrásky, přerušovala je jedna příčná, byly z těch bitev a hodin, kdy před těžkými zápasy trpěl nespavostí a musel brát prášky, aby si tělo a hlava odpočinuly. Až na ledě, kdy stál rozkročen na bruslích a mírně se pohupoval a čekal na soupeřovy nájezdy a kdy poznával, jak mu vlhne ribano a po zádech a po čele mu stéká pot a kape po nose dolů, cítil se dobře.

Proti Australanům už z něho také teklo. Snažil se hrát co nejlíp, jak chtěl trenér Farda, vždyť tenhle úvodní zápas jim měl dát klid a souhru. A pak se taky trochu bál, aby mu jednou někdo nevyčítal, že

nehrál proti bráchovu mužstvu naplno. Dali několik branek, ale pořád to nebylo to, co chtěli. Proti úplně slabýmu soupeři se jim vždycky takhle blbě hrálo, člověk nemohl nikdy tušit, co nehokejista udělá.

S bráchou se dosud na ledě nepotkal, jen občas narazily o sebe jejich hokejky, jenže většinou proti sobě nehráli, jako by je trenéři úmyslně proti sobě nenasazovali.

Až ve druhé třetině se to stalo.

Australani se nějak vymotali u své branky ze zapeklitý situace a s pukem zrovna ujel Zdeněk. Franta se mu díval do jeho hnědých očí, neležela v nich vůbec obava, jen skoro dětská naivní víra, že ujede.

Reportér říkal do Prahy:

„Tajkl najíždí na Tikala.“

Pak Zdeněk hodil docela prostě Frantovi kotouč skrz nohy a chtěl stranou za ním. Franta sklouzl z těch vážných hnědých očí úmyslně na toho australskýho klokana, zapomněl úplně na všechno a snad si také vzpomněl na všechna příkoří, která prožil kvůli tomuhle klukovi. Nabral Zdeněka ramenem jako nabírá býk na rohy toreadora. Setřásl ho ze sebe, a v té chvíli cítil, že ta výstroj, co má Zdeněk na sobě, je úplně chatrná.

Zdeněk zůstal ležet na ledě, sjížděli se k němu. Franta ho vzal pod paží a pomáhal ho zdvíhat.

„Bráško, to jsem nechtěl, fakt.“

Jenže Zdeněk mlčel.

Franta vůbec nevěděl, jak ten pitomý zápas skončil. Brácha se už na ledě neobjevil, až v poslední třetině ho přivezli s ofáčovanou rukou, stál za australskou střídačkou a smutně se díval na led, jak padá gól za gólem do jejich sítě. Měl vykloubené rameno. Ale Frantovi to řekli jiní, protože když zápas skončil a on odcházel z ledu, Zdeněk mu na jeho otázku, co je s ním, neodpověděl.

Franta celou dobu v šatně a ve sprše přemýšlel, zda na něho Zdeněk bude čekat, měli přece ujednáno, že půjdou domů společně.

Zdeněk tam čekal.

Šli vedle sebe a mlčeli. Bylo to moc dlouhé mlčení na to, že se neviděli jedenáct let. Starší bratr to přerušil:

„Do konce olympiády si nezahraju. Cestu z Austrálie do Ameriky jsem podnikl kvůli půlhodině hry.“

„A cos vůbec chtěl? Měl jsem tě nechat ujet? Copak je to hokej, co tady předvádíte!? Vždyť to by stačilo sotva na náš městský přebor!" Pak navíc Franta ze sebe vyrazil:

„Bud' rád, že nemůžeš hrát, aspoň nenaděláš Tikalům ostudu!"

„Snad máš pravdu, Františku.“

„Tak dobrou noc, bráško, a už se nezlob.“

Před olympijskými domky čekal autobus s australskými sportovci, všichni seděli uvnitř, jen Zdeněk stál dosud s Frantou. Zdeněk se vrací hrát na melbournské kluziště, prodávat v Austrálii dánskou čokoládu. Franta bude propagovat české lokomotivy T 678, zvané „Koko", a hrát bude před českým obecnstvem, často skandujícím: „Ať žije Tikal!"

Prokletý cyklista

Slýchával jsem, že bývali prokletí básníci. Já znám osobně prokletého cyklistu. Nevím, které báby sudičky mu určovaly u kolébky osud, ale musely to být báby hodně zlomyslné a při spřádání osudu vynalézavé, ale zároveň báby nejzajímavější. Než odešla ta poslední, zřejmě mu řekla: „Tvá duše budiž hnána životem sem a tam, jako je hnán mrak po obloze. Tvá duše nikdy nebude mít pokoj a nikdy neustane v touze něco dobývat, poznávat a dokazovat a bude se podobat duši bludného rytíře.“

Tak přišel na svět Honzík Kubr, rodák z Milevska, z jižních Čech. Matka učitelka, otec úředník. Otec později popraven za protifašistickou činnost. V roce 1941 v Buchenwaldu. Honzíkovi Kubrů bylo tehdy sedm let. Chodil dlouhé kilometry do mlýnů pro mouku a na nohou se mu dělala malá srdíčka, budoucí křečové žíly.

/ Chtěl bych o tobě napsat knihu /

Poznal jsem Kubra po válce. Bylo to na závodě kolem Čech a Moravy, na Slovensko se tehdy zapomnělo. Záviděl jsem kolegovi Pondělíkovi, že má pro sebe Jana Veselého. Tehdy se tomu říkalo: mít svého koně, koníka. Veselého měl také bodrý a dobrý fotoreportér Jarda Skála, který chodil trochu jako Chaplin a trochu jako Horníček a trochu jako Skála. V podstatě to bylo jako v Chuchli, novináři měli své koně, které milovali, fandili jim, psali o nich nadšeně a oproti Chuchli mohli také s těmi koňmi rozmlouvat. Já jsem jim to pochopitelně záviděl, protože jsem měl rád cyklistiku tak jako jiní fotbal nebo hokej a byl jsem dosud bez koně. Přitom jsem byl mladý a musím přiznat, že jsem ani neuměl pořádně tukat do stroje, abych o něm mohl vůbec psát.

A pak ve druhé etapě závodu kolem Čech jsem svého koně spatřil. Měl pěkný zadek, což je pro cyklistu důležité, krásné dlouhé nohy jako francouzské striptérky v Crazy Horse Saloonu v Paříži, měl záhadný úsměv Mony Lisy a nosík zdvižený nahoru. A modrý dres jako modrá obloha a hnal se po silnici jako mrak po obloze. Šlapal a ujížděl pelotonu jak chtěl, ještě se přitom smál a dělal si legrácky.

To je můj kůň!

Chlapec, který se směje a vítězí. Miláček - Bel ami.

Druhý den stál Jan Kubr před radnicí jednoho moravského města. Měl jsem strach, aby mi Kubra nikdo nepřebíral, a tak jsem si ho šel rychle zamluvit:

„Chtěl bych o tobě napsat jednu knihu.“

Podíval se na mě překvapeně, byli jsme tehdy oba ještě kluci a na knihy jsme měli oba dost času. Pak řekl:

„Já to ale dneska vzdám.“

Když to říkal, měl v očích zvláštní smutek, za který zřejmě nemohl a který jako by vycházel z jeho osoby, tak jako vycházejí zevnitř rentgenového přístroje paprsky. Pak se na mě usmál, skoro jako na holku. Usmáli jsme se na sebe jako kluci, kteří se dohodli, že půjdou hrát spolu kuličky. Byla to sportovní láska na první pohled. Byl to na první pohled báječný kluk! Ale to jsem nevěděl, co vím dneska. Že to byl prokletý cyklista.

Ještě ten den přišlo v koloně hlášení, že Kubr vzdal. Znělo to jako smuteční oznámení. Silnice byla šedivá jako v té písničce. Závod mě přestal bavit.

/ Proč jsem tu knihu dosud nenapsal /

Dodnes jsem tu knihu nenapsal, a přitom všechno, co jsem o něm dosud napsal, bylo mizerné, horší než to, co jsem napsal od paty až k hlavě o jiných sportovcích.

Ale zato jsme se báječně spřátelili. Jezdil jsem s ním na kole, dával mi vychutnat pocit, že nad ním vedu, učil mě v jižních Čechách na jawě, dělal jsem mu chvílku závozníka na náklad'áku, chytali jsme spolu candáty, vařil jsem mu na chatě, aby mohl trénovat, navštěvovali jsme se v nemocnicích, jednou jsme byli spolu i za holkama, plavali jsme spolu v těch nejkrásnějších jihočeských rybníčcích, o kterých ví málo lidí, prostě činnost ohromně pestrá a krásná. Jenom namazaní jsme spolu nebyli, což je škoda, on totiž nepil.

A po tom všem bych o něm mohl napsat docela slušný kádrový posudek, ale na knihu to nestačí. Nevím proč. Buď jsem hlupák,

anebo o něm nejde napsat knihu, podobně jako o ledovci, který se láme, mění, rve, je neprozkoumaný a neprobádaný. Pořád mu nerozumím, jako nerozumím mraku na obloze. Vím jenom, že někam pospíchá, letí, hledá nějaký cíl, někdy je ve slunci a jindy v dešti. Někdy je světlý a potom tmavý. Chtěl bych ho strhnout z té oblohy, nacpat si ho do svého tlumoku a pak ho doma vsoukat do psacího stroje a udělat ho podle svých představ. A on mi uteče na druhou stranu a vyplave na obloze úplně jiný a jinde. Kde to absolutně nečekám.

/ Talent a práce /

Občas jsem přemýšlel, jak vyrostl cyklista Kubr. Jestli ho udělal talent, anebo práce. Ale dosud nejsou na světě takové přístroje, které by změřily, kolik měl talentu Vincent van Gogh, Michelangelo, Rembrandt. Ale jedno je jisté, že všichni tito a další lidé, co hodně dokázali, byli pracovití, že z toho zešíleli buď sami, anebo jejich příbuzní, anebo zapomněli jíst a pak zemřeli vyčerpáním.

Jan Kubr chtěl také hodně dokázat na přístroji zvaném kolo. Co chtěl vlastně dokázat? Nebylo to asi tak ušlechtilé, jako když Michelangelo vymaloval o chlebě a o vodě Sixtinskou kapli, ale bylo to zas ušlechtilejší, než chodit každý den do hospody a zpívat, že Čechové bývali slavní junáci anebo Pražáci vltavská krev. Jana Kubra především bavilo jezdit na kole. Miloval rána, kdy ujížděl jižními Čechami a galusky předly. Pak chtěl bojem dokázat, že je chlap, a potřeboval to něčím změřit. Pak si myslel, že jezdil za jižní Čechy. Když tam mohou vyrůstat výborní kapři a všude se to ve světě hlásá, proč by tam nemohl vyrůst výborný cyklista? Pak si myslel, že bude jednou jezdit za vlast. Bylo toho tedy dost.

Řekl bych, že neměl velký talent. Ale pracoval jako Michelangelo anebo jako Vincent van Gogh. Desetkrát tolik, co ostatní cyklisté a padesátkrát tolik, co tehdejší fotbalisté. Měl ještě jeden dar. Krásné tělo. Dlouhé mohutné nohy a sedmilitrové plíce.

/ Vy jste Jihočech? /

Vždycky mě fascinovalo, že je z jižních Čech. Tohle je jeho země nejmilejší. Jeli jsme spolu na kolech a ve vzduchu ležel zvláštní opar a nebe bylo vysoko a dobře se dýchal. Tráva byla zvláštní, voda v rybnících byla zvláštní i pivo v hospůdkách mělo zvláštní chuť a já po něm nemohl šlapat dál a on mě tlačil za sedlo a chechtal se společně s racky.

Sám tu ve svých jižních Čechách našlapal snad statisíce kilometrů, nikdo to nepočítal a nikdo to už nespočítá. Jezdil jeden čas každý den z domova do práce a z práce domů přes dvě stě kilometrů.

Podával v tréninku výkony jako nejlepší profesionálové na Tour de France. Jižní Čechy ho milovaly.

U závor na něho vždycky čekal šraňkař Vejvoda a říkal mu:

„Dnes máš zimu, Honzíku.“

„Dnes máš horko, Honzíku.“

Nikdy od něho neslyšel jako od jiných:

„Že se na to nevysereš.“

Ve Vodňanech měl svou občerstvovačku, pekař mu tam dával pravidelně rohlíky za okno a nic za ně nechtěl. Sadař mu vyhradil strom třešní a on si ho postupně otrhal, když jezdil kolem. Jednou za strašného mrazu jel už skoro sto kilometrů, když cítil, že vrávorá vyčerpáním a mrzne. Jel kolem autobusu. Dělníci ho vtáhli do autobusu, pomáhali ho tít a on jenom namítal, že nemá na autobus. Říkali mu:

„V téhle zemi nepotřebuješ peníze, Honzíku.“

A tou zemí mysleli jižní Čechy.

Jenže kolo spotřebovalo daleko víc. Kolo spotřebovalo skoro všechno, co vydělal jako dělník v továrně, jako řidič, jako bagrista.

/ Z toho chlapce bych udělal do roka
mistra světa! /

Jan Kubr začínal být tehdy slavný v cyklistickém světě. Na Závodě míru ujel všem a přijel samojediný do Brna. Vedl v celkové klasifikaci Závodu míru, spadl a rozbil se. Vyhrál s převahou Karlovy Vary. Vyhrál ještě spoustu závodů, ale už si je nepamatuji, daleko víc si pamatuji, co nevyhrál, protože vždycky s tím bylo

spojeno drama a nějaký průšvih, ti, co ho někdy poráželi, nevybírali si zrovna nejkrásnější prostředky. Na jednom ze závodů Okolo Slovenska byl Kubr ve fantastické formě. Byl tak dobrý, že mi řekl výborný belgický trenér Naesens způsobem, jakým se mluví o chovu koní:

„Z toho chlapce bych udělal do roka mistra světa.“

Italové Cestari, Morucci a ten třetí, Emiliozzi, z něho byli zoufalí. Kubr jim ujížděl jak chtěl. Kubr vyhrál do Tater většinu etap. Kubr se po trati ještě usmíval a bavil se s lidmi. A pak před etapou do Tater jsem zaslechl v kuloárech zajímavou větu:

„Dneska ho Italové vyřídí.“

A taky ho vyřídili. Jeli ten den jako stroje. Morucci připomínal Mefistofela, který veze Kubra za jeho kousky rovnou do pekla. Ital udával tempo a občas něco polykal, zřejmě dopoval. Byla to pro Kubra příšerná etapa. Kubr byl zsinalý; odpadl, brečeli jsme na vozech za něho. Italové rozhodli pro sebe závod, ale jeden z nich byl na tom zdravotně dost zle. Normální prostředky tehdy nestačily na porážku Kubra. Museli vzít na pomoc prášky, injekce.

/ Ať žije sranda a legrace! /

Kubr na kole taky blbnul. Jako by si říkal, že na vítězství má dost času. Někdy dokonce vypadal, že ani o žádné vítězství nestojí. O jeho kouscích už kolují legendy a výmysl se překrývá s pravdou, jako by už dnes byl legendární postavou. Něco jsem slyšel, něco jsem viděl, nazval bych to PRÝ:

Byl první, který dal pelotonu pokyn, a slezlo se z kol a šlo se na třešně. V tom nejprudším tempu odstoupil, zastavil a šel si do obchodu koupit housky. Když měl distanc a nesměl závodit, vyfotografoval si cyklisty, pak nasedl na kolo, znovu je předjel s aparátem a znovu si je vyfotografoval. Pouštěl řídlíka, znázorňoval, že střílí z revolverů, a byl hrdý na to, že mu říkají Clifton.

Neodsuzujte ho za ty činy, protože Kubr stál mnohokrát před tajným i veřejným soudem trenérů a funkcionářů, které pobuřoval. Byl prokletý cyklista. Proč byl vlastně prokletý? Prokletý také proto, že ho prokleli a pronásledovali lidé, kteří chtěli, aby se tvářil vážně,

když vzdává. Když vzdal Závod míru, zakázali mu dva roky jezdit. Tak jako se mně nemohl vejít do stroje, tak se některým nemohl vejít do života.

„Dokud byl Honza Kubr na silnici, tak byla legrace,“ říkají a vzpomínají cyklisté. Tenkrát se vyhrávalo pro zemi českou víc a byla větší sranda.

Honza Kubr pochopil, že člověk nemůže jet pořád jenom v nacpané tramvaji a tvářit se vážně. Musí se třeba začít smát, aby z toho nezcvokatěl.

Léta však běžela a on se nestal žádným velkým vítězem, ani vítězem Závodu míru, ani mistrem celého světa, jak říkal ten pán z Belgie.

Nakonec ho zradil dar od pánaboha: mohutné nohy a sedmilitrové plíce.

Objevily se křečové žíly na nohou a na plících těsně před odjezdem na závod Okolo Egypta - velická hnědá skvrna.

A pak už bylo všechno spíš k pláči než k smíchu. Píchali mu injekce, dávali tisíce prášků a nemohli přijít na to, co je to za nemoc. Nejdřív tubera, potom plíseň, pak zas něco jiného. Léta běžela a on ležel dvacet hodin denně. Nemohli pořád přijít na to, co to je, a tak chodí dodneška s tou skvrnou ve svém velikém hrudníku. Nejspíš to bude malinký hnědý fotbalový míč, který mu tam spadnul, když měli na vojně povinný fotbal. Nepřišli na to, protože byl prokletý.

Začal znovu na kole, bůhví pokolikáté po všech distancích a nemocech. Ale zřejmě už neměl sílu dokončit svou Sixtinskou kapli jako božský Michelangelo a musel slézt po ležení dolů.

/ Starý tréninkový sešit /

Po létech jsem si kradmo listoval v jeho tréninkovém sešitě. Ubíhají měsíce a roky:

- v roce 1953 jsem najezdil pouze 22 000 km
- vážím 74 kg, měřím 184 cm
- nemám už peníze na součástky
- musím zase jezdit; nejdřív pomalu a pak na plný pecky
- mám nález na plících
- s nohama jsem na tom zoufale

- chce to hodně jíst, ale nejsou na to peníze, nejvíc sním rohlíků
- dal jsem 1300 na součástky
- mám rozhašené kolo
- jezdil jsem na dámském kole po městě - tak končí můj trénink.

Čtu dál a dál. Tak tohle je jeho sešit, který mi nikdy nedal číst. Tak na tom byl. Chce se mi mlátit do stolu jen proto, že část jeho talentu, část jeho obrovského snažení ztroskotala na tom nejpotřebnějším a nejmizernějším, co je na světě, a to jsou zdraví a prachy.

Jan Kubr, řečený Clifton, přichází do pokoje. Zdá se mi, že sahám do kapsy, jako bych mu chtěl dát ze svých sto korun. Vstoupí a vím dobře, že je pozdě. Je silný, má skoro metrák, v ústech má zapálenou cigaretu.

Tak to je ten můj kůň.

Usměje se a v očích má takový zvláštní smutek jakoby z rentgenového přístroje. Tenkrát jsem nevěděl, ale dnes už vím, co ten smutek znamená. Byl to prokletý cyklista. Řekne vlídně: „Pojď, v kuchyni je snídaně.“

Žije v jednom z plzeňských vysokých domů. V kuchyni je veliké prostorné okno a tím oknem je jako z pobřežního majáku vidět pole a les. A u toho okna sedí jeho syn Míša a jeho žena Jiřina, která s ním většinu těch trablů táhla a která by měla mít titul zasloužilá žena Jana Kubra, a na ten titul by měla být hrdá. U toho velikého okna je snídaně. Máme džem, čaj, máslo a vejce, jak se to sluší a patří ve spořádané rodině. Máme taky plno řečí, protože je nám slušně. Překonali jsme nemoci, prokletí, pády, vítězství, nemocnice, neštěstí, úmrtí a taky to, když nám nebraly ryby.

U velikého okna je snídaně.

Honza Kubr, trenér Rudé hvězdy Plzeň, můj kůň, náhle vzrušeně povstane a ukáže na postavičku, která se sune pomalu pod námi po silnici:

„Už jede. To je Háva. Jednou bude dobrej. Jediný jede v neděli.“

Dívá se za Hávou, začne bezmyšlenkovitě kousat, nejraději by jel s ním. Ale od Hávy ho už dělí deset let, a to je ve sportu celý věk.

Honza mlčí, pojede s ním aspoň v duchu jako ten tmavý mrak na obloze, který pluje zleva doprava a má barvu jako borůvkový koláč.

Brankář

/ Jak se narodil jeden kluk / Otec je opustil, a tak měl Josef těžký život už před narozením. Zbyla jen máma Julka, sirotek, sama téměř ještě dítě. Sloužila tehdy, v sedmatřicátém, u sedláka Strítežného. Sedlák jí vyhrožoval: „Vyhodím tě, jak se ti ten parchant narodí!“ A ona si tolik přála mít tvorečka, s nímž by se potěšila. Uštvali ji a dohnali k tomu, že skočila z půdy, aby to ukončila. Jenže Josef Mikoláš, jehož jméno si o třiadvacet let později opakovaly u přijímačů a televizorů s obdivem tisíce lidí, měl tuhý život. Přišel na svět a máma na něho hleděla usazenýma a šťastnýma očima.

Tak se tedy narodil zase jeden kluk.

Ale nebyl jako ostatní, nepostavil se vůbec na nohy, měl je zkroucené křivicí. Ve dne chodila máma na pole a uvazovala ho provazem za nohu u stolu. Na betonu kuchyně prochládl a onemocněl těžkým zápallem plic. Selka nad ním rozsvítila hromničku:

„Ten už ti chcípne!“

Julka tehdy běžela vesnicí a křičela:

„Synek umírá!“

Vesnice mlčela, měla dost svých starostí. Jen hokynářka jí poradila, ať ho zabalí do lihových obkladů. Dostal se z toho.

Máma utekla od sedláka do ostravské chemičky Rüttgers. V goldbergrovských domech dostali pokoj. Místo podlahy hlína, dřevými zdmi sem lezla žabí havěť.

V pěti letech měl Josífek nohy jak tyčky a dosud nechodil. Sedával hladový u škarpy a čekal, až máma přijde z práce. Julka ho pak nosila domů na zádech. Tak spolu taky putovali o nedělních odpoledních krajem, posypaným prachem Ostravy.

Pro Julku to byl hrozný život. Pak se poprvé postavil na vlastní nohy a šel.

„Pepíku, ty můj Pepíčku!“

/ Horníkem / Ještě dlouho nebyl jako ostatní. Ušel stovku metrů a musel stát, bolela ho páteř. Ve škole poznal kamarády a za školou

kulatý míč. Vystrčíš nohu: míč se pohybuje tvým přičiněním rychleji než ty, hopsá a skáče. Obcházel míč a nakopával ho ze všech stran. Poznal hru a nevěděl, že mu při ní sílí klouby a kosti. Pak ho kluci už brali na fotbal mezi sebe. Kapitáni se ho zastávali:

„Pepík neumí moc běhat, ale balón dokáže napálit přesně.“

Všechno nebylo tak snadné, ještě stokrát prožil bolest a zklamání, nejednou se styděl, že dostal boty a kabátek od Červeného kříže a že byl mezi posledními.

Téměř každému vstoupí do života bytost, která znamená přehozenou výhybku. U něho to byl nový otec Žít'a. Jejich životy, rozdílné délkou, se podobaly osudem. Žít'a mu rozuměl, byl jako kluk čtyři roky v sirotčinci. Prožil fašistický koncentrák, utekl z pochodu smrti den předtím, než všechny postříleli.

Po návratu poznal Julču. Dostali třípokojový byt. Julka tehdy za jediné peníze koupila obraz s břízami, pověsila ho na zeď a posadila se na židli uprostřed prázdného pokoje. Dívala se dlouho na ten obraz.

Také její Josífek už nebyl poslední. Odnášel z domova budík a v lesíku běhal jako Zátopek. Hrával fotbal a v posledních letech nosil ze školy vyznamenání.

Žít'a se stal jeho kormidelníkem. O posledních prázdninách ho vzal na rubání „Flora 905“.

Horníci říkali:

„Kdyby to byl tvůj vlastní kluk, tak bys ho do šachty nevzal.“

A oni se ještě víc sblížili. Společně postupovali chodbami, ve sloji nízké pouhých čtyřicet centimetrů leželi a dobývali uhlí, dýchali tentýž prach, v těžkých chvílích hledal Pepík Žít'ovy oči: usmívaly se a povzbuzovaly ho dál.

Jediný z celé třídy šel do hornického učiliště. Jeho přihlášku však máma nepodepsala. Kdoví, čím mohl být - uvažovala - teď bude každý den čekat, zda vyfárá . . .

/ *Zrození brankáře* / Brankáři se v hokeji obvykle rodili tak, že nejslabší bruslař zajel do branky. Pepíkovi bylo patnáct, když ho postavili učitelé Pracovních záloh do branky za zraněného Botka:

„Něco tě snad trefí.“

Několik kotoučů ho skutečně zasáhlo, po některých skočil, jako to znal z fotbalu. A tak mu řekli:

„Bruslit neumíš, ale odvahu máš.“

Na zimním stadiónu trénují ligová mužstva obvykle přes den, na dorostence zbude čas v noci a brzy ráno. Pracovní zálohy trénovaly od půl čtvrté. Pepík vstával ve dvě v noci. Hokejová branka patřila jen jemu. Stál sám proti klukům, kteří se na něho řítili, vyražel proti nim, padal, vyškraboval jim kotouče. Brankářů bylo tehdy poskrovnu, často se stávalo, že některý nepřišel, a tak zatímco mužstva se na ledě střídala, v brance zůstával dlouhé hodiny Josef Mikoláš.

Hrál už za vybrané mužstvo Pracovních záloh, když k němu na ranním tréninku přistoupil trenér ligových Vítkovic:

„Koukej, kamaráde, zůstaň v té kleci, nepřišel nám gólman.“

Pak Vítkovickým odešel natrvalo druhý brankář a Pepík a přemluvili, aby u nich chytal. Nechtěl, bál se. Ne ran, ale pohledů a výčitek. Chytat malý a prudký kotouč není nic snadného, za útočníkem je obránce, za obráncem ještě brankář, ale za brankářem už jen vlnící se síťka, hořkost porážky, ztracené tréninkové hodiny, zklamání chlapců, prohraný boj. Ne nadarmo je v Kanadě brankář hráčem číslo jedna a miláčkem mužstva, celý kolektiv je ochoten pro něho bít se, vyřizovat i jeho osobní věci, jen aby jejich chlapec v bráně byl na tom ze všech nejlíp.

Pepík, na pohled tvrdý chlapec - rubal už v nízkých slojích, dokázal celé hodiny v pokleku anebo vleže dobývat uhlí - měl uvnitř citlivou duši. Kamarád pro něho objevil Shakespeara; když šel chodbou k rubání, říkal si verše z Romea a Julie. Zamiloval si drama o Richardovi, jenž měl rovněž nemocné tělo, a přece dobýval svět. Snil o poezii hvězd, často mu je zastírala země nad hlavou či zastřešený oblouk zimního stadiónu.

Proto ho bolela víc než první vyražené zuby necitlivá slova a urážky:

„Vole, jak to chytáš?!“

Třikrát odevzdal výstroj a vždycky plakal. Pokaždé tu byl Žít'a. Hledal jeho slova a oči. Povzbuzovaly ho a vedly dál jako tehdy na první šichtě.

„Pepíku, ty se přece nevzdáš!“

Zas si vyzvedl těžkou brankářskou výstroj.

/ Kandidátem národního mužstva / Prvním ligovým zápasem se cosi změnilo. Hráli v Chomutově, zrovna na svatého Mikuláše, rozjařené obecenstvo se výborně bavilo, vítkovický brankář dostal do deseti minut čtyři branky. Hráči strkali do trenéra:

„Pošli tam Pepíka!“

A tak reproduktory oznámily:

„Do branky Vítkovic nastupuje Mikoláš!“

Hlediště to považovalo za dobrý vtip. Do konce zápasu na něho pokřikovali: „Kde máš berlu a kde čerta?“ Vítkovice dostaly deset branek, ale nechytal špatně. Někdy mu diváci i zatleskali, to ho povzbudilo.

Zahájil nevídaný trénink. Dělal na ledě kotrmelce v plné výstroji, aby byl pružný. Padal a vstával. Trénoval mnohem víc než dřív. Hrál fotbal, stolní tenis. I v šachtě o přestávkách cvičil na provizorní hrazdě.

Pak ho postavili až zase proti Kladnu před domácím hledištěm. Třásl se mu ruce, ještě než vjel na led, nemohl si vůbec zavázat tkanice u bruslařských bot.

Kladenští na něho častokrát najížděli, ale dali mu jen jedinou branku. Vítkovice vyhrály a chlapi ze šachet a od pecí poprvé skandovali:

„Mikoláš - Mikoláš. . .“

Vzpomínal rád na ty chvíle v době, kdy byl pod zemí. Jezdil s lokomotivou, jež nahradila šachetní koníčky, a vozil horníkům prázdné a odvážel plné vozy. Probíral v myslí každý zápas, každou zbytečně puštěnou branku.

Práce v šachtě se stala nejtvrdějším tréninkem a pokračováním těžkého dětského života. Často dělal ve tmě, spíše hmatem nacházel rozpojené řetězy, citem rozpoznával nebezpečí, silou paží a zad musel nahazovat vykolejené vozíky.

Ze tmy a samoty země vyjížděl však do rozzářené a proteplené haly, zaplněné lidskými těly a hlasy. Z domova si nezvykl na dlouhé řeči a práce v šachtě ho zase naučila přesnosti. Také v hokeji poznal, že jsou zákony nejúspornějších a nejúčelnějších pohybů. Vytrčit volnou lapačku, sklouznout na led, vyrazit proti útočníkovi.

Ještě mnohokrát znělo jeho jméno stadiónem. V Moskvě, když zde junioři Československa porazili první mužstvo Sovětského svazu, se ozývalo: „Vratara! My cha-tím vra-ta-ra!“

Ale v národním mužstvu se z něho stal jen kandidát brankářského dresu. Tvořitelé národního mužstva měli do Ostravy daleko. Nechytal ani v Oslo, ani v Praze, ani ve Squaw Valley. Teprve na kanadském zájezdu ho postavili. V Kitcheneru mu lékař bez umrtvení sešil přímo na střídačce ránu na bradě - byl to už padesátý steh do jeho tváře. Chytal výborně a trenéři mu říkali:

„Když to půjde takhle dál, Pepíku, budeš jednou chytat na mistrovství světa!“

/ Brankářem mistrů Evropy / Pojede na mistrovství světa do Švýcarska. Počítají s ním, přestože je v této sezóně brankářem druhé ligy. Nezvítězily hlasy, že na kanadském zájezdu chytal dobře, protože o nic nešlo.

Radostně prožíval poslední tréninky v ostravské hale, podobné obrovské strojovně přepásané železnými oblouky a skleněnými tabulemi. Paprsek jarního slunce přilétl lomeným sklem ve střeše - pozdní reakce na kotouč vystřelený zblízka stokilometrovou rychlostí, bolest v tváři. Viděl mlhavou stěnu. Přijel k němu jeden z kamarádů a šeptal:

„Promiň, Pepíku . . .“

Chtěl mu odpovědět, že za takové věci se neomlouvá, ale nemohl otevřít ústa. Někdo řekl:

„To je jen zaskočený sval.“

Jel do nemocnice. Rentgenovali mu obličej:

„Trojnásobná fraktura jařmového oblouku. Rozřízneme vám tvář a vytáhnem to zpátky. Měsíc si odpočinete.“

To se chytalo ještě bez masek. Měl už v obličejí tržné rány, několikrát zlomenou a srostlou čelist, deset umělých zubů. Bral zranění jako samozřejmost a poplatek za krásu hry.

Uprosil lékaře. Pustili ho z nemocnice.

Do Švýcarska si vezl ochrannou masku z plexiskla. Trenéři a hráči o jeho zranění nevěděli, nikdy chránič nenasadil. Jen Ostraváci Vlach a Kasper znali skutečnost, ale mlčeli.

Ve Švýcarsku příliš nemluvil, několikrát se mu totiž stalo, že otevřel pusy a nemohl ji zavřít. Když mu kluci něco říkali, jen se usmíval.

Tak nastoupil v brance Československa.

Jeho první zápas na mistrovství světa: dvakrát byl před ním Fin Salonen zcela sám, pokaždé skončila střela v jeho lapačce. Tiskaři poprvé vysazovali titulek:

„Mikoláš oporou národního mužstva.“

Když to jinak nešlo, strčil tam i rozbitou hlavu, jediná rána do sítě od Američanů se mu odrazila právě od hlavy.

„Nemůžu jim to prohrát, nesmím pustit zbytečný gól. . . ,“ šeptal si, jak na něho najížděli a stříleli Rusnell, Alexandrov, Tambellini, Sly, Tumba.

Skončil poslední zápas na mistrovství světa na stadiónu v Lausanne a kamarádi v dresech ho zdvihli na ramena. Byli druzí za Kanadou, neprohráli ani jeden zápas a stali se mistry Evropy; poprvé po dlouhé době tak porušili nadvládu sovětských hokejistů. Teď teprve by mohl ukázat ten chránič z plexiskla, ale už ho nevytahoval, nebylo proč.

Výstup na Eiger

K hotelu Kleine Scheidegg vede z městečka Grindelwaldu zubačka horské dráhy. Koncem srpna v roce jednašedesát nastoupili do jejího předního vozu dva muži. Technický úředník z Liberce Radan Kuchař a meteorolog z Chopku Zdeno Zibrin. Za nimi přistoupí do vozu malý policista v modrém, požádá je o pasy a zeptá se:

„Chcete na Eiger?“

Kuchař kývne, Zibrin si sundává těžký batoh.

„Pánové mají rodiny?“

Ted' přisvědčí oba.

„Víte, co se tam včera stalo?“

Je to pitomá, naivní otázka. Celé Švýcarsko ví, že se včera zřítíl na Eigru horský vůdce z Innsbrucku Adi Mayr. Titulní stránky se po letech opět zaplnily obrazem nejtěžší evropské stěny, poseté bílými kříži. Největší kříž vždycky patří poslední oběti. Osmnáctý, Mayrův, je namalován na rampě pod Božským traversem.

„Na Eiger nesmíte. Jedině když složíte tisíc franků na záchranné práce. Máme s tím obrovské výlohy.“ Modrý policista to oznámí a netečně si oknem prohlíží milionářský pár, vystupující z plochého okřídleného bouráku.

Popadne je vztek. Proč jim předhazuje záchranné práce a konec cesty dřív, než začali? Jejich výstup nemá nic společného s bombastickým sólem Mayra; mělo mu zajistit slávu a peníze. Jdou přece dobýt horu s lany a ve dvojici, tak jako přicházejí lidé k horám po desítky let. Tisíc franků má málokdo u sebe, nač by je bral horolezec do stěny, ve které za ně nekoupí ani suchar. A pak, na Eigru je vyhlášen zákaz prací pro horskou záchrannou službu, při neštěstích sem přijíždějí dobrovolníci z celé Evropy. Snaží se to Švýcarovi vysvětlit, pak se rozčílí:

„Naše země se o nás postará!“

Na policistu to nepůsobí, ukáže na dveře: „Prosím, vystupte si!“

„Krucinál!“ Zibrin vytáhne klíčky od své modré octavie, odpočívající v grindelwaldském autocampingu:

„Když se nevrátíme, prodejte auto!“

Modrý policista, otřesen jejich jistotou, vezme klíčky. Zasalutuje a zmizí.

Cesta k Eigru je volná.

Zubačka zapře jako spokojená kočka a rozjede se. Kolem nich se objevují švýcarské plakátové louky, plné žlutých a červených květů, politých pohodou dnešního odpoledne. Slunce zlatí hněd' chaloupek a stříbrí sněžné velehory. Duše se uklidňují, mizí předcházející starosti.

Dnes přespí Kuchař a Zibrin v chatě na Eigerkletscheru blízko stěny. Redaktor pro záležitosti Eigru Victor Stoll tu má natrvalo rezervovaný pokojíček. Chystá si zprávy a pomyslí přitom na československé hokejisty, kteří v tomto roce překvapili v Ženevě a Lausanne dobytím titulu mistrů Evropy. Ale Eiger? Angličané první dobyli osmitisícovky Mount Everestu, Kangčhendžangu, Italové Čogori, ale ani jeden Angličan, ani Ital dosud nezvítězili nad Eigrem. Budou to Čechoslováci, kteří první zdolají po dvou letech mordýřskou stěnu?

Ti zatím usínají, v polospánku slyší naposledy před výstupem lidský hlas: italská pokojská se modlí ve vedlejší místnosti nad růžencem - modlila se zřejmě i za Mayra - aby jim byl Bůh milostiv.

/ 30. srpna / Nová kapitola Eigru začne obyčejně. Jako většině lidí na zeměkouli se jim nechce vstávat. Po třetí hodině přece jenom vylezou z dek, mžourají očima a narychlo míchají vejce. Nasadí na záda těžké batohy a pootočí se k tiché chatě:

„Tak jdeme! Ahoj! Na shledanou!“

Venku je tma a chladno. Šlapou měkkou cestičkou po travnatých svazích. Přejdou suťové pole a jsou na ledovcovém; je předzvěstí obrovské hory. Na nohou občas cvaknou stoupací železa. Stanou pod Eigrem a rozsvítí na přilbách baterky.

Radan Kuchař přikročí k trhlíně dělící ledovcové pole od stěny. Přeskočí ji a chytne se malého výstupku. Za ním se prohne k Zdenovi lano, bude je spojovat po dlouhé hodiny výstupu.

Prvními snadnými úseky hora láká člověka výš. Jdou téměř najisto, připadá jim, že tu byli mnohokrát, a zatím tu prohráli jen jednou, když museli hned na začátku utéci před špatným počasím. Znají horu spíše z popisů, fotografií a pojmenování jednotlivých míst.

Mají za sebou první délky lana. Batohy s výstrojí a jídlem na čtyři dny jsou dosud lehké, jako vždycky na počátku. Stoupají strojově a tiše, jen jejich „Pojď!“ a „Dober!“ a občasné zašramocení porušuje klid. Nahoře svítí hvězdy, je dobré mrazivé počasí. Severní stěna mlčí, jako by zatím nevěděla o přítomnosti člověka.

Vystoupí rychle podél Prvního pilíře na vrchol Rozpukaného.

Rozednívá se. Kolem se objevují lámavé a mokré skály.

Hora už vyslala první zvědy, havrany. Přelétávají a naříkavě krákorají. Radan se podívá dolů na Zdena:

„Potvory.“

Zdeno se usměje:

„Jó, žerou horolezce. Čekají na nás.“

Vtip pomáhá přemoci tíhu situace. Visí tu roztřepený ruksak a civí otvory rozbitého aparátu. Nejhorší jsou stopy po Mayrovi. Objevují se na ledových a sněhových úsecích a svým položením a přiměřenou velikostí říkají, že byl zkušený horolezec. Kde stopy skončí? Jaké to bude místo? Budou prvními a jedinými svědky, kteří to místo spatří, protože později ho pokryje led a sněh.

Radan se snaží zahnat podobné myšlenky, bude je potlačovat po celý výstup, ale obává se, že se budou vracet. Soustředí se na lezení. Levá ruka - pravá noha. Leze uvolněně, s minimální silou, a vyvažuje šlachovité tělo.

Dostávají se k Hinterstoisserovu traversu. Odtud nevedla cesta dál. Andreas Hinterstoisser před dvaceti lety vtipně objevil, že k Prvnímu ledovému poli je možné postoupit zhoupnutím na výše zavěšeném laně. Bylo to dočasné vítězství. Vzápětí přineslo smrt jemu i jeho třem druhům. Zhoršilo se počasí, vzdali se dobytí hory, chtěli od ní už jen vlastní životy. Ale nenechali v traversu lano. Stal se pro ně pastí, v opačném směru ho nezlezli. Od té doby se vždy kývá v traversu za horolezci lano, zanechané pro případný ústup.

Také nechali rezervní lano ve stěně a postupují ledovým polem.

Slunce zatím obešlo severní stěnu, nyní pospíchá údolím, před hotelem Kleine Scheidegg se hemží lidé: platí opět zvýšené taxy za dívání do namontovaných dalekohledů. Pozorování dnes dostává exotický ráz, jsou to Čechoslováci. Nikdo o nich dřív neslyšel, určitě se zabijí. Rozhlas, televize vysílají první zprávy, na městských letištích startují letadla s fotoreportéry: cíl Eiger!

První letadélko přilétne po desáté hodině, dokončují právě postup doleva po Prvním ledovém poli. Nepostoupili ani o metr výš, museli k ledovému žlabu „Eisschlauchu“, ten teprve vede vzhůru k Druhému ledovému poli. Stroj prolétne necelou stovku metrů od nich, tady ve skále a ledu zní jako pouhé bzuzení čmeláka. Později se objevují další, mávají na pozdrav křídly, ale oni si letadel už nevšímají. Musí vzhůru.

Stěna se nahoře ohřívá slunečními paprsky a teplem průzračného nebe. Již není mrazivé noční ticho. Lámou se odštěpky zvětralé skály a padají první kameny. Ale to je teprve ouvertura Eigru.

Ledový stometrový žlab. Nyní pomalu. Zatlučou ledovcovou skobu, vysekají stup, zase skobu, pomáhají si lany. Teplota málo pod nulou, teče z nich. Radan si náhle uvědomuje, jak dlouhou dobu opakuje německy větu: „Die Bedingungen sind nicht ganz gut.“ Chce ji zahnat, ale pak zjistí, že ji zase mumlá česky: „Podmínky nejsou zcela dobré!“ Zdeno je na tom stejně. Hlavou mu táhne jakýsi popěvek, nějaká mizerná odrhovačka, nemůže přijít na to jaká.

Je už odpoledne. Stometrový „Eisschlauch“ jim vzal dvě hodiny. Batohy ztěžkly a táhnou dolů. V stále se zvětšující propasti pod sebou pozorují hrst teček, proužek mezi nimi znamená nosítka, záchranka vyrazila teprve nyní hledat to, co zbylo po pádu z Mayra. Myšlenky se honí, přicházejí, zaháníš je, vracejí se.

Hora skončila předeheru, její nástroje, a hlavně bubny, znějí naplno. Kámen za kamenem se řítí kolem nich. Mimoděk se uhybají, tisknou se k nepřátelské stěně a zase postupují šikmým traversem přes Druhé ledové pole. Zdola se jim jevilo jako pár čtverečných metrů, ve skutečnosti je nesmírné: sto metrů vysoké a čtyři sta široké.

Radan znervózní. Zdenovi spadla přilba. Pozornost se třísťí mezi padající kamení a výstup. Jsou unaveni a přitom se přibližují k

vyhlazenému pilíři, přiléhavě pojmenovanému Žehlička. Zde to nejvíc lítá, povrch je doslova přežehlený. Postupovat teď znamená riskovat. Půjdou dál, až chladná noc opět promrazí skálu. Hledají místo pro nocleh a najdou skalní přílepek jako skříň a na něm plošinku velikosti židle.

Zdeno vaří na tuhém lihu ze sněhu čaj a Radan se usadí. Dá si mezi škvíru batoh s přilbou a posadí se na ni. Přitluče skoby a přiváže se; nohy visí nad propastí.

Srkají čaj a v duších se rozlévá blažený pocit, veliký kus Eigru je pod nimi. Nechal se poznat, jaký je, ukázali mu také, co umějí. Zatím se stmívá a na obloze, která je tak blízko, přeskakují třpytivé hvězdy. Prožijí noc v bivaku na Eigru, to se pošťestí jen málokomu.

Kanonáda hory s přibývajícím mrazem tichne, první dějství končí. Zítra bude fajn - říkají, dávají si dobrou noc a balí se do horolezeckého pytle.

V této poloze přichází jen polospánek se sny a vzpomínáním. Radan bude znovu u Liberce na Skaláku zlézat s kluky a obdivovat Jožku Smítku, Procházku a bratry Chlomy, kteří měli při vrcholcích skal ukryta před fašisty svá horská hnízda. Ve Skaláku získal techniku lezení, umožnila mu cestu k nejvyšším vrcholům, vždycky vzpomíná na Skalák s vděčností. Zase sedí všichni pod Kapelníkem mezi borovicemi, Olda Skopal zpívá svým hlubokým hlasem.

Radan sebou trhne, probere se a masíruje ztuhlé nohy. Mrzne, zítra bude nádherný den.

/ 31. srpna / Ten den nebyl pro ně šťastný. Ale to ještě nevědí ráno, když odpočinutí stoupají šedomodrým ledem Žehličky k Bivaku smrti. V něm prožili svou poslední noc života Němci Sedlmayer a Mehringer, zřejmě tu spal naposledy i Mayr. Už na tom musel být zle, zde už ztratil klid, tady by zřejmě dal všechno za přítele, jenž by ho ve chvílích postupu jistil lanem a svou přítomností. Chyběl mu druh, jehož se pro slávu ze samostatného výstupu zřekl. Rakušan už si nebyl jist, sekal v ledu mnohem větší stupy, než bylo potřeba.

Radan měl také strach a docela jiný pocit než kdykoliv předtím. Někdy strach vystoupil víc. Potlačoval ho, ale ne zcela, říkal si: je

dobré trochu se bát, abych neriskoval. Víc než blížící se nejtěžší černé a nevlídné skály Rampy a Božského traversu je znepokojoval neustálý ruch. Zdálo se jim nespravedlivé, že zatímco stěna vyčkává a dosud mlčí, lidé hlučí a touží po senzaci. Kolem nich neustále bzučí dvě tři letadla.

Zas pro Radana existuje jen stěna. Pracuje úporně, led v malých sprškách stříká od kladivocepínu. Zapne kladivocepín do karabiny a leze. Zmocňuje se ho radost nad pružností vlastního těla. Náhle ji vystřídá zděšení: cosi není v pořádku! Pozdě. Kladivocepín vyklouzl nedovřeným pérem karabiny, skáče po skalách a metá podivné kotrmelce. Co teď? Vrátit se? Mají za sebou přes polovinu stěny.

Rozhodnou se pro cestu k vrcholu. Výstup se zpomalí, na nejtěžších úsecích si posílají po pomocném laně nahoru a dolů svůj jediný cepín. Jsou v Rampě; led, černobílé skalky, převisy. Na jedné ledové skalce Radan vidí - Mayrovy stopy končí.

„Tady ten hoch sletěl.“

Prohlíží si místo. Mayr šlápl dobře ještě levou nohou, ale pod pravou se mu uloupl kousek ledu malý jako školní sešit. Trochu se toho místa báli, čekali, že bude bůhvíjak těžké. Teď byli rádi, že je za nimi. Led nad jejich hlavami je poprvé nedotčený, po dva roky po něm nepřešel člověk. Radan se obrátí k Zdenovi, hlasem si ověřuje jeho přítomnost:

„Zdeno?!“

„Radane?!“

Pocit blízkosti toho druhého je báječný, jsou šťastni, že jsou spolu.

Doba pokročila, je pozdní odpoledne, stěna opět hází kameny. Únava sedí ve svalech, ale přiznat si ji je v těchto místech přepychem. Zdeno ví, že všechny nitky a nervy musí mít ve střehu. Je tahoun a zdatný protivník stěny. Medvědí tělo a náklad představují plný metrák váhy. Kdysi měl z lyžařiny přeražené stehenní kosti, lékaři nevěřili, že bude sportovat. Ve stehnech má ocelové dráty, při hlubokém dřepu vrzají. Měsíce chodil o berlích. Pak odešel natrvalo do hor a nosil obrovské těžké batohy do chat. Z Trangošky na dvě hodiny vzdálený Dumbier vynesl na zádech devadesátišestikilový

sud petroleje. Tak trénoval. Ale nikdy nezvedl levou nohu až nahoru, musel ji při výstupu zvedat rukou.

Ze stěny vyčnívá špičatý skalní nos, dá se na něm rozkročmo sedět. Rozhodnou se pro nocleh, ale předtím musí opatřit ze vzdáleného pramínku vodu. Radan k němu opatrně postupuje. Hltavě pije, zpátky nese jídelní misku vody. Jíst se nechce, ale nutí se, jídlo znamená sílu a život, tělo je nejpotřebnější část výstroje. Polykají med, sýr, kousky čokolády a kuchař dvoučlenné expedice Zdeno připravuje teplý šumák, sám si ho chválí, pak zouvá promočené boty a přistihuje se, jak si šeptá: Holky, nespádněte!

Usednou za sebou rozkročmo na skalním nose, je to mnohem horší než včera, ale cítí teplo svých těl. Začínají svůj každodenní hovor na nejdůležitější téma:

„Co myslíš, bude hezky?“

„Bude dobře.“

Potom se přou, jak se dělá správně lečo, div se nepohádají. Pak zmlknou, všelijak se o sebe bratrsky opírají a takřka probdívají druhou noc.

/ 1. září / Vybalují se z polyethylenového pytle, chránil je před zimou a vlhkem, stahují péřové bundy. Přesto mají ztuhlá těla, dlouho trhou svaly a připravují se k rozhodujícímu nástupu. Svážou dvě skoby namísto ztraceného cepínu. Před nimi se vypínají vysoké hladké plotny Božského traversu. Po něm postoupí do posledního ledového pole Pavouka a pak výstupními spárami na hřeben Mittellegi a odtud k vrcholu do výše 3974 metrů.

„Panečku, náramně se to říká,“ rozesmějí se, když si opakují ráno postup.

Ale myšlenka, že se vrchol blíží, je povzbudí k ohromnému nástupu. Zdolávají ledové plotny Božského traversu metr za metrem. Radanův červený svetr se sune šikmo stěnou, za ním postupuje tečka světlezelené Zdenovy košile. Zapomněli na celý svět pod sebou, nevšímají si bzučících letadel, pracují jako nejpilnější dělníci světa, brzy z nich teče v chladivém ránu pot. Jen pevná půda chybí pod nohama, pod nimi se otvírá největší propast celého výstupu.

Vstupují do Pavouka. Do stran vybíhají zrádné škvíry a spáry posledního ledového pole. Kdo v minulosti postoupil až sem, byl horou lapen, odtud už není možný ústup, cesta k vítězství a životu vede jen na vrchol. Lezou už celé hodiny, věčnost uplynula od chvíle, kdy si v duchu přáli, aby toto ráno a tento den byly dobré. Teplo dne zatím rozpouští ledový povlak stěny do tisíců pramínek. Severní stěna prožívá během léta neustálý koloběh, v noci zamrzá, ve dne se rozpouští. Tentokrát padající kamení střídají kusy ledu, už z ohromných výšek slyší jeho hvízdání.

Radan teď postupuje první. Je nejlepším československým lezcem, někteří novináři ho překřtili na horolezeckého Zátopka. Není to jen v technice lezení, ale v rozvážnosti, znalosti skály a počasí. Dosud se nenašlo v žádné hoře místo, které by ho zastavilo. Probil se jako první člověk na světě nejtěžší severní stěnou Kavkazu Nakra-Tau. Ale před nastávajícími těžkostmi se tají dech. Před ním je plotna, ne větší než dvanáct metrů. Pokrývá ji ledová vrstva. Pokouší se vysekat stup, marně. Pokusí se tedy zatlouci skobu, nejde to. „Die Bedingungen sind nicht ganz gut.“ Zas si opakuje tu německou větu. Ano, snad v jiných podmínkách - když je vrstva ledu silnější anebo když je skála zcela holá - by to šlo. Osekává led, ale ten se jen štěpí. Takhle by tu prožili věčnost. Ustane, rozbálí karamelu a bezmyšlenkovitě ji strká do úst.

Zastavili se, potůčky vody proudí stále silněji stěnou, brzy člověk neprojde vůbec. Co teď?

Zpátky? Stranou? Ale kam? Je to zatím nejkritičtější místo celého výstupu, daleko těžší než to, kde sletěl Mayr. Očima ohledávají malou plotnu.

Radan vždycky říkal mladým adeptům horolezectví: nikdy nesmíte ve stěně riskovat. Ale nyní stojí sám před podobným rozhodnutím. Jestli z toho vyjdou se zdravou kůží, nikdy se nepřizná, jak moc riskoval. V podstatě je rozhodnut: zahájí volné lezení. Kolik může trvat zdolání téhle plotny? Pět minut? Výstroj, skoby, kladivocepín, všechno náradí vymyšlené za celou historii dobývání velehor je teď bezcenné. Zůstává jen člověk a stěna. Ve chvílích, kdy stál, ohmatával zrakem každý záhyb a skulinku. Teď je znova propátrává

zrakem i hmatem. Nejde do nich dát ruku, jen některý z prstů. Najednou je obrovské ticho. Leze. Těch pět minut se zdá věčností. Cítí, jak mu voda vtéká do rukávů a rozlévá se po celém těle. Blíží se k vrcholu plotny.

Dole ho sleduje Zdeno. Kdyby teď Radan spadl, poletí dvanáct metrů k němu a dvanáct pod něj. Vydrželo by to lano?

Konečně je Radan nahoře. Zdeno si oddechne. Nyní je řada na něm, ale Radan už nahoře zatloukl skobu a bude ho jistit. Vystoupí k němu. V tom okamžiku stěna zarachotí. Radanem otřese silný náraz, křečovitě se drží zaseknutého cepínu. Zasáhl ho valoun ledu, zachránila ho hornická přilba. Pocítí k ní vděčnost. Od vrcholu je dělí pouhých dvě stě metrů. Ale nechtějí ten den už znovu riskovat. Rozhodnou se na malé plošince pro třetí noc ve stěně.

Ten večer nic neohřívají, vymačkávají do úst poslední zbytky medu od včel, co chová Zibrinův táta. Jsou naskrz mokří, ale znepokojuje je, že není zima. Hvězdy nevycházejí, obloha je smutná. Je to už tradice, že Eiger nakonec udeří zlým počasím. Spí v místech, kde spali před čtyřmi lety Italové Corti a Longhi a Němci Nothdurft a Maier. Zastihla je bouře, jediného Cortiho vytáhli zachránci živého na ocelovém laně po devíti nocích strávených ve stěně. Říkají si jako každý večer:

„Bude dobré počasí?“

Nenajdou odvahu, aby řekli, že bude špatné. Tu noc hvězdy nevycházejí a k ránu začne sněžit.

/ 2. září / Vyrazí ještě za tmy. Pospíchají. Sníh stále více přikrývá stupy a chyty. Musí ho smetat rukavicemi. Překonávají tři délky lana a dostávají se na vrcholová pole Mittellegi, jež vede k vrcholu. Kryje ho dosud mlha.

V té chvíli bzučení vzdáleného letadla náhle ustává. Zachvějí se. Letoun typu Norécin se v tomto okamžiku tříští o skály.

Zahyne pilot Zumstein, fotoreportér Zust a sekretářka Lütlyová.

Poslední obtížný úsek, a jsou na hřebenu. Ukládají skoby do batohů a připevňují stoupací železa. Všechno zlé je za nimi. Mlha mizí, objevuje se slunce, ozařuje ledové krajky lemující hřeben. Jako by se

jim pojednou chtěla stěna tou krásou odvděčit. Před nimi je stříbřitý vrchol špičky a pak už je jen prázdno a modré nebe.

Podívají se šťastně na sebe a podají si do krve rozedřené ruce:

„Tak to máme za sebou.“

Pocit, který těžko někdo přesně popíše. Vědí jen, že je daleko báječnější než ty, které přijdou. Za několik hodin jim už budou lidé v údolí nabízet bankovky za části výzbroje, které prošly Eigrem, budou se podepisovat na mapy a pouzdra od dalekohledů a usmívat se do aparátů a filmových kamer. Půjdou Grindelwaldem a lidé ve špalírech budou tleskat, mezi nimi i policista v modrém. S omluvou jim vrátí klíčky. Ale to všechno, celá ta sláva se nevyrovná tomu, co prožívají nyní.

Mačkají si jeden druhému do úst poslední zbytky kondenzovaného mléka z tuby a smějí se jak děti.

Plná bedna šampaňského

Na tu noc a na ten zápas nezapomenu. Byl to zápas, jaký neměl ve světě házené obdoby. Teď se projíždíme v malém zaskleném parníčku nahoru a dolů po Seině, nad námi září hvězdnaté nebe a po stranách vyplouvá jarní osvětlená Paříž, obrovitá Eiffelovka, jehlan na konci Champs Élysées, mohutný Louvre, Palác spravedlnosti, Notre Dame. Číšník v bílém přináší měděnou mísu plnou hořící vodky, rozpoznávám jednotlivé tváře, a hlavně oči Racka, hoří stejně jako plameny, a rty, zmáčené vínem a štěstím, šeptají bůhví pokolikáté:

„Kluci, pořád tomu nevěřím!“

Mně se taky zdá všechno nějak neskutečné. Nejsem opilý, sedím jakoby šokován a všechno se vrací ve velkých obloucích jako vysoký odražený míč.

Ta noc začínala slavnostně. Lehce jsme naklusali do sálku Pierra Coubertina, splnil se nám náš několikaletý sen hrát zase ve finále o nejlepší mančaft Evropy a tím fakticky celého světa. Navíc probíhal turnaj evropských mistrů popáté, bylo to jakési malé jubileum veliké soutěže. Vstoupil jsem do branky a rázem se mi udělalo lépe. Do toho okamžiku jsem byl nervózní a potil jsem se. Tyče po stranách a břevno mě uklidnily, branka je vlastně můj druhý malý svět, široký tři a vysoký dva metry. Ale pořád mi bylo hůř než jindy, naproti běhalo Dynamo Bukurešť, prakticky národní mužstvo mistrů světa. Rumuni byli úžasně sebevědomí, vyzařovalo to z každého jejich pohybu a úsměvu, chtěli nás duševně porazit předem. Popravdě řečeno, naše porážka se tu tak trochu očekávala. Doma nám taky zrovna moc nevěřili, vždyť s námi neposlali ani jednoho novináře. Jenom my jsme věděli, že dnes vyhrájeme.

Udělalí jsme pro dnešek úplně všechno. Vyždímali jsme ze svých těl přes zimu kbelíky potu, běhali jsme rychlé sprinty, kluci na mě stříleli tisíce míčů. Vyřídili jsme nejdříve východní a pak západní Němce. Zvláště pro házenkáře z Göppingenu, co pohár Evropy už dvakrát vyhráli, to byla pohroma. Úplně jsme je převálcovali jak ve

Stuttgartu, tak v Praze. Němců přijelo do Paříže nejvíc, nesmírně rádi by byli viděli, abychom rozbili také Rumuny, mrkala tu červená světýlka jejich televizních kamer, chystali se vysílat finálový zápas od začátku do konce.

Sálek byl nabitý k prasknutí. Dýchalo to na nás tím zvláštním francouzským jarním teplem, cítili jsme, že Pařížané budou při nás, tehle národ odjakživa nemá rád suverény, a Rumuni se ten den tak chovali.

Soupeře jsme měli tentokrát náležitě prokouknutý. Našemu trenérovi Beďárovi Königovi se ve světě říká „handballový profesor“. Než upsal život házené, brousil čočky do brýlí, hodně z té jemnosti a přesnosti přenesl do sportu. Jezdil Rumuny přímo studovat, na magnetofon si namluvil, jak kdo hraje, a mně předal úplný elaborát, kdo a kam střílí. Střelba je většinou stereotyp, jednou jsem chytl rány tak výbornému střelci, jako je Pepík Trojan, se zavázanýma očima.

Rumuni přebíhali před námi. Kanón Moser. Jak vyskočí před zónou, vystřelí většinou na levou ruku brankáře. Ivanescu zas do levého horního rohu. Elaborát mě uklidňoval. Rumuni se mě trochu báli. Měl jsem až do dneška pověst nejlepšího brankáře světa. Odborníci napsali, že Jiří Vícha působí odstrašujícím dojmem a bere střelcům dech. Vynašel jsem prý nový styl. Neefektní styl, neskáču a nepadám - padáním se člověk vyřazuje z další hry - jen strkám ruce a nohy tam, kam je třeba. A musí to být sakramentsky rychle, experti změřili rychlost míče vystřeleného z náskoku - sto pětadvacet kilometrů v hodině. Účelní Němci, jejichž učitelé Heiser a Schelenz vynalezli házenou před padesáti lety, byli do mě a mého stylu tak trochu paf, uznávali ho, došlo to tak daleko, že si zjistili datum narození mé dcery Marcely a poslali jí pár dní před tím výročním panenku.

Zápas začal. . .

Vilda Sviták dal brankáři Redlovi první gól kolem boků. V protiútku dostal míč jejich nejlepší střelec, vysoký Moser, a jak vyskakoval, bleskl mi hlavou ten elaborát, kam vystřelí. Strčil jsem tam ruku. Balón vletěl úplně na druhou stranu a žďuchl do sítě.

Zápas se měnil v naši sportovní katastrofu. Vytahoval jsem míč za míčem ze sítě. Kluci nemohli Rumuny vůbec uhlídat. I bleskově rychlému Vojtovi Marešovi, jehož přezdili ve světě na „tisíc čertů“, Moser pořád unikal. A já chytal mizerně. Mám ve zvyku po každé blbě brance, kterou jsem zavinil, kývnout hlavou a prohlásit:

„Ta je moje,“ a pro sebe si dodat: „napravím to.“

Ale tentokrát jsem kývl jen dvakrát nebo třikrát, slova mi sice šla do úst, jenže nešla ven, neměl jsem sílu se k těm brankám nahlas přiznat, vždyť jsme na tento den čekali čtyři roky. Dostal jsem zas další gól od Mosera úplně jinam, než to naplánoval Beďár König, a to mě rozviklalo. Napadlo mě: elaborát je nanic. Dostal jsem na Beďára Königa i trochu vztek. Měl jsem chytat jako obvykle, nemám přece ve zvyku dávat někam ruce nebo nohy napřed. Můj pověstný klid mě opustil.

Klukům to taky nešlo, všechno se sepsulo dohromady, chtělo se mi brečet, obecenstvo bylo tiché a smutné jako na funuse.

Rumuni vedli v půli o pět gólů 10:5.

Takový zápas je v házené už prohraný. Nikdo nám už nevěřil. Jen Beďár König. Nikomu nenadával, jeho chytrá očička mrkala a mlel stále svou:

„Hrajte to, co jsme si řekli. Pořád to platí. Jen změníme trochu taktiku ...“

Beďár König byl nádherně vymustrovaný, měl tmavé šaty a bílou košili, kravatu, všechno jak na nějakou slavnost. Tvářil se skoro nadšeně i teď, jako by takový průběh boje čekal. My byli zpocení jak myši, dresy se na nás lepily, dušičky úplně scvrknuté. Věděl, jak nám je?

Nejvíc mi bylo líto Zdeňka Rady. Měl jsem teď vztek na všechno.

Sport se neptá, jak komu je, a rozkazuje: hraj! A někdy ti lidé za ochozy nadávají a pískají, a vůbec nevědí, v jakém jsi zoufalém stavu. Radovi, jemuž říkáme Racek, umřela nedávno v pražské nemocnici máma a ve druhé, na jiném konci Prahy, mu ležela žena a čekala už pět měsíců na porod, který stejně asi nedopadne dobře. A Racek měl hrát a myslet na to, jak porazit sebevědomé Rumuny.

Rozestavili jsme se po sále. Náhle jsem byl klidný. A kluci kolem mě se taky tvářili, jako by už o nic nešlo, dokonce se někteří usmívali. Podíval jsem se na Beďára Königa, byla to jeho zásluha, že nás dostal do tohoto stavu. Oči mu vyhasly. Najednou mě napadlo, že je mu hůř než nám, vždyť on byl fakticky generál tohoto malého vojska Dukly, které dnes tak mizerně válčilo v Paříži. Jen před námi nedával na sobě nic znát.

Na začátku druhé půlky se vůbec nic nezměnilo. Rumuni dali tři góly, my jenom dva. 13:7. Pobíhali klidně před námi, nehráli jsme už těsnou osobní obranu jako v první půli a oni se tak nešprajcovali. Zápas dostal formální průběh.

Ve skutečnosti to muselo být tak, že jsme vlastně čekali, až si budou jisti vítězstvím. Ta chvíle nastala. Moser na mě vystřelil strašnou pecku a já ji vykopl. Kluci dali z protiútku gól. Pak jsem ztlumil tělem míč Ivaneskovi a Pepík Trojan dal další gól. Znovu dali naši branku. Rumuni vedli o tři. 13:10. A to není už tak moc. . .

Opět na mě stříleli, vyrazil jsem. Stále častěji jsme měli míč, jim počalo být úzko, ztráceli klid. Na nás se začaly přece jenom projevovat kbelíky vylitého potu a pak také plán Beďára Königa. Rumuni hráli ten stereotyp, a jak jsme jim teď šlapali na paty, stříleli tam, kam König předpovídal. Chytl jsem už podle svého a také trochu podle toho receptáře. Oči rumunských střelců znejistěly a rostl v nich strach. Byl jsem pro ně opět nejlepším brankářem světa. Podobali se náhle boxerovi, jenž chytl nečekaný úder, zalykl se a poprvé v zápase pomyslel na porážku.

Obecenstvo všude na světě tento okamžik ve sportovním ringu vycítí, Francouzi začali skandovat:

„Čeko! Čeko!“

Rumuni faulovali a někdo z našich měl jít střílet trestnou sedmičku. Nejlépe je střílel Zdeněk Rada. Ale ten přece dnes nemůže, to dá rozum. Jenže Beďár König ho tam poslal. Strnul jsem. Zdeněk Rada ji dal - do tyče . . . Rumuni si oddychli. Stále vedli o ty tři branky. Někde v mém nitru hlasitě tikaly a ubíhaly hodinky vstříc konci zápasu.

Plujeme teď po Seině dolů, ozářené památky Paříže k nám nyní připlouvají v obráceném pořadí. Seina ubíhá pomalu, parníček pluje rychleji. Nikdy jsem na tom nebyl jako dnes. Pořád se mi zdá, že jsem šokován, nemůžu ani pít, ani se opít, vyčerpal jsem se k smrti. Kluci tu sedí podél stolu, jsou jak beránci, všechno z nás vyprchalo v šatně a v sále Pierra Coubertina.

Dali jsme další gól.

Uvědomuji si: dobrých dvacet minut jsem už nepustil branku.

Další gól do Redlovy sítě.

13 : 12 .

Do konce chybělo sedm vteřin, když právě Racek vyrovnal. Hala šílela. Prodlužovalo se o dvakrát pět minut.

Rumuni měli v prodlouženém čase výhoz, a tím nesmírnou výhodu. Mohli se zase zmocnit vedení a pak nás už nepřipustit ke střelbě. Ale naši kluci kroužili kolem nich, předbíhali je a nadbíhali jim, Vojta Mareš a Pepík Trojan se zas stali pohádkově rychlími křídly. Dokázali opět ve zlomku vteřiny reagovat na každý jejich pohyb, Ruda Havlík, náš tahoun číslo jedna, jim bral dech. Bylo důležité nedat jim jedinou vyloženou šanci.

Už uběhlo těch pět minut, museli se odhodlat vystřelit, protože po další změně dostaneme míč my. Moser konečně vypálil, vyrazil jsem to. Ale ani my jsme už pořádně nevystřelili a opět se měnily strany.

Beďár König udílel klidně poslední rady, televizní kamery ho sledovaly, aparáty cvakaly - je prima, že si Beďár vzal ty večerní šaty, je vůbec báječný a chytrý chlap - halou teď dunělo francouzsky temperamentně:

„Čeko! Čeko!“

Jen neudělat žádnou blbost! Nevystřelit brzy, aby se Rumuni nezmocnili míče a vedení! Hra začala. Pořád jsme byli u nich a myslel jsem na tisíc věcí a také na to, jak jsem začínal v Plzni, vůbec hodně výborných házenkářů je z Plzně, byl odtud i famózní střelec Vašek Eret. Co tady asi vědí o Plzni? Náš dukelský blondák, co má teď míč, Vašek Duda, ten je taky z Plzně. Prokrista - střílí! Tak brzy! Hala vyjekla překvapením. Míč však mlaskl do sítě, a to byl zlatý

zvuk, úplně jiný než když to pleskne za má záda. Dodnes nevím, jestli měl Vašek Duda tak dobré nervy, anebo je vůbec ztratil.

Do konce chybělo ještě hodně. Vedli jsme o gól. 14 :13.

Rumuni se zoufale snažili vyrovnat, hráli bychom v Mylhúzách nový zápas. Byl to nádherný boj, odborníci, kteří se sem sjeli z celé Evropy, zřejmě nelitovali cesty. Viděl to také největší machr, žurnalista a bývalý německý hráč Hans Apffel; první se v novinách divil, jak knedlíkově pomalí Češi hrají úžasně rychlou házenou. Ve světě se uznával náš přínos házené: blesková hra křídel, trhák a přesilovka brankáře. Přesilovka brankáře je jediná možnost, kdy můžete v házené soupeře přechýslit. V hokeji to brankář udělat nemůže, je těžký, a v kopané to má zas příliš daleko a je to moc riskantní. I v házené je to risk, ale už jsem to několikrát udělal a Hans Apffel chtěl mít právě tuhle novinku nafilmovanou nebo aspoň nafotografovanou, ale nikdy se mu to nepodařilo.

Jak jsem chytil Ivaneskovi střelu, napadlo mě: udělám to právě teď a v tom hlavním finále. Vždyť Rumuni udělali poslední pokus zvrátit hru - přešli na osobní obranu: muž proti muži. Šel jsem sám dopředu a přede mnou ustupovala obě mužstva. Hala ztichla, tlouklo mi hlasitě srdce. Snad se všichni zhrozili té troufalosti, v některých očích našich kluků jsem četl strach, v rumunských naději vytrhnout mi míč a hodit ho do prázdné brány. Teprve pak jsem si uvědomil, že tahle dobrodružná cesta mě připravila na pozdější dlouhé hodiny o všechny síly. Uběhl jsem celou vzdálenost jak ve snách a napřáhl jsem ruku ke střelbě, když se na mě Rumuni sesypali. Nesmím pustit míč! Stáhl jsem ho do klubíčka pod sebe a zaryl do něho nehty. V té chvíli mi bylo dočista fuk, zda mi někdo zlomí páteř nebo krk. Sevření se uvolňovalo a spatřil jsem nataženou ruku rozhodčího, ukazoval na sedmimetrový trestný hod za mé sražení.

Kdo půjde střílet?

Kdo jiný než Rada! Beďár tak rozhodl, přestože Racek dnes sedmičku nedal. Beďár mu pořád věřil a snad také chtěl, aby Racek zapomněl na všechny své svízele poslední doby. Někteří kluci se otočili, nemohli se dívat. Bylo s podivem, jak Zdeněk lehce mávl rukou a poslal míč s úplnou samozřejmostí do rumunské branky.

15 : 13.

Navěřili jsme se na něj, jako by on jediný rozhodl ten dnešní zápas. Všechno v hale povykovalo a řádilo, jen Rumuni to sbalili. Byli to tvrdí kluci, ale tohle na ně bylo přece jenom moc. Měli šílený vztek, hlavně na Francouze. Vůbec na konci zápasu nepozdravili a jejich Coman nakopl míč mezi diváky a ten míč letěl přímo na hlavu prezidenta francouzského svazu házené Petita Montgobera. . .

My vůbec v té chvíli nevěděli, že naše radost není ještě u konce. Beďár König šel telefonovat pražským redakcím výsledky. Nakonec mu z Prahy řekli, že má vyřídit vzkaz Rackovi.

Beďár potkal Racka na chodbě. Chvilku na sebe koukali, Beďár byl z těch telefonátů celý ochraptělý, ale na Racka zařval, že se mu narodil zdravý syn a máma je taky v pořádku. Zdeněk pořád jenom něco breptal, že to není možný, a tak podobně.

A pak tomu uvěřil. Francouzi se to také nějak dověděli, protože odněkud přivlekli do naší šatny plnou bednu šampaňskýho. Říkali slova „la victoire“, což znamená vítězství, a „le fils“, což značí syn. Plácali nás po zádech a pak nás nechali samotné. Zátky v šatně bouchaly jak střelba na pařížských barikádách, šampaňské stříkalo a šumělo, teklo nám přes rty a za propoceně dresy. V těch chvílích jsme vůbec nemysleli na to, že jsme zhruba abstinenti, a tu bednu šampaňského jsme spotřebovali úplně celou. Bylo to nejlepší víno, jaké jsem kdy v životě pil, a vím, že už nikdy nebudu pít lepší.

Skokani

Po celé roky se nejlepší lyžařští skokani světa připravovali na mistrovství světa v Zakopaném a na olympijské hry v Innsbrucku. Na severu Evropy, v Norsku, si Toralf Engan mnohokrát vyzkoušel v bazénu, při jakém pohybu těla, paží a nohou klade voda nejmenší odpor. Vypracovával tak zvaný „fischstil“, rybí styl. Je prostý a zároveň jako všechno prosté nesmírně těžký. Ruce jdou při mohutném odrazu krátkým pohybem dozadu a během letu se tělo skloní blíž k lyžím.

Dva roky před hrami je mistrovství světa v Zakopaném. V té době už trénuje naše nejlepší závodníky a také skokany Dukly Liberec Zdeněk Remsa. Někdejší vítěz memoriálu Bronislawa Czecha a Heleny Marusarzové chce chlapce dovést do první třídy. V Zakopaném panuje zlé počasí, Remsa jde zjistit, kdy konečně začne závod, a celé družstvo se neuváženě pouští do tréninkových skoků. Na lyžích si nechávají starý vosk. Při doskoku všichni padají. Dalibora Motejlka stihne výron, Josefa Matouše zranění menisku, zbývající dva, Hubač s Nevludem, končí ten den se zlomenými lyžemi a otřesenou sebedůvěrou.

Filmové kamery však hrčí, Remsova rovněž, natáčejí po několikáté Enganův „fischstil“.

Jinak se už sport příliš podobá přípravě na moderní válku. Zbraně se mezi trenéry tají a kromě povšechných řečí se nikdo nic nedoví.

Remsa hledá vlastní tréninkovou cestu. Odjíždí z Prahy od rodiny, aby byl se skokany liberecké Dukly stále. Spí na svobodárně, rodinu vidí tak dvakrát do měsíce. Příprava je tvrdá. Sám Remsa je z chudého podkrkonošského kraje, všechno, co kdy měl, musel těžce dobývat. Skákal na takových starých prkýnkách, když vyhrál první lyže, spal s nimi v posteli. Mnohokrát musel překonávat strach, svůj přebor republiky vyhrál ve větru a dešti. Levou ruku měl rozsekanou, držel ji dodneška pohromadě ocelový hřeb.

O deset let starší Remsa zahájil s chlapci vydatný trénink. Potřeboval, aby získali dynamickou sílu, výbušnost, odvahu a rychlost. To všechno na jaře, v létě a na podzim. Každý z nich měl

určeno, o kolik se má zlepšit v běžích na šedesát a sto metrů a v běhu překážkovém. Soupeřili ve skoku do dálky, v trojskoku, v pětiskoku a desetiskoku. Ty všechny skoky opakovali ve speciálně ušitých blůžkách, naplněných na zádech a bocích pískem, někdy ten písek navlhčili, aby byl ještě těžší. Remsa dokázal na zemi salto a chtěl ho také na nich, museli se učit akrobacii jako gymnasté. Neměli vzpěračskou činku, tak si zhotovili pro nácvik síly zvláštní posuvný přístroj se starými autobusovými péry. Péra nevydržela, silou je utrhal, a tak je nahradili řetězy. Kromě toho se ani na vojně ničemu nevyhýbali, někteří se stali vzornými vojáky. Po řadu týdnů v roce namáhavě tělesně pracovali, káceli stromy a loupali z nich kůru, krumpáči a lopatami zvětšovali doskočiště pod můstky. A přitom skákali na můstcích s umělou hmotou. Ještě než napadl první sníh, měl každý z nich okolo dvou set skoků na bělostném pásu hmoty PVC. Aby měli co nejtěžší podmínky, vodil je Remsa skákat také za větru a deště. Stál na věži rozhodčích a říkal jim trpělivě chyby, kterých se zatím dopouštěli.

/Kdo je Josef Matouš?/

Poddůstojník československé armády Josef Matouš stoupá na střední olympijský můstek a opakuje si Remsova slova, že ti, kteří skáčí před ním a po něm, jsou lidé ze stejného masa, kostí a krve. Je to blbá věta, a přitom je nesmírně pravdivá. Nebát se jich. Lidi jako lidi. Co na tom, že je tu otec rybího stylu Nor Engan? Což neudělali všechno pro to, aby se mu naučili a zdokonalili jej? Dokonce se to učili mockrát v lese na obyčejném pařezu. Vylezeš na pařez, skloníš tělo tak, aby mělo těžiště co nejniž, a pak se odrazíš v určitém sklonu a do určité výšky. Remsa mu v tom místě, kam má mířit hlava, podržel vždycky čepičku. Také dnes pozoroval Remsa při odrazu všechny, kteří skákali před ním, a řekl krátce:

„Pepíku, na plné kolo a na čepičku!“

Josef Matouš měl až číslo padesát a nesledoval, kdo kolik před ním skočil. Jenom věděl, že dlouho vedl Nor Sörensen a pak další Nor, ten „rybář“ Engan. Na věži měl ještě spoustu času, ale už nechtěl myslet na nic. Je to blbost vůbec na něco myslet, když jde za chvíli

skákat. Jak jeden za druhým opouštěli skokanský můstek, celá ta padesátka nejlepších skokanů z celého světa, zmocňoval se ho nevýslovný klid. A pak přišel na řadu. Ještě se odpíchl, aby nabral rychlost. Nesmí se odrazit dřív ani později. Tam někde ve vzduchu byla pomyslná modrá Remsova čepička. Teď! Mohutně se odrazil a letěl dobře vzduchem, pak udělal ten oblouk rukama a dosedl na sněh. Nemuselo to být špatné, lidi zabouřili potleskem. A zároveň jak mu tohle proletělo hlavou, uslyšel slabé prasknutí.

Propána, zas mu praskla lyže! Neměl už dobré rezervní lyže, ani rezervní vázání. Do druhého kola stačí přemontovat vázání jen na jedné. To bylo jeho prokletí už od malička, vždycky lámal při dosednutí na sněh lyže. Když byl ještě kluk, nikdy to žádné pořádné lyže nebyly, jen prkýnka. Teprve páté lyže v pořadí byly opravdické lyže, táta mu na ně namontoval ocelové hrany. Zlomil je první den. Stoupl si přes potok a ukazoval klukům, jak pruží, a ony, potvory, praskly. Táta mu za to nafackoval, měl pořádnou ruku. Tady v Innsbrucku, kde bylo málo sněhu a tvrdý dosed, zlámal už všechny poppovky, celkem tři páry. Teď bude mít ve svém největším životním závodě každou lyži jinou. Jak tu tak stál a tiše pracoval se šroubovákem, ozvalo se z ampliónu jeho jméno. A hned k němu přiběhl Janko Mráz z lyžařské výpravy:

„Slyšels to?! Vedeš po prvním kole! Všem dáváš na frak. Skočil jsi rekord můstku, osmdesát a půl!“

Dodělal lyže a uvědomil si, jak okolo začaly cvakat spouště fotoaparátů a jak si ho lidé prohlížejí. Rozechvěly se mu ruce. Nesmí tomu propadnout. Stoupal nahoru po dřevěných schůdkách, diváci mu tleskali a uvolňovali cestu. Pod věží rozhodčích stál Remsa. Nedával na sobě nic znát, jen oči pod hustým obočím prozrazovaly jeho spokojenost. Řekl pouze:

„Máš dnes den!“

Nic víc. Remsa příliš dobře věděl, co přijde. Seveřani teď udělají všechno, aby ho předstihli, a jeho může zdeptat vědomí, že vede. A také už zjistil, že dva z rozhodčích mu dali příliš nízké bodové ohodnocení. Kdo je pro ně nějaký Matouš?!

Matouš zatím stoupá k vrcholu skokanského můstku. Říká si, že ani teď se nebude dívat, kolik kdo skočí před ním. Ale tohle byl přece Engan, letěl nádherně vzduchem téměř osmdesát metrů. A Brandtzaeg. A Recknagel. Skoky se jim vyvedly. Matouš se už necítí tak dobře jako prve. Prohlíží si špičky lyží, má přece každou jinou. Několikrát se dívá, zda sedí řádně na skluznici. Pouští se dolů a odráží se a hned ví, že ten odraz není ten pravý, ve vzduchu mu jedna lyže váhne, propadá se dolů. Také délka skoku je o dobré tři metry kratší. Už nevede po druhém kole. Je druhý.

Kruci, kdyby mu to tak vyšlo alespoň na medaili! Do třetího kola dává celou zkušenost dvou tisíc skoků, které dodneška skočil. Ale ani ve třetím kole to není to pravé. Fin Kankkonen a Norové Engan a Brandtzaeg jsou před ním.

Matouš je čtvrtý. V dálce drží rekord můstku. Porazil všechny Němce, Američany, Poláky, Rakušany, Švédy, celou plejádu světových skokanů. Novinářům musí vyprávět o tom, že vystudoval čtyřletou průmyslovku. Táta je výhybkář na železnici, máma tkadlena. Lyžovat začal ve sportovní škole dorostu u strojvedoucího Jaroslava Šípka. Má dvaadvacet let a olympiáda je jeho největším závodem. Kdekdo mu gratuluje k úspěchu. Ale on sám dobře ví, že je to zatím jeho největší výhra a zároveň prohra v dosavadním životě.

/ Rekord /

Jeli tehdy po olympijských hrách autobusem do německého Oberstdorfu ve veliké vánici a někdo nahlas řekl: „Z letů vzduchem nic nebude.“ A přitom většina z nich cítila se zklamáním i ulehčením. Druhý den je však obloha nad Oberstdorfem čistá a jako vymetená velkými košťaty. V tom posledním dnu před lety vzduchem se jdou podívat na ten největší můstek světa. Znali ho zatím z vyprávění, z fotografií a z plakátu, na němž tři lyžaři letěli nad vysokou kostelní věží.

Dalibor Motejlek a Zbyněk Hubač vylezou až nahoru. Skutečnost je ohromí. Je to obrovský, široký můstek, prudký a dlouhý, od začátku nájezdu až do konce doskočiště měří dobrého půl kilometru. Nájezd

na můstku je chráněn před větrem vysokými mantinely, Švýcar Straumann tady naměřil lyžařům až sto šest kilometrů v hodině . . .

Dalibor Motejlek při pohledu na můstek cítí, jak se mu na prsou cosi stahuje. Je to strach. Čím blíž k závodům, tím bude větší. Nejhorší to bude, než se poprvé rozjede dolů, to bude mít žaludek až v hrdle.

Ostatní jsou na tom asi stejně. Večeře jim nechutná, Remsa si je dobírá: „Jezte, mládenci, jezte, všechno za vás nemůžu sníst.“

Ani spát nemohou, leží na společné ložnici, převracejí se na postelích a chodí pít limonádu. Pak Remsa otevře okno, vyvětrá a je to o něco lepší.

Dalibor Motejlek myslí tak jako ostatní na zítřejší den. Zítřka se pokusí překonat československý rekord Huberta Riegra sto jedenáct metrů. Největší boj o něj svede s Matoušem. Soupeřili spolu dlouho, střetávali se už na dorosteneckých závodech. Oba jsou teď vojáci. Jsou stejně staří. Josef Matouš je z Trutnova, Dalibor Motejlek z Harrachova, z dřevěné krkonošské chalupy hostinského, kde bylo půl tuctu dětí. Maminka říkala, že byl do skákání divý už jako docela malý kluk. Lezl prý v kuchyni na lavici, náramně vážně se tvářil, skákal dolů a všichni si ho dobírali, že je to jenom pět metrů. Na klukovské závody na kopci Sachráku se pamatuje už sám, stavěli si tam sněhové můstky. Bylo mu dvanáct let, když skočil na velkém můstku čtyřiapadesát metrů. Ve čtrnácti letech měl v Zakopaném první těžký pád - otřes mozku a pochroumané obratle. Pak se zranil ještě několikrát, ale nic ho nemohlo od skákání odradit. Jako kluk se vůbec nebál, to až později dostával strach před prvním skokem na neznámém můstku.

Usnul teprve k půlnoci.

Nazítří jim připraví Remsa skoro hodinovou rozcvičku, rozprouděné tělo je lepší prostředek na uklidnění než všechny prášky. Čeká je ještě procedura lékařské prohlídky, vůbec všechno nasvědčuje tomu, že jde o lety vzduchem. Nedostávají velická čísla na prsa, vítr by je mohl odtrhnout a opřít se do nich, dávají jim jen malá čísílka na rukáv.

Dalibor Motejlek má číslo jedenatřicet.

Dole vedle doskočiště postavili bufet, kde je pro závodníky všechno zdarma. Pomeranče, šťávy, cigarety. Ačkoliv Motejlek nekouří, zapaluje si teď cigaretu a bafá pro uklidnění. . .

A pozoruje předskokany. No nazdar, zkušený Max Bolkart skočil jen padesát šest metrů! Báł se zřejmě odrazit, doslova spadl s můstku. Další. Josef Matouš. To je lepší. Bez metru stovka. Pak skáče Matouš ještě jednou a překonává výkonem sto třináct metrů o dva metry československý rekord. Tak mu tedy Matouš ten rekord zas vyfoukl.

Dalibor Motejlek si vezme lyže a stoupá vzhůru. Jak předpokládal, je mu stále hůř. Co jestli se něco stane? Při takové rychlosti a délce stačí nepatrná chybička. Trochu ho uklidňuje myšlenka, že udělal dodneška všechno, co mohl. Měl z tréninku v Dukle ohromný fyzický fond, nedovedl se flinkat ani na vojně, stal se vzorným vojákem, výtečníkem, měl za sebou tisíce úspěšných skoků.

Stojí už na můstku a dívá se dolů. Převýšení je ohromné, skoro dvě stě metrů. Nikomu tu asi není před prvním skokem hej, každý je pobledlý a rozechvělý. Klade si na snůh lyže, připevňuje je, ruce se mu lehce chvějí. Když přijde řada na něho, rozšlápne se a jede. Rázem na všechny obavy zapomene, teď musí myslet jedině na skok. Brzy nabírá tu stokilometrovou rychlost, kdy to mezi ochrannými mantinely hučí jako v tunelu. Blíží se k hraně a na té se odrazí. První desítky metrů nic, má příliš velkou rychlost. Pak teprve začne plout vzduchem. Klesne níž, tlaková vlna ho vynese do výšky a zase dál. Už se mu zdá, že dopadne, ale opět ho to uchopí a znovu nese. Je to krásný pocit, jako by plaval ve velikém nekonečném bazénu s termální vodou. Konečně přistává na doskočišti, zatáčí a uvědomuje si tu jedinečnost chvíle, která je vlastně dopřána jen jednotlivcům: takhle létat vzduchem.

Měřiči naměřili sto třicet tři metrů!

Má ohromnou radost, každého by nejráději objímal.

U večere mu Remsa řekne:

„Libore, jen aby ten tvůj rekord přečkal zítřek!“

Jak to myslí Remsa? Copak může někdo letět ještě dál?

Druhý den se to stalo. Matouš překonal den starý Motejlkův rekord o metr. A Remsa říká po prvním skoku Motejlkovi:

„Jsi ve formě! Je to tvoje životní příležitost. Máš ale malý předklon. Přesuň těžiště ještě víc dopředu. Nebudeš se propadat a poletíš dál.“ A dál je také světový rekord. Před patnácti lety to bylo ještě sto sedm metrů. Rakušan Bradl, Švýcar Tschanen, Švéd Netzel, Fin Luiro jej od té doby posunuli o hezký kus dál. Poslední rekordní skok má Jugoslávec Slibar: sto čtyřicet jeden metr.

Motejlek stoupá po točitých schodech na vrchol můstku, nemá ty pocity úzkosti jako včera, skoro se těší na pekelnou jízdu a let vzduchem. Už při sjezdu si uvědomuje, že rychlost je větší než včera, také odraz mu vyjde mohutněji, nese se vyrovnaně vzduchem, a dokonce vnímá zástupy diváků. Přeletí nad červenou čarou, označující sto metrů, a cítí, jak ho vzduch nadnáší stále dál. Mine i modré znamení na sto dvaceti metrech a snáší se k čáře značící sto čtyřicet metrů. Zakrouží rukama, dostane se tak ještě o kus dál a přistane - za tou čarou. Dav lidí zahučí a tleská, pak ztichne, Motejlek dokonce slyší, jak mu pod lyžemi šustí sněh. Všichni čekají na výsledek. Tam, kam dopadl, kráčí obřadně hlavní měřič, vousatý Anwander, a píchá do sněhu tyč. Pak se ozve do ticha tlampač: „Sto čtyřicet dva metry! Nový světový rekord!“

Lidé propuknou v jásot. Po skončení závodu ho obklopí fotoreportéři, novináři, diváci. Někdo namaloval velkou ceduli - 142 - musí tu ceduli držet nad hlavou, tak ho fotografují ze všech stran. Obležení trvá nekonečné minuty, teprve Remsa ho z toho dostává. Jdou pak vedle sebe, mlčí a je jim nevýslovně dobře.

Pár kilometrů od Terezína

Tento příběh začal i skončil pár kilometrů od Terezína. Je to smutný příběh, ale jak víte sami, život není pořád radostný a někdo má víc štěstí a někdo víc smůly. Ten chlapec, o kterém budu teď vyprávět, měl víc smůly. Měl vlastně tolik smůly, že by ji mohl naložit na žebříňák, a s tím žebříňákem by měly dost práce dva páry černejch koní. Ten chlapec se jmenoval Lád'a. Narodil se v Nových Kopistech, co jsou kousek za koncentračnickým městem Terezínem, mámě Albíně a jeho otcem byl Heller, železničář. Starej Heller miloval dráhu, vlaky a lokomotivy, které tu hučely, pospíchaly a protínaly ten syrový kraj.

Lád'a hrál jako většina kluků na vesnici fotbal a hokej. Válel fotbal za Terezín a říkalo se, že by mohl být slavný fotbalista. Byl mohutný, pořízek, silný v obličejí a v těle, a když se valil s míčem, nikdo ho nemohl zastavit.

V Terezíně žije také Jarda Menhart, pozdější trenér národního mužstva v cyklistice. A ten si přál, aby chlap jako Heller se věnoval nejkrásnějšímu sportu na světě, a to byla pro něho cyklistika. Menhart ho chtěl získat pro tu cyklistiku za každou cenu. Fotbalistů je už na světě moc a tenhle kluk jako cyklista mohl udělat pořádnou díru do cyklistického světa. A tak mu věnoval takovou starou híču. Co to híča je, to asi nikdo neví, ale je to asi něco takového jako kraksna anebo strašný pekelný stroj. Ale Lád'ovi se ta híča líbila, a začal na ní závodit. A pak si koupil híču lepší a vyhrál už první závody, měl skvělý fyzický fond a hlavu v pořádku a vyhrával také proto, že mu radil Jarda Menhart. Menhart tomu rozuměl po svém a to mohlo platit na protřelý pražský machry anebo na ostatní cyklistické machry z jiných zemí.

Lád'a Heller dojel až do reprezentačního mužstva, které jelo Závod míru.

Hranici přešlo zbývajících šedesát šest cyklistů. Do dnešního dne jich čtyřadvacet vzdalo a nikdo se nad tím nepohoršoval. Pršelo, padal sníh a potom kroupy, vál studený vítr. Chlapi, kteří projeli na kolech celý svět, slézali z kola a vzdávali. Báli se o své zdraví. Ten

den bylo poprvé hezky. Na větvičkách smrků u silnice začal roztávat sníh.

Na kraji pelotonu s hlavou skleslou mezi rameny šlapal právě on, nováček československého mužstva Heller. V sedle se nekroutil ani nevrtil. Byl těžký a seděl jako přibitý - jak to má být. Odborníci z Čech ho nadšeně sledovali. Také zahraniční experti si ho povšimli, Češi už dlouho nepatřili k nejlepším, pryč byla doba, kdy vyhrávali skoro všechny etapy v Závodě míru. Na to myslel rovněž Heller, když uslyšel poprvé po čtrnácti dnech na státní hranici výkřik:

„Kluci český, vemte za to!“

Doma se mu daleko lehčeji šlapalo. Všechno zlé najednou zmizelo. Bylo toho dost, čím od zimy prošel. Nejdřív měl hnisavou angínu, pak pád a příšerně rozbitý koleno. Tak odjel do Varšavy a do poslední chvíle nevěděl, jestli pojede. Nerad jezdí za velkého vedra. Příliš se potil. Měl rád zamračené počasí, občasné deštík ochlazující silnici a hlavu.

Co přišlo okamžitě po startu v Polsku, toho bylo moc. Než vyjeli na trať, měli promočené dresy. Začala ho bolet prostydlá kolena a promrzly mu ruce. Většinou jeli v teplých rukavicích. Byl to mord. Na polských kostkách „kočičákách“ to bylo dokonce děsný. Když vjížděl na asfalt, měl tělo jak ze skla, které se může každou chvíli rozsypat. Byl příliš nezkušený, aby poznal, že ostatní jsou na tom přibližně stejně. Zdálo se mu, že je mu hůř než jim. Ještě dlouho po dojezdu drkotal zuby a nemohl se zahřát. Spal se skrčenými koleny zabalenými do mastí a fáčů. A přitom se dostal do první desítky závodníků. Snažil se během etapy proniknout mezi špičku pelotonu, která jela v přesném zákrytu, podle toho, jak foukal vítr. Ve špičce se jelo lehčeji, jeli tam většinou samí machři a závodníkům zbyly síly na závěr etapy.

Od starších cyklistů slyšel, jak to bylo báječné za Veselého. Honzík Veselý měl jméno, Belgičani, Francouzi, Němci ho respektovali, dokonce se ho báli pro jeho fantastické cyklistické vlastnosti. Veselý mohl udělat v první lajně navíc místo pro nováčka a dát mu pokyn, aby tam vjel. A cyklistická elita s tím souhlasila, protože to udělal Pan Veselý, jeden z nejlepších cyklistů světa.

Letos se pro československé cyklisty přece jen už našlo víc místa vpředu. Občas tam byl Hasman, Jursa a on. Ze začátku se mu sice zdálo, jako by slyšel ve všech jazycích:

„Co tady chceš, ty vařečko?!“ V domácí mluvě to znamenalo, že se vpředu příliš často motá jako vařečka anebo kvedlačka.

Ale pomalu si zvykli, že je mezi nimi, a matadoři silnic, kteří měli ještě čas rozhlížet se kolem, sledovali - jak se říká, s lehkým úsměvem na rtech - jeho boj o místo na slunci.

Jede se mu teď báječně a nikdo to neví. Jen on sám. Přistihl se, jak si při pohledu na lidi šeptá:

„Ježíšmarjá, tyhle lidi by si zasloužili, aby zas někdo z našich vyhrál.“

Před dnešní desátou etapou se dokonce říkalo, že by to měl být on. Doktor cyklistů Václavík se dokonce s někým vsadil o šišku uheráku, že etapu vyhraje Heller. Ale taky jeho trenér Jarda Menhart na to myslel. Přijel za ním do Karl-Marx-Stadtu. Upřel na něho oči a řekl jemně a také přísně, jako když mu to nařizuje:

„Zkus to po našem.“

Po našem znamenalo:

Nastoupit a ujet celému pelotonu.

Teď si na to vzpomněl při jízdě Nejdkem. Bylo to krásně vyzdobené městečko, takové mírové, jako byl někdy i Závod míru. Normálně si toho cyklisté po deseti dnech strašné jízdy nevšíмали, ale kupodivu tady to vypadalo jinak. Zpomalili všichni spontánně jízdu, zvedali hlavu a usmívali se, jako by to pro všechny byla rodná vesnice. Pestré barvy a lehký větřík. A slunce. Bylo to, jako by jim dával někdo deset dní pohlavky a potom podával chladivou vodu s domácí malinovou šťávou, kterou umí tak výborně dělat například paní Anežka Sedláčková u Nového Malína. Dokonce se smáli a volali na sebe, bylo to, jako by k nim teprve došlo jaro. Na silnici byla napsána velikými písmeny jména všech účastníků. Všichni závodníci se tvářili, jako by se jich to netýkalo, ale každý hledal to své jméno:

Cosma

Schul

Bansborg

Lulau
Heller

Krásně to napsali, s každým písmenem si pohráli. A modře to podtrhli. Modrá je barva naděje.

Do cíle zbývá dvacet kilometrů.

Do cíle zbývá devatenáct kilometrů.

Do cíle zbývá osmnáct kilometrů.

Cítí, že by mohl jet rychleji. Musí v sobě najít odvahu. Vidí Menhartovy oči. Ten to s ním myslel vždycky nejlíp, myslel to s ním nejlíp tak jako jeho máma a táta anebo později jeho žena Zlata. Menhartova tvář, Menhartovy oči, Menhartovy rty:

„Zkus to po našem. Neboj se jich. Nejsou to nadlidi. Mají tělo jako ty a plíce máš nejlepší ze všech. Když neujedeš teď, neujedeš už nikdy v životě. Buď vítězíš, anebo padneš. Ale nikdy v životě si nebudeš vyčítat, proč jsi to nezkusil. Proboha, nebuď tak podělanej. Ujed', i když jsi nováček!"

A tak to rozšlape na plný kule a ujede. Cítí, jak peloton zahučí, jak povykurují, ale jen tak zlehka, jako by si dělali legraci, že právě ujel ten, kterého v elitní špici trpěli mezi sebou z milosti. Naplno šlape a vzdaluje se jim. Kopec je táhlý a dlouhý, dává mu zabrat. Když vyjede nahoru a uvidí před sebou nekonečnou silnici, zmocní se ho hrůza. Nejméně půl hodiny pojede sám, nikdo ho nebude střídat, nikdo mu nebude pomáhat rozrážet vzduch. A za ním jede šedesát pět stíhacích cyklistů, v tomto okamžiku se jim v cyklistice říká chrti. Jako chrti z anglických dostihů. Běží za jediným zajícem, dokud ho neuštvou.

Nevydrží to a ohlédne se. Získal ohromný náskok, jsou daleko za ním, jedou zatím obvyklým tempem, jsou jisti, že ten klouček vpředu skape. Nějaký Heller je nemůže rozházet. Až toho chlapečka dohoní, bude se kymáčet na kole anebo bude ležet někde u škarpy a blít vyčerpáním. Tak totiž končí většina nerozvážných, kteří nemají cyklistický rozum. Matadoři vědí, že na stíhání je dost času. A tak se usmívají a šlapou stejným rytmem dál, potřebují si po zimách v předcházejících etapách trochu oddychnout. Heller je nevzrušuje, asi

jako je nevzrušuje helikoptéra nad silnicí, ve které filmař natáčí první velký únik československého cyklisty po čtyřech letech.

Heller klouže s mírného kopce a zhluboka vydechuje. Únik do kopce mu dal pořádně zabrat. Pak přijde prudký kopec dolů. Pustí to naplno. Je těžký a kolo dostává obrovskou rychlost. S kopce se dá někdy najet víc, než když se jede do kopce.

Jede osmdesátkou.

Už mnoho nechybí do Karlových Var.

Pepík Kolář, řečený Kivi, jedoucí na motocyklu s Kunešem, mu neustále hlásí náskok. Asi po čtvrt hodině jízdy získal na peloton velký předstih. Kolář křičel:

„Máš čtyři minuty!“

Jenže to bylo v době, kdy peloton nebral jeho únik vážně.

A pak je napadlo poprvé, že by to mohlo být vážný, že ten kluk by jim mohl sebrat etapu v tom nádherném lázeňském světoznámém městě, Karlových Varech. A tak do toho šlápli, začali šlapat a štvát se jako chrti. Ti nejlepší z nejlepších zahájili stíhání, jaké do té doby nemělo v tom ročníku obdoby:

Cosma

Bansborg

Lulau

Schur!

Mistři a exmistři světa. Světová elita. Proti jedinému klukovi z Kopist, který jede závod poprvé.

Nejeli vlastně už jako chrti, ale jako vlci. Chtěli zvítězit, ale možná že někteří ho i nenáviděli; že si to dovolil. A možná, že někteří ani neuvažovali, pro ně byla cyklistika v těch letech práce a pracovní příkaz zněl, že mají vyhrát.

Heller toho má plné zuby. Cítí, jak se mu všechno lepí na tělo, je slabý, upatlaný, pot mu teče přes oči a on si ten pot nemůže utřít. A kolem žaludku má děsivý pocit a chce se mu zvracet.

Ale už mnoho nechybí do cíle. Už je ve městě. Už vidí stadión. Ale kolik uniklých cyklistů v historii cyklistiky bylo předjeto až před cílem? Tisíce. Tisíce proto, že ten jediný cyklista má jen jeden mozek a neumí si únik vypočítat. Proti pracují desítky mozků a

desítky párů nohou a nejchytřejší trenéři světa. Je to osud, je to vypočtený, většinou uprchlíka předjedou na stadiónu anebo dokonce před cílovou páskou. Heller už vidí asfaltovou rovinu před stadiónem a zděsí se. Fouká vítr. Vítr má kulatou hlavu, otvírá pusu jak v kreslených pohádkách a hlavně nadouvá tváře. Ale je to klam, je to jen šálení smyslů, je to pot, co mu teče přes oči, a on už nemá čas a sílu ho setřít. Opře se proti větru do pedálů a rozkývá se ze strany na stranu. Vydává ze sebe poslední síly a dává do toho celý svůj trénink a celý svůj cyklistický život. Lidé na něho volají, ale už to nevnímá, už mu to ani nepomáhá.

Bojí se, že uslyší šum pelotonu a pak se kolem něho nelítostně přeženou. Zdá se mu, že stojí, a neví, že jede velikou rychlostí. Už nemá žádné síly, je v něm jen setrvačnost, s jakou dobíhají maratónští běžci. Řada maratónských běžců před skončením běhu anebo po jeho skončení zemřela, mezi jinými Portugalec Lazaro a Řek Stamulis.

Jenže Heller je zřejmě jiný typ. Kouše se do rtů a ze rtů mu prýští krev. Uvědomuje si, že se objevuje stadión. Vjíždí na dráhu stadiónu. Říci, že stadión volá nadšením, je neschopnost autora knihy. Stadión prostě šílí! Lidé vyskakují do vzduchu, líjí na sebe nejen sodovku a limonády, ale také pivo a tlučou se a plácají do zad, jako by vyhráli oni nad světovou elitou.

Jenom Heller a cyklističtí odborníci vědí, že nemá dosud vyhráno. Je vyčerpaný tím dlouhým únikem, může ještě spadnout v zatáčkách škvárové dráhy a rozbít si hubu. Heller, Menhart, Kolář, všichni se toho bojí. A cyklističtí experti z Francie, Polska, Anglie, Německa a dalších deseti zemí v to ve skrytu duše doufají. Že spadne, nedojede. Heller zvládne s třesoucím se rukama poslední zatáčku. Před ním je rovinka. Rovinka jako rovinka. Jeho stíhači nejsou dosud na stadiónu. Trochu zpomalí, aby vychutnal vítězství. Je to ohromná jízda. Triumfální. Jako by přijížděl milovaný prezident anebo francouzský filmový herec Belmondo. Projede cílovou páskou a mumlá spokojeně:

„Tak se přece jen dočkali, že jsme doma zas vyhráli.“

A pustí levou rukou řídítka a mává lidem na pozdrav. Karlovy Vary mají pro vítěze etapy kromě nádherného porcelánu ještě další překvapení. Smí se vykoupat v lázni, zřízené jen pro císaře pána, který si nechal říkat Otec národů.

Vešel dovnitř. Tak tady se koupal Franz Josef. Snažil se představit si ho s licousy, zamračeným čelem, s medailemi a řády, no prostě tak, jak ho znal z poštovních známek, na nichž bylo napsáno Österreich. Pak se podíval na své špinavé tretry a rozesmál se. Kdyby ho tak viděla máma! Její kluk v císařské lázni. Postoupil dál. Předpokoj ozařovalo matné intimní světlo. Bylo to příjemné. Na stolku ležel bronzový bůh času. Naproti ležela také v podobě sošky Diana.

Svlékl se a díval se do zrcadla. Měl silné chlupaté a také krásné tělo. Byl černý a vypadal vlastně jako čert. Ale ten dobrý čert z krásných pohádek.

Nahý vkročil do malého salónku a zůstal překvapeně stát. To nebyla vana, ale třípytla se tu malá plovárna s vykachlíkovaným bazénem a zábradlím, které vedlo k bazénu a které vypadalo, jako když je z pravého zlata. Růžové světlo se tu mísilo se zeleným. Ponořil se do vlahé vody, mračna bublinek jak ze sodovky vystoupila k hladině a on ucítil velikou úlevu. Svaly a nervy teď odpočívaly, mozek horečně nepracoval, nemyslel dosud na zítřejší etapu. Přivřel oči a znovu jel v duchu tu dnešní etapu od chvíle, kdy do toho šlápl. Věděl, že ji pojede takhle v duchu ještě mockrát. Znovu do toho šlapal jak dříve a znovu objížděl s vavřínovým věncem čestné kolo. Cítil, jak ho lidé uchopili a nesli ze stadiónu, tak jako nosili před tisíci lety gladiátory a jako nosí ještě teď ve Španělsku, Francii a Mexiku vítěze nad býky. Viděl pořád usmívající se trenéry Kněžourka a Menharta a Kiviho a zářící oči svého táty, který přijel na nákladňáku s celým jednotným zemědělským družstvem až z Nových Kopist. Láďa na stadiónu krčil huňaté chlapecké obočí. Tvářil se, jako když je mu to fuk, ale dělalo mu to sakramentsky dobře.

Potom se nemohl dostat k autobusu. Pořád ho někdo vítal za sebe i za nějakou organizaci. Nakonec pošeptal jednomu mohutnému řečníkovi:

„Kdybys mě tak, soudruhu, dostal do autobusu, to by bylo náramný. Máš na to figuru.“

Byl to asi dobrý funkcionář. Do autobusu ho doslova donesl na ramenou a lidi odbýval, že je Heller strašně unavený. V hale Grandhotelu na něho čekal ředitel hotelu s lahví šampaňského.

Špunt vyletěl až do stropu.

Podpisy. Stisky rukou. Gratulace. Prostě sláva nejenom až do stropu, ale jak se v Čechách říká, až na půdu.

Cyklisté pokračují v etapovém závodě.

Co bylo včera, je pryč.

Je to jako v ruletě.

Kdo nevyhrál včera, může vyhrát dnes.

Hřbety v pestrých a čistých trikotech se pohupují do vrchu. Je to strhující hudba. Ladislavu Hellerovi dodalo vítězství sílu. Nohy všech stoupají a klesají do tisíců otáček. Kopce jsou Hellerovou doménou. Včerejším vítězstvím nabyt jistotu, peloton už ho také znal. Častokrát je na špici, útočí z první pozice.

Lidé ho poznávají, hledají číslo jeho dresu. Poznávají ho i podle velikých fotografií, které uveřejnily všechny dnešní noviny. Volají jeho jméno. Léta dřel, trénoval, jezdil, nevšimli si ho, a teď za jediný den získal jejich přízeň.

„*Heller!*“

Silnice stoupající do mírného kopce se snaží vejít pod oba temné viadukty před plzeňským nádražím. Všichni nepřátelé jemných cyklistických galusek jsou tu pohromadě: hrbolaté kostky, úzké koleje tramvajů, kanály. Na desáté pozici šlape Němec Lothar Höhne, který závodí a vidí jen na jedno oko. Chce vyjet z mezery mezi kolejemi, a tak prudce stočí své kolo doprava. Další cyklista padá na dlažbu. Skrumáž těl, výkřiků a vzápětí ticho. Cyklisté se zvedají a jedou dál, už mnohokrát takhle spadli, jsou jak gumoví nerozbitní panáčci. Jen jeden zůstává ležet:

Heller.

Dívá se na odřený bok. Pak se postaví na nohu a vykřikne. A padne zpátky na zem. Odnosou ho jako lazara ze silnice. Sklání se nad ním

doktor Václavík. Ohmatává mu bok. Hned ví, že Heller už nikam nepojede. Václavík už projel s chlapci nejeden závod na světě a protrpěl nejednu bolest, ale teď se mu dělá mdlo, potřeboval by francovku, aby si otřel spánky. Tohle je ošklivá zlomenina. Včera viděl Láďu šťastného, dneska mu leží pod rukama s těžkou zlomeninou krčku stehenní kosti. Heller má v očích strašnou bolest, nejen z rány, ale z toho, že pro něho závod skončil. Vždyť teprve včera pořádně začal. Také Václavík mu to řekne rovnou:

„Je to prasklý, Ladíku. Až příště. Příště jim dáš zase na frak.“

Konec nadějí a snů. Heller už nemyslí na závod, převládá v něm bolest. Bolest stoupá nahoru a dolů jako výtah do nejvyššího patra nemocnice. Modrou oblohu, co se na ni občas díval, vystřídává bezútešná střecha sanitního vozu. Je bílá jako smrt.

První dny se prospal z únavy a vyčerpání. Potom už nemůže usnout a nespí ani v noci. Nikdy nebyl zvyklý dlouho ležet, nyní má na celém těle krunýř, je jako želva. Všechno ho škrábe, sádra ho tlačí do zad. Ke zlomenému krčku kosti mu lékař zapustil dráty a bok zašil.

Probral se z narkózy a spatří svého trenéra Jardu Menharta.

„Jsem lazar, Jardo.“

Nešťastný trenér ho marně utěšuje. Ve chvíli, kdy zůstane Heller sám, proklíná kolo. Ale pak si uvědomí, že vedle něho heká děda, který upadl doma na dvorku, druhému sousedovi zas rozmáčkla chodidlo míchačka na beton. Také jemu se to mohlo stát kdekoliv. Ale na kolo už nesedne. Bude chodit dál do továrny, říkají, že je dobrý svářeč, a jsou s ním spokojeni. V hospodě si bude moci dát pár piv jako ostatní. A bude všechno jiný. Ne takhle podělaný. Ať jdou se sportem do háje!

Vracívá se v polospánku do dětských let.

Leželi za stodolou a pozorovali pomalé zástupy v pruhovaných hadrech. Někdy houkl výstřel, některá postavička se sesula, Němci ji nechali ležet a pokračovali dál. Byli blízko terezínské smrti. Později to na startu jedné etapy lámaně vyprávěl francouzskému závodníkovi, vždycky na sebe pak v pelotonu volali. Potom jezdil čestná kola jako vítěz, měl na sobě krátké klukovské kalhoty, seděl

na tátově starém kole, co na něm vyhrál první žákovský závod v Hrdlech. Lidé se mu pro něco smějí, volá na ně, že vyhrál, ale nemůže je překřičet. Nevěří mu, že vyhrál. Probouzí se zalit potem, jako když vjížděl vítězně na karlovarský stadión. Pak počítá závody, které vyhrál anebo prohrál. Víc jich vyhrál. Naposledy se stal mistrem celé republiky. Bylo mu teprve dvaadvacet let. To nebylo tak špatné. Snad by tak neuvažoval, ale sousedovi vedle na lůžku musejí amputovat nohu, a toho starého dědu odvezou na hřbitov.

Poslali ho na dva měsíce s bílým krunýřem do rodné vesnice. Chodí o berlích. Jejich malý domeček se mu zdá oprýskaný. Táta všechno nestačí a on znal dřív po práci jen kolo.

Až se uzdraví, bude to jiné.

Uložili ho na pohovce v kuchyni. Voní tu hrušňová kvetoucí alej, táhne se přes celé Kopisty až dozadu k polím. Za okny bzučí včely, na dvorečku kdákají slepice. Dělá mu to dobře.

Když vyhrál, z bývalé kapličky, na které jsou umístěny reproduktory, se až do noci řinuly polky, slavnostní pochody a valčíky. Všichni chlapani z vesnice seděli v hospodě a probírali to vítězství a ženské to zase probíraly na návsi.

Teď mu fandí celá vesnice, aby zase jezdil. Zpočátku myslel, že se domluvili, když se střídali v kuchyni jeden za druhým. Teta Marie:

„Lád’o, jestlipak víš, že jsem křičela na televizor: Lád’o! Jed’! Jed’, ať tě nedohoní. A dočista jsem brečela, když jsi vyhrál.“

Nakoukl Toth, ten, co pořád chodí s pruty k Ohři:

„Jíš ryby?“

Druhý den přinesl ošatku cejnů, kteří jsou výborní na sádle s kmínem. Jak odešel, vstoupily mu slzy do očí. Najednou si uvědomil, že pro všechny ty lidi znamená daleko víc, než kdyby dělal jenom ve fabrice; oni sami nebyli hrdinové, ale viděli se v něm. Pochopil, že ho pozorovali ty dlouhé roky, kdy se vracíval z tréninku v plandavým tričku. Už tehdy stáli při něm, ale nedovedli to říci, až teď.

Přišli pionýři, přinesli dort a říkali básničku, aby zase jezdil. Přiřtil se kamarád Franta Konečný i s manželkou. Strejda Novák, co řídil

autobusy. Stále byla plná kuchyň. Nejvíc v úterý a v pátek. To přijížděl na kolech rovnou z tréninku celý oddíl Slavoj Terežín. Nikdy nevynechali. Sesedli se kolem něho, jako by byl moudrý stařec, a čekali, až co řekne. Musel se tomu smát, vždyť byl skoro takový kluk jako oni. Pak se rozpovídali a žvanili jeden přes druhého, jak jim to frčí a koho na závodech pobili. To byly nejhezčí chvílky. Vždycky když odjeli, zavřel vrátka a zuřivě trénoval chůzi. Sem tam - o berlích. Celé hodiny. Usmíval se, když někdo začal: „Tak co, budeš jezdit?“

Nevěřil.

Jednou zpozorněl. To táta přivezl z Prahy kolo, na kterém vyhrál etapu do Karlových Var. Poslali mu ho darem z ústředí tělovýchovy, aby měl dobré kolo na další trénink. Dosud na něm bylo číslo 92. Pak byl kvůli tomu kolu malér. Přišel na to, že táta jezdí do okolních vesnic na fotbal, všude ho hned obklopí houf kluků a on jim vykládá: „Tohle kolo jelo Závod míru. To kolo vyhrálo etapu do Karlových Var.“

Chytl se s ním:

„Jak to, že jezdíš s číslem?“

„To nevádí.“

„Jak to že nevádí? Sundej to!“

Táta byl vůbec největší fanda ze všech cyklistických tátů, jaké znal. Střádal mu na závodní kolo a večer, když přivezl na vozíku trávu pro králiky, ještě vystříhoval z novin články, kde se o něm psalo, lepil je na čtvrtky a těžkou rukou kreslil kolem nich tužkovými barvičkami všelijaké rámečky a kyticčky. Láďu z toho mohl trefit šlak.

Utíkaly dny, týdny, měsíce. Jel do Plzně na operaci, měli mu vyndat dráty. Docent Polívka byl tehdy na dovolené, ale na svého cyklistu přijel. Když mu Láďa děkoval, řekl:

„Neděkuj. Mne nejvíc potěšíš, když budeš zase jezdit.“

A Honza Kršiak, který ho učil v nemocnici rehabilitační cviky, mu zdůraznil:

„Berle si nech a neposílej je. Zpátky nám je přivez na kole.“

Z Terežína do Plzně a z Plzně do Terežína je to přes tři sta kilometrů!

Máma někam odešla, přivázal si rychle berle na kolo pod rám a zlehka šlápl do pedálů. Vůbec to nebolí. Nohy se opět točí, spustí hlavu mezi ramena, přivře oči a mhouří je do odcházejícího slunce.

Jede, skutečně jede!

Staří na lavičkách ožili. Kluků je rázem plná ulice, křičí a výskají nadšením. Jede, jen se usmívá. Už je na asfaltce, tady kolo utíká rychleji, mívá poslední baráky, ještě mu Rosa, nejstarší děda z vesnice, mává holí:

„Tak ty mezuláne, zase jezdíš!“

Je za vesnicí. Už je podzim, na stromech visí hrozny švestek, někde bručí pásový traktor. A támhle vybírají ženské brambory. Jedna ho zpozorovala. Všechny narovnávací záda a mávají mu. Zvedají ruce nějak těžce, ale je to pozdrav domova.

Vyhrál ještě řadu velkých závodů.

A pak mu bylo jednatřicet let a chtěl cyklistiky nechat. Ale chtěl ještě krásné kolo, na kterém by si občas vyjel do kraje anebo na kterém by jel menší závody, kterým se říká puťáky.

To kolo si dal seřídít k panu Šťastnému do Roudnice. Psal se únor roku 1970 a měl to kolo hotový. Bylo krásný a mělo cenu jako motocykl a pro něho mělo cenu jako třebas auto Ford Capri, protože to bylo kolo nejkrásnější ze všech kol, co měl, a asi to bude už kolo poslední. Kolo, na kterém bude jezdit své ženě Zlatě k svátku pro květiny, kolo, na kterém bude jezdit na houby. Bylo tak krásný, jako miniaturní favorit, kterého dal zvlášť udělat a seřídít svému pětiletému synovi Láďovi. Bylo tak krásný, že se rozhodl, že na něm ten den nemůže jet, protože byl mráz, plískanice a do toho přšelo. Bylo tak nádherný, že ho v Roudnici ještě nechal, aby ho neušpinil.

A s kamarády šel oslavit do vinárny Pod Řípem, že to senzační kolo má. Jedl šunku, ruský vajíčka, trochu pil. Dvě piva, pár paňáků... Příliš dlouho si jako sportovec odříkal. Bylo to na počest nového kola a také na počest toho, že tátovi bude zítra sedmdesát. Sedmdesát je požehnaný věk, kluci. My se toho nikdy nedožijem. A můj táta je skvělý chlap.

Když šel na roudnické nádraží, tak o tom ještě rozumoval. Tátovi dělalo potíže psaní, a přitom zapisoval každý jeho výsledek svou těžkou rukou, která celý život dřela a moc za to neměla. Zítra mu koupí ten nejkrásnější dárek, co sežene v Terezíně. Za všechny prachy, co má. Přidal do kroku. Ale vlak do Nových Kopist mu ujel o pár minut.

A tak jel příštím vlakem, který nestavěl v Kopistech, ale jenom v Bohušovicích. A z Bohušovic je to do Kopist jen kousek.

Díval se z okénka. Samá rovina a skoro stejné domky. A přibližně stejná nádraží, skoro jedno jako druhé. A nádraží v Hrobcích vyhlíží jako nádraží v Bohušovicích. Vystoupil omylem v Hrobcích. Když to zjistil, viděl, jak mizí dvě červená světla posledního vagónu daleko ve tmě. Nezbyvalo mu nic jiného než jít pěšky. Nejrychlejší to bylo po kolejích. Byla mu zima. Vyhrnul si svůj huňatý kožich na krk, zachumlal se do šály a na hlavu si narazil kulich. Nebyl zvyklý nosit rukavice, a tak si dal ruce hluboko do kapes, a to se mu stalo osudným. Na jednom místě uklouzl, a jak měl ruce v kapsách, nemohl najít rovnováhu. Padl hlavou na koleje a usnul do bezvědomí. A neviděl světla blížícího se rychlíku a neslyšel jeho hukot.

Jarda Menhart se to dověděl první. Seděl a mlčel. Rozdrtil v zubech tři tužky a házel je do košíku. Otevřely se dveře a vešel starej Heller. Menhart věděl, že právě dnes je mu sedmdesát, a tak vstal, podal mu ruku a řekl:

„Gratuluju vám k sedmdesátce. Jste pašák.“

A starej Heller mu na to řekl:

„Já ti z toho nemám, Jardo, ani radost. Láďa se ještě nevrátil domů. On je hodnej kluk a nikdy nic neproved, ale dnes něco udělal, protože u nás byli ráno nějací chlapi a vyptávali se na různé věci. Ten něco vyved, já to tuším. Jardo, je to špatný.“

Menhart se na starého Hellera díval a věděl, že on je jediný, kdo mu to může říci. A to rovnou. Bez okolků. Jako když se vrazí nůž do srdce, a člověk je hned mrtev a pak už to nebolí. A tak mu řekl:

„Je to ještě horší, táto.“ Táto mu neřekl nikdy předtím.

„Váš Láďa je mrtev.“

A pak vstal a zamkl kancelář, aby sem nikdo nepřišel a nikdo je neotravoval. Starej Heller si dal hlavu do dlaní a plakal. Plakal snad poprvé v životě a plakal dlouho, až už neměl žádné slzy. A Menhart zatím kousal další tužky.

A pak starej Heller vstal, odemkl si sám dveře a šel pomalu přes celý Terezín a pak polma pěšky domů. A nikdo ho už plakat neviděl. Ani na pohřbu, kam přijelo dva tisíce lidí, přestože Kopisty mají jen pár set obyvatel. Padesát věnců vezli na několika vozech a Lád'u nesli jeho kamarádi a soupeři ze silnice: Konečný, Schejbal, Lešetinský, druhý Konečný, Hasman a Doležal. A na cestu na kopistský hřbitůvek vyhrávaly dvě kapely.

Byl to skoro tak slavný pohřeb, jako měl taky předčasně zemřelý cyklista, slavný Ital Fausto Coppi.

Nebyl jsem tehdy na tom pohřbu, přestože Lád'a byl můj dobrej kamarád. Už nevím proč, asi jsem neměl sílu.

A tak jsem tam jel později za starým Hellerem a k Lád'ově ženě Zlatě a k synovi Lád'ovi. Zlata, která učí ve škole děti, že svět není zlý, a když je zlý, že bude jednou lepší, byla oděna pořád v černém, jak je to na vesnici zvykem. A malý Lád'a si hrál s dětským tankem a byl takový, jako by tátovi z oka vypadl.

Bývalý železničář starý Heller nebyl doma. Chodil někde za tmy v polích a díval se nenávistně na vlaky, které hučely, sípaly a svými světly protínaly syrový kraj pár kilometrů za Terezínem.

Doslov

TATO KNÍŽKA VYCHÁZÍ JAKO PRVNÍ svazek sebraných spisů Oty Pavla. Autora zajisté není potřeba představovat: Jeho knihy znají statisíce čtenářů. Přesto snad nebude nevhodné uvést souborné vydání jeho díla nejdůležitějšími životopisnými údaji.

Narodil se 2. července 1930 v Praze jako třetí a poslední syn svých rodičů, Lea a Hermíny. Vděčí jim za šťastné a půvabné dětství, plné zážitků - své pozdější velké téma, ve kterém vystupují tatínek a maminka také jako velké literární postavy. Neboť šťastná životní linka se brzy tragicky láme: Válka vyhání židovskou rodinu do Buštěhradu, odkud odcházejí do nacistických koncentračních táborů oba starší bratři, Hugo a Jiří, a posléze i tatínek.

Nejmladší Ota ušel tomuto osudu jen díky šťastné náhodě. Zůstává ještě jako dítě sám s maminkou, a jak dospívá, bojuje spolu s ní o holé živobytí. Ve čtrnácti letech začíná pracovat jako horník na dole Prago v Dubí u Kladna. Je to těžký úděl, ale současně životní posvěcení. Ota Pavel se od těch časů vždy s hrdotí cítil dělníkem a i jako uznávaný reportér a spisovatel se nazýval dělníkem pera. Ne navenek a ne z dobové konjunktury. Říkal tak sám sobě a pro sebe, zvyklý přemáhat životní nesnáze houževnatou prací. Ty, kdo ho znali, nepřekvapilo, že si v nejtěžších měsících a letech svého Života dal pod sklo na stůl heslo:

Jedině práce nás může zachránit!

Po válce absolvoval obchodní školu v Praze, ale obchodu se nevěnoval: V roce 1949 nastupuje jako učedník do sportovní redakce Československého rozhlasu, kde tehdy působil Josef Laufer, Otakar Procházka, Štefan Mašlonka, a v roce 1956 odtamtud odchází jako zralý a uznávaný reportér, jehož jméno se čestně řadí k předchozím. Proč odchází?

Jeho odchod je spíše rozchodem s rozhlasovým typem reportáže, jejíž alfou a omegou je pohotovost, improvizace, okamžité zachycení dramatického okamžiku. Pavel však po zákonu své povahy usiluje dobývat zlato pomaleji, svědomitě a přemýšlivě a touží je objevovat i tam, kde nejsou nastaveny rozhlasové mikrofony či zaostřeny

televizní kamery. Nezajímá ho jen výkon či výsledek, ale především cesta k němu. Po letech recenzoval běžný televizní přenos, postěžoval si, že kamery neukázaly tváře hráčů, a při té příležitosti vystihl sám sebe a svou metodu:

„Pro mě byl hráč na hřišti se jménem vždycky jen polovinou toho, co jsem chtěl o něm vědět. Nezajímaly mě drby, ale to, jak vypadá i v obličejí, zda je chytrý nebo hloupý, jak je starý, čím se zabývá. Potom teprve jsem mohl pochopit celou jeho hru.“

A při jiné příležitosti:

„Myslím si, že literaturu nelze dělit na literaturu o hasičích anebo o sportovcích. Literatura je jenom jedna, a jak by řekl Jaroslav Hašek, je to literatura o lidských životech.“

Ota Pavel odchází z rozhlasu za literaturou. Odchází jako hotový reportér a stává se znovu učedníkem. Učí se psát své reportáže v časopisech, které mají dost místa na delší příspěvky. Působí ve Stadiónu a od roku 1957 v Československém vojáku. Tam také spatřily poprvé světlo světa jeho sportovní reportáže na lidské téma, jak by snad bylo možné označit většinu jeho prací. Neboť sport v nejširším slova smyslu je Pavlovou vůdčí životní hvězdou, kolem které neustále krouží. Láká a přitahuje ho, přibližuje se jí z mnoha stran, dobývá ji trpělivě i prudce, až už se zdá, že před ním nemá žádné tajemství, odvrací se a uzavírá se před ní, ale vždy se nakonec vrací a zkouší to na nové úrovni znovu. Sport mu byl nejenom zálibou a potěšením, nýbrž i vášní. Nejenom prostředkem k přestování fyzické zdatnosti a zdraví, nýbrž i nenahraditelným společenským fenoménem a zdrojem, měřítkem i školou mravních sil, jež se neuplatní jenom na hřišti, ale i v širších rozměrech lidského života. Jako moto k jedné ze svých knih si vybral slova Sira Alexandra Fleminga, objevitele penicilinu:

„Je třeba pochopit člověka a poznat lidskou povahu. A neexistuje lepší prostředek, jak ji pochopit, než se věnovat sportům, zejména těm, které se provozují v družstvu. Patříte-li k nějakému družstvu, nehrajete jen pro sebe, ale pro svou stranu.“

V roce 1964, na zimních olympijských hrách v Innsbrucku, u něho tragickým záchvatem propukla nemoc, kterou psychiatři nazvali

maniodepresivní psychóza, aniž si s ní uměli poradit. Dokázali jen utlumovat, co bylo silnější než léky a co propukalo vždy znovu a znovu: Otovi Pavlovi se velikým zpětným obloukem vracely hrůzné zážitky z dětství, zlomeného válkou, a podobně jako v dětství se s nimi ani v dospělosti nedokázal úplně a beze zbytku vyrovnat. O čem jiní napsali knihy, to na nás dýchne z jediné jeho věty, která jako zášleh blesku osvětluje zdroje jeho vykojení:

„ . . . my jsme viděli Lidice hořet, my jsme slyšeli Lidice přes kopec křičet, já chodil s Příhodou do školy a najednou bylo jeho místo v lavici zoufale prázdný, my tam hrávali fotbal, tatínek tam měl kamarády, k nám vbíhali Němci na prohlídky s nasazenými bodáky." Ve svých třiceti šesti letech, v roce 1966, odešel Ota Pavel do invalidního důchodu. To měl za sebou dvě knihy: Duklu mezi mrakodrapy a Plnou bednu šampaňského. Teprve potom - s přestávkami, způsobovanými záchvaty nemoci - napsal další své knihy (Pohár od Pánaboha, Smrt krásných srnců, Syn celerového krále, Pohádka o Raškovi, Jak jsem potkal ryby). Ale zdaleka se nedá říci, že napsal všechny své další knihy. Měl velké plány. Třebaže pracoval víc než mnozí zdraví, nestačil je všechny realizovat. Zabránila mu v tom právě jeho nemoc. To, co bylo jejím zdrojem, válečné zážitky z dětství, mu ubíraly sil nejenom duševních, ale i fyzických, až mu posléze vyčerpaly a roztrhly srdce. Ota Pavel zemřel 31. března 1913, aniž dovršil 43. rok svého života.

Knížka, kterou jste právě přečetli, vznikala postupně koncem padesátých a začátkem šedesátých let. Jednotlivé její reportáže psal autor pro časopisy Stadión a Československý voják, ale už s úmyslem, že je posléze shrne a vydá jako knihu. Podle toho si vybíral témata a zpracovával je s nárokem, aby obstály nejenom jednotlivě, nýbrž i jako knižní celek. To už měl za sebou veliký úspěch své knižní prvotiny, Dukly mezi mrakodrapy (první vydání roku 1964), třebaže většina reportáží této knihy vznikla časově ještě před Duklou. Otu Pavla úspěch těšil, ale i zavazoval. První, časopiseckou verzi, proto velmi svědomitě upravoval, dopracovával a přepracovával. Některé reportáže z této knihy zařadil v roce 1972 do knihy Syn celerového krále, a při té příležitosti podrobil vlastní text nové kritické revizi a

místy jej dosti podstatně přepracoval. Jde bez výjimky o zdokonalení stylistické a literární, které nemění původní smysl, ale zdůrazňuje dramaticčnost a účinnost podání. Do tohoto vydání zařazujeme zásadně poslední uveřejněnou verzi textu.

Plná bedna šampaňského (první vydání roku 1967) je Pavlovým svědectvím o vynikajících sportovcích jedné generace, v některých případech i generace předchozí. Postavami knihy jsou jeho současníci, první generace socialistické éry, z nichž mnozí jsou nezapomenutelní a tvoří jakýsi zlatý fond, zakladatelskou tradici socialistické tělovýchovy, třebaže vesměs svých výsledků dosáhli za podmínek mnohem skromnějších - i o tom vydává kniha mimoděčně svědectví.

Nové vydání Pavlovy knihy je tedy i pro československý sport návratem k původním zdrojům a upomínkou k tradicím, jež by měly zůstat živé pro dnešek i pro budoucno. Stojí za povšimnutí, jakým mocným zdrojem byla sportovcům té doby morálka, horoucí vlastenectví a vůle po úspěchu, které nám nejednou připadají výraznější, než jaké můžeme pozorovat dnes.

V literárním smyслу tvoří knihu čisté reportáže, které rovněž patří do zlatého fondu české poválečné literatury. Autor zde dokázal, že reportáž (faktografická, vycházející z autentických postav a skutečností) se nedá dělit na „literární“ a „neliterární“, neboť reportáž hodná toho jména je plnocenným literárním druhem, a tedy i literaturou, která nás uspokojí jak dramaticčností podání, tak pravdivostí své výpovědi o životě. Pohybujeme se spolu s autorem výhradně na sportovní půdě, ale současně ji i neustále opouštíme a přesahujeme do poloh obecně lidských. Před lety to trefně vyjádřil klasik české reportáže František Gel:

„Já jsem takový sportovní antitalent, že jsem byl v životě jedinkrát na fotbalovém hřišti (když tam spadla tribuna), ale sportovní reportáže Oty Pavla musím číst.“

I po letech se potvrzuje, že zdaleka není samotný.

Jaroslav Vokřál

OTA PAVEL

PLNÁ BEDNA ŠAMPAŇSKÉHO

Obálka Adolf Born.
Typografie Milan Kopřiva.
Doslov Jaroslav Vokřál.
Vydala Olympia, Praha, roku 1977,
jako svou 1765. publikaci.
Odpovědná redaktorka Vlasta Tafelová.
Výtvarný redaktor Antonín Kalcovský.
Technická redaktorka Věra Nekolová.

*Vytiskla Státní tiskárna, n. p., závod 2,
Praha 2, Slezská 13.
Druhé vydání, v Olympii první.
170 stran, 7,29 AA, 7,84 VA
Náklad 30 000 výtisků.
Tematická skupina 13/33.
Cena váz. výtisku 18,- Kč
601/22/855*

27-020-77 Kčs 18,-